

ผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

นางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-4875-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EFFECT OF ROLE PLAY ON INTERPERSONAL COMMUNICATION
IN PRATHOMSUKSA FOUR STUDENTS

Miss Piyarat Ruangsang

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Developmental Psychology

Faculty of Psychology
Chulalongkorn University
Academic Year 2003
ISBN 974-17-4875-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคล

ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

โดย นางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง

สาขาวิชา จิตวิทยาพัฒนาการ

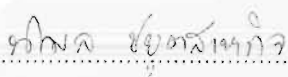
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะจิตวิทยา
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์)

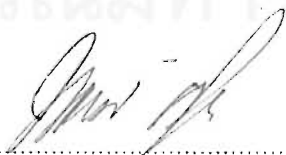
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิรมล ชยุติสาหกิจ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณระพี สุทธิวรรณ)

ปิยะรัตน์ เรื่องแสง : ผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคล
 ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (THE EFFECT OF THE ROLE PLAY ON
 INTERPERSONAL COMMUNICATION IN PRATHOMSUKSA FOUR STUDENTS)
 อ.ที่ปรึกษา : รศ. ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 114 หน้า. ISBN 974-17-4875-2

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการแสดงบทบาทสมมติในการพัฒนาการ
 สื่อสารระหว่างบุคคล ใช้วิธีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (pretest — posttest control
 group design) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย์ ที่มี
 คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 โดยคัดเลือกจากการทำแบบสำรวจ
 การสื่อสารระหว่างบุคคล จำนวน 30 คน แล้วสุ่มตัวอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลาก แบ่งออกเป็น
 กลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน แล้วจัดการแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาการการ
 สื่อสารระหว่างบุคคล จากนั้นจึงทดสอบหลังการแสดงบทบาทสมมติและวิเคราะห์ทางสถิติ โดย
 ใช้ t — test ผลการวิจัยพบว่า การแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อการเพิ่มความสามารถในการ
 สื่อสารระหว่างบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาวิชา.....จิตวิทยาพัฒนาการ.....ลายมือชื่อนิสิต.....
 ปีการศึกษา.....2546.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4378119438 : MAJOR DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY

KEY WORD : INTERPERSONAL COMMUNICATION / ROLE PLAY

PIYARAT RUANGSANG : THE EFFECT OF ROLE PLAY ON INTERPERSONAL
COMMUNICATION IN FORTH-GRADE STUDENTS. THESES ADVISOR :
ASSOC.PROF.PRAPAIPAN POOMWUTTISAN. 114 pp. ISBN 974-17-4875-2

The purpose of this research was to study the effect of role play on intercommunication by pretest — posttest control group design method. The subjects of this research were grade-forth students at Amnuayvidthaya School who have score lower than 25 percentile. The subjects were selected by simple random sampling compose of 15 subjects in experiment group and 15 subjects in control group 15. Then use role play activities to improve interpersonal communication in the experiment group and analyzed data by t-test. The results are as follow : The role play improve interpersonal communication at $p < .01$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Field of study.....Developmental Psychology.....Student's signature.....

Academic year.....2003.....Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ อันเนื่องมาจากความช่วยเหลือและความกรุณาอย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตลอดจนตรวจแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์ จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ เขี่ยมสุภาษิต เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความรู้ทางสถิติ และ คำแนะนำต่างๆ แก่ผู้วิจัยมาตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิรมล ชัยคุตสาหกิจ และ รองศาสตราจารย์ ศิราภรณ์ ทับสายทอง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณระพี สุทธิวรรณ ที่ได้สละเวลาในการช่วยตรวจเครื่องมือในการวิจัย รวมทั้งให้คำแนะนำตลอดจนข้อคิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ โรงเรียนอาษาวิทยาที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และโรงเรียนอำนวยการวิทย์ ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ รวมทั้งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี และขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ ทุกคน ทั้ง คุณณภินทร ศิริไทย ในการตรวจพิสูจน์อักษร และ คุณหทัยทิพย์ สันติมานะวงศ์ ที่ช่วยเหลือการพิมพ์ ตลอดจนเพื่อนจิตวิทยาพัฒนาการ ทุกคนที่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขมาตลอด 4 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1. บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	5
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	36
สมมติฐานการวิจัย.....	36
ขอบเขตการวิจัย.....	37
คำจำกัดความของการวิจัย.....	37
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	38
2. วิธีดำเนินการวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	
กลุ่มตัวอย่าง.....	39
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
ขั้นตอนพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
วิธีการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย.....	48
4. การอภิปรายผลการวิจัย.....	53
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	57

รายการอ้างอิง.....59

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก..... 67

ภาคผนวก ข.....68

ภาคผนวก ค.....70

ภาคผนวก ง.....75

ภาคผนวก จ.....113

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....114

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่ ของคะแนนการสื่อสารระหว่าง บุคคลในการทดสอบก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	44
2. แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่ ของคะแนนการสื่อสารระหว่าง บุคคลในการทดสอบก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง.....	45
3. แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่ ของคะแนนการสื่อสารระหว่าง บุคคลในการทดสอบก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม.....	46
4. แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่ ของคะแนนการสื่อสารระหว่าง บุคคลในการทดสอบหลังการทดลองของกลุ่มระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	47

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารเป็นกระบวนการพื้นฐานที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่ออยู่ร่วมกับบุคคลอื่น (สุขุมมาล เกษมสุข, 2535) จุดมุ่งหมายในการสื่อสารของแต่ละบุคคลอาจมีความแตกต่างกันตามความต้องการของบุคคล แต่โดยพื้นฐานแล้วจะใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่ใกล้ชิด ได้แก่ พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อน เป็นต้น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทางสังคม เช่น เพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน ตลอดจนบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ มนุษย์ยังใช้การสื่อสารในการถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองต้องการ นับตั้งแต่ ความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีพ ความปลอดภัยต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม และความต้องการเป็นสมาชิกกลุ่ม (Wood, 1999) และยังรวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมและก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันมากยิ่งขึ้น (Knapp & Vangelisti, 2000) ด้วยเหตุนี้ การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งในการติดต่อสัมพันธ์ การถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองต้องการ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ วิธีการสื่อสารของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันซึ่งถ้าบุคคลใดมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพก็จะทำให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสมบูรณ์

รูปแบบของการสื่อสาร มีทั้งการสื่อสารแบบทางเดียว (One Way Communication) และการสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีลักษณะที่ต่างกันโดยที่ การสื่อสารแบบทางเดียว เป็นลักษณะที่บุคคลๆ หนึ่งส่งสารออกไปโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้มีการตอบสนองกลับในขณะนั้น ขณะที่ การสื่อสารแบบสองทาง จะมีการโต้ตอบระหว่างกันทันทีซึ่งการสื่อสารแบบสองทางถือเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ซึ่งได้แก่ การที่ผู้ส่งสารส่งสารไปยังผู้รับสารและเกิดปฏิกิริยาตอบสนองที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า โดยที่ผู้พูดและผู้ฟังอยู่ต่อหน้ากัน (Deetz & Stevenson, 1986; Reardon, 1987; Devito, 1995; ติรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, 2533) การสื่อสารแบบนี้จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติไม่เป็นทางการ มีการตอบสนองซึ่งกันและกันมากที่สุด และมีความยืดหยุ่น (Trenhom & Jenson, 2000) การสื่อสารระหว่างบุคคลจะใช้ภาษาพูดเป็นเครื่องมือในการสื่อสารประกอบกับ ท่าทาง น้ำเสียง การแสดงออกทางสีหน้า การใช้สายตา ฯลฯ ซึ่งการสื่อสารแบบนี้มักใช้ในการแสดงออกทางอารมณ์และทัศนคติ (Trower, 1980 อ้างถึงใน Carledge, 1986)

บุคคลที่มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ดีทั้งภาษาพูดและภาษากาย นอกจากจะสามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีระหว่างกันแล้วยังเกิดผลดีต่อตนเองอีกด้วย เช่น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม มีการเพิ่มทักษะของการติดต่อกันทางสังคมเกิดประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ถึงลักษณะการสื่อสารกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังส่งผลให้บุคคลมีการพัฒนาจริยธรรม โดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในเรื่องค่านิยม กฎเกณฑ์ และมาตรฐานทางสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม (Gronlund, 1959) นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของบุคคล และสร้างบรรยากาศที่ดีต่อกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก (รัตนารัตนประสพโชค, 2524; Elliott, Malecki, & Demaray, 2001) ในทางตรงข้าม ถ้าสังคมนั้นมีการสื่อสารล้มเหลวก็จะส่งผลให้สมาชิกในสังคมเกิดความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจกัน ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน (รัตนารัตนประสพโชค, 2524) นอกจากนี้บุคคลที่ขาดทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคลจะมีแนวโน้มในการแยกตัวจากสังคม ไม่ชอบสังคม เกิดความห่างเหิน รวมถึงไม่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน (Wilkinson & Canter, 1985; Bolton, 1979) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมไปพร้อมกัน เนื่องจากสังคมที่สมาชิกสามารถสื่อสารระหว่างกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพสังคมโดยรวม

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นทักษะที่สามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ (Wood, 1999) โดยเฉพาะการฝึกฝนในวัยเด็ก เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้ได้ง่าย (French & Tyne, 1982 อ้างถึงใน O'Donohue & Krasner, 1995) การฝึกทักษะการสื่อสารจึงควรวางรากฐานนับตั้งแต่บุคคลมีความพร้อมที่จะฝึกฝนทักษะต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งจะเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดีและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะทางสังคมจะทำให้เกิดผลดีต่อบุคคลในระยะยาว สำหรับบุคคลที่มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ไม่ดีจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปในภายหน้า (Deetz & Stevenson, 1986) ดังนั้น การที่สามารถพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ โดยเฉพาะในวัยเด็กจะทำให้เกิดผลดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปในอนาคต

การพัฒนาทักษะในการสื่อสารจะเป็นผลดีอย่างยิ่ง ถ้าเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก เพราะวัยเด็กถือเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และวางรากฐานชีวิตเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ วัยเด็กยังเป็นวัยที่เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลายคนมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน โดยทั่วไปเด็กวัยนี้จะมีความอยากรู้อยากเห็น มีความพร้อมในการเรียนรู้จากการกระทำ ชอบการแข่งขัน ชอบแสดงตน มีความคิดรวบยอดเป็นของตนเอง ต้องการความสำเร็จ

และฐานะทางสังคม (วัลนิกา ฉลากบาง, 2535) และมีความเข้าใจกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมากขึ้น (Papalia, Olds, & Feldman, 1999) เด็กวัยเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมาก ที่สุด ดังนั้นในวัยนี้จำเป็นต้องใช้ทักษะในการสื่อสารที่ดีในการเข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อน และได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนซึ่งการได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อนจะส่งผลดีต่อบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต และการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนจะทำให้เด็กสามารถเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีการรับรู้และประเมินตนเองทางบวกและสามารถประเมินความสามารถของตนเองได้อย่างถูกต้อง (Sypher & Applegate, 1984) ในทางตรงข้ามเด็กที่ขาดทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอาจทำให้ตนเองเกิดความหงอยเหงา และออกห่างจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งมีผลต่อการมีมิตรภาพและการยอมรับในกลุ่มเพื่อน (Ladd, 1999) นอกจากนี้ Thomas (1997) พบว่า เด็กที่ไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมีแนวโน้มจะประสบผลสำเร็จทางวิชาการต่ำและเรียนรู้ยาก มีปัญหาในการปรับตัวที่โรงเรียน (Parker & Asher, 1993) มองโลกในแง่ร้าย มีการแสดงออกที่ก้าวร้าวและหลีกเลี่ยงสังคม (Gronlund, 1959) และยังมีปัญหาต่างๆ เช่น การเป็นยิวอาชญากร การถูกพักการเรียน การใช้สารเสพติด (George & Hartmann, 1996) นอกจากนี้ยังมีผลต่อพัฒนาการทางปัญญา เช่น มีการแปลความหมายเจตนาของการกระทำที่ผิดพลาด (Ladd, 1999) ผลของการมีทักษะการสื่อสารที่ไม่ดี นอกจากจะส่งผลกระทบต่อวัยเด็กแล้วยังส่งผลถึงผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาทางจิต (Thomas, 2000) ดังนั้น การพัฒนาทักษะการสื่อสารโดยการฝึกฝน สังเกต และสร้างประสบการณ์ให้กับเด็ก (Kostelnik & Stein, 1993) จะทำให้เด็กสามารถเข้าร่วมกลุ่มเพื่อนได้ สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน และเกิดการยอมรับจากเพื่อน (Ladd, 1999; Kemple, 1991) ซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กต่อไป

ดังนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ซึ่งทักษะในการสื่อสารสามารถฝึกปฏิบัติและพัฒนาได้ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ สำหรับวัยเรียนนั้น การฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลกับกลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา เนื่องจากวัยนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับกลุ่มเพื่อน และเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิด ฯลฯ ของเด็กวัยนี้ การพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสอน การใช้ตัวแบบ การจัดกิจกรรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม การฝึกอบรม เป็นต้น (มานิตย์ อุ่นเรือน, 2534) สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การแสดงบทบาทสมมติในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในการรักษาอาการทางจิตและการพัฒนาทักษะต่างๆ ทางสังคม

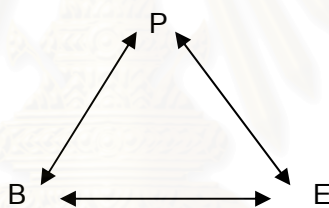
พื้นฐานทางความคิดของการแสดงบทบาทสมมติอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า ให้ผู้แสดงสมมติตนเองว่าจะแสดงออกอย่างไรภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง จากนั้นจึงนำบทบาทการแสดงมาวิเคราะห์และอภิปราย เพื่อหาแนวทางในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในการปรับพฤติกรรมของตนในสถานการณ์ต่างๆ (ปราณี แสงอากาศ, 2532) และมีผลต่อการรวมกลุ่มและเสริมสร้างความสัมพันธ์ (เพ็ญนภา แสงสระศรี, 2523) ดังนั้นการแสดงบทบาทสมมติ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลให้กับเด็กวัยเรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานและมีแรงจูงใจสอดคล้องกับลักษณะของเด็กวัยเรียนที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดีจากการเล่นและการกระทำ นอกจากนี้ เด็กวัยเรียนยังเป็นวัยที่ลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางทำให้เด็กวัยเรียนสามารถเข้าใจในมุมมองของคนอื่นมากขึ้น การแสดงบทบาทสมมติจะมีการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างกัน ซึ่งการที่เด็กมีความสามารถในการเข้าใจมุมมองของคนอื่นก็จะทำให้เกิดผลดีต่อพัฒนาการทางสังคมในเด็กกลุ่มนี้ ด้วยเหตุนี้การนำการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเอื้อให้เด็กได้ฝึกฝนทักษะการสื่อสารเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการสื่อสาร การแสดงบทบาทสมมติสามารถนำมาใช้ในการฝึกทักษะการสื่อสาร เช่น ทักษะการฟัง การกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน การรู้จักควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม การกล้าเปิดเผยตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Chartier, 1976 อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ สัตย์เพชรพราย, 2533)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของเด็กวัยเรียนซึ่งเป็นวัยที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ มากขึ้น มีความสามารถในการเข้าใจกระบวนการสื่อสาร มีความสามารถในการเปรียบเทียบระหว่างบุคคล และเริ่มคบเพื่อนในลักษณะที่มีมิตรภาพแต่มักจะยุติความสัมพันธ์เมื่อมีปัญหาหรือความขัดแย้ง ดังนั้นเมื่อเด็กได้พัฒนาทักษะในสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพแล้วเด็กจะสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนได้ยาวนานขึ้น รวมทั้งได้รับการยอมรับทางสังคมจากเพื่อนมากขึ้น ซึ่งจากการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคตได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลให้กับเด็กในวัยนี้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี ในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่อีกด้วย

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมอย่างกว้างขวาง เป็นแนวคิดที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดพฤติกรรมนิยม และ แนวคิดทางปัญญานิยม (สมโภชน์ เขียมสุภาษิต, 2541)

พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงภายใต้ปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดเท่านั้น ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเพียงปัจจัยเดียวไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นต้องมีปัจจัยอื่นร่วมด้วย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล โดยที่การเกิดของพฤติกรรมจะเป็นผลมาจากลักษณะของปัจจัยต่างๆ กำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) ซึ่งอำนาจในการกำหนดนั้นอาจมีระดับแตกต่างกัน รวมถึงต้องใช้เวลาในการให้ปัจจัยเกิดและนำไปสู่การกำหนดปัจจัยอื่น (Bandura, 1969 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2536) ดังจะอธิบายความสัมพันธ์ ดังกล่าวได้ตามภาพนี้

P	=	ปัจจัยส่วนบุคคล
B	=	ปัจจัยทางพฤติกรรม
E	=	ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม

Bandura เชื่อว่าพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่นำมาผสมผสานกับความสามารถทางปัญญาหรือพฤติกรรมเบื้องต้นที่มีอยู่ จากนั้นจึงเกิดพฤติกรรมใหม่ที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจะไม่มีแบบแผนที่แน่นอน เด็กไม่ได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ได้ใช้ทักษะทางความคิดเพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ในการเข้าใจใหม่ รวมถึงคิดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและคิดวางแผนการกระทำต่อไป (Bandura, 1997 อ้างถึงใน Thomas, 2000)

การเรียนรู้โดยการสังเกต

แนวคิดของการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura โดยมีความเชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากสังเกตจากตัวแบบซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องอาศัยการลองผิดลองถูก ตัวแบบแต่ละคนสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน ซึ่งการเรียนรู้นั้นสามารถมาจากประสบการณ์ของบุคคลอื่นทั้งโดยการได้ยิน ได้เห็น โดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยวข้อง ซึ่งพบว่าคนส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่างๆ ของสังคม โดยการผ่านทางสื่อแทบทั้งสิ้น (Hughes, Noppe, D. L., & Noppe, C. L., 1996; สมโภชน์ เขี่ยมสุภาษิต, 2541)

ประเภทของตัวแบบแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริงๆ (Live Model) คือ ตัวแบบที่บุคคลมีโอกาสสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง

2. ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) คือ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบประกอบด้วยกระบวนการหลัก 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการตั้งใจ (Attentional Process)

ความตั้งใจเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ บุคคลไม่สามารถเรียนรู้จากตัวแบบได้ หากขาดความตั้งใจ ซึ่งเด็กจะมีความตั้งใจมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวแบบและธรรมชาติของผู้สังเกต เช่น ตัวแบบต้องมีลักษณะที่ชัดเจนและเป็นตัวแบบที่ผู้สังเกตมีความพึงพอใจ ส่วนผู้สังเกตจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ การตั้งมั่นในสิ่งที่สนใจตลอดจนความชอบในตัวแบบจากการได้เรียนรู้มาก่อน เป็นต้น

2. กระบวนการเก็บจำ (Retention Process)

ความสามารถในการเรียนรู้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการจดจำลักษณะของตัวแบบ โดยการแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์ และจัดโครงสร้างเพื่อให้จำง่ายขึ้นในกระบวนการนี้ ความสามารถทางปัญญาและโครงสร้างทางปัญญาจะมีผลต่อการเรียนรู้ซึ่งผู้สังเกตต้อง ทบทวนทั้งด้านความคิดและการกระทำ

3. กระบวนการกระทำ (Production Process)

กระบวนการกระทำเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากกระบวนการเก็บจำ โดยผู้สังเกตจะ

แปลงสัญลักษณ์ที่เก็บจำไว้เป็นการกระทำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่จำ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเทียบการกระทำกับภาพที่จำได้ รวมถึงความสามารถในการแสดงตามตัวอย่างของผู้สังเกต ทั้งด้านความสามารถทางกายและทักษะเฉพาะอย่าง

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Process)

พฤติกรรมต่างๆ ที่เรียนรู้จากตัวแบบอาจจะไม่เกิดการเลียนแบบได้ถ้าขาดการจูงใจ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่อยู่ภายนอกที่มีผลต่อการกระตุ้นการรับรู้การจูงใจยังรวมถึงสิ่งล่อใจ การประเมินตนเองที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งโดยปกติมนุษย์จะเลียนแบบพฤติกรรมที่ให้ผลดีมากกว่าพฤติกรรมที่ให้โทษกับตนเองและจะเลียนแบบพฤติกรรมที่พอใจมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความไม่สบายใจ

จากกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกต แสดงให้เห็นว่า มนุษย์จะเรียนรู้จากสิ่งเร้าที่ตนเองให้ความสนใจและจะนำตัวแบบมาเก็บจำ ในระบบโครงสร้างทางปัญญาผ่านการทบทวนตัวแบบ แล้วนำสัญลักษณ์ที่เก็บไว้แสดงออกเป็นพฤติกรรมตอบสนอง จากหลักการเรียนรู้ด้วยการสังเกตมีการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในการปรับและสร้างพฤติกรรมใหม่ ซึ่งการแสดงบทบาทสมมติถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้โดยการสังเกต โดยการเรียนผ่านตัวแบบที่เป็นบุคคลจริงในสถานการณ์ที่สมมติ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้โดยมีการสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง และจากการแสดงบทบาทสมมติและการสังเกตการณ์

พัฒนาการทางปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็กวัยเรียน

เด็กวัยเรียน อายุระหว่าง 6 – 12 ปี ถือเป็นวัยที่เริ่มออกสู่สังคมภายนอก เริ่มทำความรู้จักกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับเด็กในวัยนี้ ได้แก่ เพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ในโรงเรียน ฯลฯ เนื่องจากเด็กวัยเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ของแต่ละวันในโรงเรียนโดยเฉพาะการทำกิจกรรมกับเพื่อน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เพื่อนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้นและเพื่อนยังมีอิทธิพลต่อเด็ก ทั้งทางด้านบุคลิกภาพด้านพฤติกรรมทั่วไป และด้านทักษะทางสังคม

Developmental Task คือ สิ่งจำเป็นที่บุคคลแต่ละวัยถูกกำหนดขึ้นจากสังคมและตนเอง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตลอดช่วงวัยต่างๆ ซึ่งถ้าพัฒนาได้ตามความเหมาะสมของวัยแล้วบุคคลก็จะมีความสุขและนำไปสู่ความสำเร็จในพฤติกรรมที่ต้องพัฒนาตามวัยที่สูงขึ้นต่อไป สำหรับเด็กวัยเรียนตามแนวคิดของ Havighurst (1979) อ้างถึงใน LeFrancois, (1999) เสนอไว้ว่า

โดยทั่วไปเด็กวัยเรียนจะมีความสามารถในการเรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวจากการเล่น การมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การเรียนรู้การปรับตัว และบทบาททางเพศ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา และค่านิยม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย พัฒนาทัศนคติต่อกลุ่ม สังคม และสถาบันต่างๆ การพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน และการคำนวณ ลักษณะงานตามขั้นพัฒนาการตามที่ได้กล่าวมานั้น จะเกิดขึ้นได้จำเป็นที่เด็กต้องมีพัฒนาการ ทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และสังคมที่เหมาะสมกับวัย สำหรับพัฒนาการโดยทั่วไปของเด็กวัยเรียน มีดังต่อไปนี้

พัฒนาการทางปัญญา

พัฒนาการทางปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม โดยเด็กที่มีพัฒนาการที่เหมาะสมจะเอื้อให้เกิดพัฒนาการทางบวกด้านอื่นๆ ด้วย พัฒนาการทางปัญญาเป็นกระบวนการต่อเนื่องนับตั้งแต่เกิด (Holmgren, 1996) สำหรับเด็กวัยเรียนลักษณะที่มีพัฒนาการมากขึ้นในวัยนี้ ได้แก่ Metacognition หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการหรือกิจกรรมทางปัญญา หรือ อาจเป็นการกำกับกิจกรรมทางปัญญา กล่าวคือ เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์, 2536) ซึ่งในวัยเรียน Metacognition จะพัฒนาขึ้นมากกว่าวัยเด็กตอนต้น เพื่อใช้ในการวางแผนการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา (Graig, 1999) ในกิจกรรมทางปัญญาหลายอย่าง รวมทั้ง การสื่อสาร การจูงใจด้วยวาจา ความเข้าใจภาษาพูด ความเข้าใจ การอ่าน การเขียน การได้มาซึ่งภาษา การรับรู้ การใส่ใจ ความจำ ความรู้ความเข้าใจทางสังคม การสอน และการควบคุมตนเอง (เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์, 2536)

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารนั้น ได้แก่ การรู้ว่าตนเองประสบความสำเร็จในการสื่อสารความคิดไปยังผู้อื่นหรือแม้แต่การรู้ว่าคนอื่นสื่อสารอะไรกับตน ซึ่งทั้งสองอย่างเป็นส่วนหนึ่งของ Metacognition เด็กวัยเรียนจะใช้ภาษาในการสื่อสารได้มากขึ้น รู้จักการใช้คำศัพท์ได้มากขึ้นและพูดประโยคได้ยาวขึ้น ถูกหลักภาษามากขึ้น ใช้ภาษาในการแสดงความคิดความรู้สึกได้เป็นอย่างดี (วัลนิกา ฉลากบาง, 2535) ดังนั้น ปัญหาในเรื่องการใช้ภาษาในการสื่อสารจึงลดลงจากวัยเด็กตอนต้น

ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเด็กวัยเรียน ที่มีผลต่อการพัฒนาความเข้าใจความคิดหรือมุมมองของทั้งผู้พูดและผู้ฟังระหว่างการสื่อสาร คือ การลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Eccentric) (Harris & Liebert, 1991) ซึ่งจะทำให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดย

ช่วยให้เด็กสามารถพิจารณามุมมองคนอื่น (Cole, M. & Cole, R. S., 1989) เข้าใจความคิด ความรู้สึกของบุคคลอื่นซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน

นอกจากนี้ เด็กวัยเรียนมีการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลง อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) เช่น ความสามารถ มีความคิดทั้งด้านเด่นและด้อยเกี่ยวกับตนเอง โดยพัฒนาจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นโดยการบอกเล่าจากคนอื่น และจากการเปรียบเทียบ ตนเองกับบุคคลอื่น และจากการแปลและประเมินความคิดและพฤติกรรมของตนเองในเด็กวัยเรียนอัตมโนทัศน์จะมีเปลี่ยนแปลง โดยเด็กจะเพิ่มความสามารถในการพูดเรื่องเกี่ยวกับความคิด ภายใน ความรู้สึก ความสามารถและทัศนคติของตนเองและผู้อื่น (Broughton, 1978; Harter, 1989; Selman, 1980 อ้างถึงใน DeHart, Sroufe, & Cooper, 2000) รวมทั้งยังมีความสามารถในการมองตนเองได้อย่างชัดเจนมากกว่าการที่บุคคลอื่นมอง และมีความเข้าใจความคิดของผู้อื่น ที่มีต่อตนเองมากขึ้น นั่นคือ เด็กวัยเรียนจะสามารถมองตนเองได้หลายมุมมอง (Papalia, Olds, & Feldman, 1999)

จากพัฒนาการทางปัญญาของเด็กวัยเรียน แสดงให้เห็นว่า เด็กในวัยนี้มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมทางปัญญาหลายอย่างตามที่ได้กล่าวข้างต้น ประกอบกับการลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) และความสามารถในการใช้ภาษา ส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการสื่อสารได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

พัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยเรียน มีความแตกต่างจากวัยเด็กตอนต้นหลายประการ ส่วนหนึ่งจากการที่เด็กได้เข้าโรงเรียนเริ่มมีสังคมที่กว้างขึ้น รู้จักและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มคบเพื่อนในวัยเดียวกันและรู้จักผู้ใหญ่มากขึ้น เพื่อนจะเข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติในช่วงวัยนี้ โดยจะมีเพื่อนเพิ่มขึ้นตามลำดับอายุ ซึ่งและจะลดน้อยลงในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย โดยจะมีเพื่อนน้อยลงแต่มีความสนิทสนมมากขึ้น รวมถึงเริ่มพัฒนาความสัมพันธ์รูปแบบอื่น เช่น คู่รัก เป็นต้น เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติของเด็กวัยเรียนอย่างมากและจะค่อยลดลงในวัยรุ่น (Constanzo & Shaw, 1966 อ้างถึงใน วัลนิกา ฉลาดบาง, 2535) เด็กจะได้เรียนรู้บทบาท กฎเกณฑ์ของกลุ่ม เมื่อเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม รู้จักการให้ความร่วมมือ และมีความรู้สึกผิดเกี่ยวกับตนเอง เริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศของตน โดยจะมีการแยกกลุ่มระหว่างเด็กชายกับเด็กหญิง

ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนเป็นที่มาของพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญ ด้วยเหตุที่เด็กจะเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันได้มากกว่าเรียนรู้จากผู้ใหญ่ ซึ่งมักจะมีปฏิสัมพันธ์ในรูปของการออกคำสั่งและต้องการให้เด็กเชื่อฟังมากกว่าความเท่าเทียมกันทางสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจึงส่งผลต่อการเรียนรู้กฎเกณฑ์ ควบคุมความก้าวร้าว การเข้าใจความหมายของความ ซื่อสัตย์ และความเสมอภาค ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก (Hartup, 1992; Keller & Edelstein, 1993; Rubin, Bukowski, & Parker, 1998 อ้างถึงใน DeHart, Sroufe, & Cooper, 2000) นอกจากนี้ เพื่อนยังมีส่วนในการพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งด้านความคิดและความรู้สึกจากการศึกษา พบว่า เด็กที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน เด็กจะสามารถบอกเล่าถึงลักษณะของบุคคลและการกระทำที่ผิดซึ่งมากกว่าจะบรรยายแต่เฉพาะลักษณะภายนอกอย่างเดียว นอกจากนี้ยังเกิดความเข้าใจในทัศนคติ ความต้องการ และความรู้สึกของบุคคลอื่น (Damon & Hart, 1988 อ้างถึงใน DeHart et al., 2000) และที่สำคัญก็คือ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ยังทำให้เด็กพัฒนาความสามารถในการสื่อสารความรู้สึกและความต้องการได้มากกว่าเด็กวัยเรียนช่วงก่อนหน้าที่จะแสดงออกด้วยการกระทำ สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยนี้เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก เพราะเพื่อนจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะหลายๆ อย่างทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกัน การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการมีมุมมองที่กว้างขึ้น

พัฒนาการทางอารมณ์

เด็กวัยเรียนจะมีความสามารถในการเข้าใจความซับซ้อนของสภาวะทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้น (Gnepp, 1989 อ้างถึงใน DeHart et al., 2000) และเนื่องจากเด็กวัยเรียนเป็นวัยที่มีการลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง จึงทำให้เด็กสามารถเข้าใจการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และเกิดอารมณ์ร่วมไปตามอารมณ์ของผู้อื่นได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ความสามารถนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุ (Fabes, Eisenberg, & Eisenbud, 1993; Strayer, 1993 อ้างถึงใน Papalia et al., 1999) นอกจากนี้เด็กวัยเรียนยังรู้จักสาเหตุของการเกิดอารมณ์ เช่น สิ่งใดทำให้เกิดอารมณ์โกรธ กลัว เศร้า และรู้จักการโต้ตอบทางอารมณ์กับบุคคลอื่น

จากที่กล่าวมาถึงลักษณะพัฒนาการทางปัญญา สังคม และอารมณ์ ของเด็กวัยเรียนจะเห็นได้ว่า เด็กวัยเรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กวัยเรียนมีการพัฒนา Metacognition ซึ่งมีผลต่อความสามารถด้านต่างๆ ของเด็กวัยนี้ เช่น ความเข้าใจภาษา การรับรู้ ความจำ ความเข้าใจสังคม ตลอดจนการรู้จักการควบคุมตนเอง และเด็กวัยเรียนยังมีการลดการยึดตนเองเป็นจุดศูนย์กลางที่จะเอื้อให้เด็กได้มองมุมมองที่กว้างขึ้น รวมถึงเข้าใจความคิดและ

ความต้องการของบุคคลอื่น ประกอบกับเด็กวัยนี้สามารถควบคุมอารมณ์และมีการตอบสนองทางอารมณ์อย่างเหมาะสม

จากพัฒนาการด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าเด็กวัยเรียนมีความพร้อมและมีทักษะที่จำเป็นในการเข้าสู่สังคม มีความคิดความเข้าใจมากขึ้น ดังนั้นการช่วยสนับสนุนให้เด็กเข้ากลุ่มสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนที่ทำหน้าที่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้กับเด็กเพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เด็กมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคล

ความหมายและความสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นรูปแบบหนึ่งที่บุคคลใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อกันซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิต นอกจากนี้บุคคลยังใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นเครื่องมือในการแสวงหา แลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากตน ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ในคุณค่าของตนเองและรับรู้ในคุณค่าของผู้อื่นด้วย (สุขุมาล เกษมสุข, 2535) การเรียนรู้จากการสื่อสารระหว่างบุคคลมักจะเริ่มจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ใกล้ชิดแล้วจึงค่อยๆ เพิ่มความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเป็นส่วนส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคมที่ตนเกี่ยวข้องได้อย่างราบรื่น

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคล มีผู้ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคลไว้หลายแนวคิด Reardon (1987) ได้กล่าวถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนหรือมากกว่าและตอบโต้ทันที โดยใช้ทั้งภาษาพูดและภาษากาย สอดคล้องกับ Johnson (1993 อ้างถึงใน หรรษา แก้วพูลปกรณ์, 2541) ที่ให้ความหมายว่า เป็นการที่บุคคลหนึ่งส่งสารไปยังบุคคลอื่นและก่อให้เกิดการตอบสนองขึ้น ส่วน Devito (1995) ให้ความหมายว่า เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างคนสองคนที่สร้างความสัมพันธ์กันหรือบุคคลที่มีการติดต่อระหว่างกัน ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคล จึงประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) และ ผู้รับสาร (Receiver) และจากความหมายต่างๆ ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลแสดงให้เห็นว่า กระบวนการในการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น นอกจากจะใช้คำพูดเป็นสื่อในการส่งสารแล้ว ลักษณะท่าทาง สีหน้า น้ำเสียง ยังเป็นส่วนประกอบของการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกระหว่างกันได้

วัตถุประสงค์ในการสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคลโดยทั่วไปเกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ 5 ประการ ดังนี้ (Devito, 1995)

1. เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจโลกภายนอก ทั้งวัตถุประสงค์ของ เหตุการณ์ และบุคคลอื่น ตลอดจนเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองโดยได้จากการพูดคุยเรื่องเกี่ยวกับตัวเองและบุคคลอื่น มีการตอบสนองของกลับมาถึงความรู้สึก มีความคิดและพฤติกรรม รวมถึงสะท้อนให้เห็นปฏิกิริยาที่คนอื่นมีต่อตนเองว่าเขามีความรู้สึกอย่างไร เพราะอะไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลรู้จักตนเองทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

2. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นสิ่งที่คนทุกคนต้องการให้ตนเองเป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่รัก และต้องการให้ความรักต่อคนอื่นเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยในการลดความหงอยเหงาและซึมเศร้า สร้างความรู้สึกทางบวกต่อตนเองมากขึ้น

3. เพื่อชักจูงและโน้มน้าวบุคคลอื่น ทั้งทางด้านทัศนคติและพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่ตนต้องการซึ่งบ่อยครั้งจะเกี่ยวข้องกับการเชื่อเชื่อยุติระหว่างบุคคล

4. เพื่อสร้างความสนุกสนาน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความสุขอาจเป็นการพูดคุยกับเพื่อนเกี่ยวกับเรื่องที่ผ่านมา เช่น การเล่าเรื่องชีวิตประจำวัน เล่าเรื่องตลก พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องกีฬา การคบเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้ได้ผ่อนคลายจากภาวะที่เคร่งเครียดเป็นการรักษาสมดุลทางจิตใจ

5. เพื่อช่วยเหลือ สร้างความรู้สึกที่ดีให้กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่นำการสื่อสารระหว่างบุคคลไปใช้ในการบำบัดรักษาโดยตรงอย่างนักจิตวิทยาคลินิก และนักจิตวิทยาบำบัด รวมถึงบุคคลทั่วไปที่นำสามารถนำไปใช้ได้เช่นกัน เป็นต้นว่า การพูดคุยกับเพื่อนที่ผิดหวังจากความรัก การแนะนำเกี่ยวกับการเรียน การทำงาน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี การช่วยเหลือผู้อื่นจะประสบความสำเร็จได้นั้น เป็นผลจากความรู้อันใช้ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วย

จากวัตถุประสงค์ต่างๆ ของการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นเกิดขึ้นด้วยความสำคัญสองประการ ประการแรก เกิดจากความต้องการหรือแรงจูงใจที่ต้องการมีการสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อที่จะได้มาซึ่งความรู้หรือการสร้างความสัมพันธ์ ประการที่สอง เกิดจากความประสงค์ที่จะประสบความสำเร็จ เพิ่มความรู้ให้ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการโน้มน้าวผู้อื่น

องค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคล

Devito (1995) จำแนกองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคล ไว้ดังนี้

1. ผู้ส่งสารและผู้รับสาร (source – reciever)

การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลสองคนเป็นอย่างน้อย โดยบุคคลทั้งสองต่างแสดงบทบาทสลับกันในฐานะผู้ส่ง และผู้รับสารตลอดการสื่อสารและการสื่อสารยังนำไปสู่การบ่งบอกถึงความเป็นมา บทบาท ทักษะ และข่าวสารระหว่างกัน โดยแต่ละคนจะมีลักษณะการสื่อสารที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

2. การส่งสารและการรับข่าวสาร (encoding–decoding)

การส่งสาร คือ การที่ส่งความคิด ความรู้สึก ไปยังบุคคลอื่น ส่วนการรับสาร คือ การแปลความหมายข้อมูลที่ได้รับเป็นความคิด ซึ่งทั้งสองอย่างนี้จะเกิดขึ้นสลับกันไปมาระหว่างที่มีการโต้ตอบกันของบุคคล

3. ความสามารถในการสื่อสาร (competence)

บุคคลที่มีความสามารถในการสื่อสารส่วนหนึ่งจะเกิดจากความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ การสังเกต การทดลอง ซึ่งจะทำให้มีการแสดงออกที่เหมาะสมทั้งการพูดและการวางท่าทาง น้ำเสียง ซึ่งจะส่งผลให้การสื่อสารสามารถดำเนินต่อไปและยังรักษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้มีความรู้สึกที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ดังนั้นการมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลมากเท่าใดยิ่งทำให้ตนเองมีโอกาสในการสร้างสัมพันธที่ดีกับผู้อื่นได้มากขึ้นเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ลักษณะการสื่อสารที่เหมาะสมในแต่ละสังคม อาจแตกต่างกันโดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด การแสดงออกทางความสามารถระหว่างการสื่อสารในวัฒนธรรมหนึ่งอาจเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมในอีกวัฒนธรรมหนึ่งได้เช่นกัน ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงควรคำนึงถึงการแสดงออกที่เหมาะสมในแต่ละบริบททางวัฒนธรรมด้วย

4. ข่าวสาร (message)

ข่าวสาร หมายถึง ข้อมูลที่กระตุ้นผู้สื่อสารส่งและรับ อาจอยู่ในรูปของเสียง ภาพ สิ่งที่เป็นรูปธรรม กลิ่น รสชาติ นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงการแสดงออกของท่าทาง การสัมผัส การยิ้ม การนั่ง ทรงผม การจับมือ ผงกศีรษะ รวมถึงการสื่อสารในรูปแบบอื่นที่ผ่านเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์

การส่งและรับข่าวสารมีผลต่อการให้ข้อมูลย้อนกลับต่อตนเอง ทำให้เกิดมุมมองของตนเองทั้งข้อเด่นและข้อด้อยในด้านความคิดและพฤติกรรม ทั้งนี้เพราะข้อมูลย้อนกลับมีทั้งข้อมูลย้อนกลับทางบวก เช่น การชมเชย การแสดงความพึงพอใจ และข้อมูลย้อนกลับทางลบ เช่น

การแสดงควมไม่เข้าใจและสงสัย อันเนื่องมาจากผู้ส่งสารไม่สามารถสื่อสารได้ชัดเจน ซึ่งข้อมูลย้อนกลับนี้มีผลให้บุคคลเกิดการประเมินตนเองใหม่ มีการรับรู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเองได้ ด้วยเหตุนี้ข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากการรับและส่งสารจึงมีผลต่อลักษณะการสื่อสารและช่วยให้เกิดการประเมินตนเองได้

5. ช่องทางการสื่อสาร (channel)

ช่องทางการสื่อสาร เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้ผู้ส่งสารส่งข่าวสารผ่านไปยังผู้รับสาร การสื่อสารโดยมากจะใช้ช่องทางการสื่อสารมากกว่าหนึ่งช่องทางประกอบกัน ช่องทางการสื่อสาร เช่น การมองใช้ประสาทสัมผัสทางตา การฟังโดยใช้ประสาทสัมผัสการฟัง การลิ้มรสโดยใช้ประสาทการรับรส การดมโดยใช้ประสาทสัมผัสทางจมูก ช่องทางการสื่อสารอาจอยู่ในรูปแบบอื่นได้เช่นกัน เช่น จดหมาย โทรศัพท์ โทรเลข โทรสาร

6. สิ่งรบกวนการสื่อสาร (noise)

สิ่งรบกวนการสื่อสารมีผลทำให้ข่าวสารที่รับต่างจากข่าวสารที่ส่ง แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

6.1 สิ่งรบกวนทางกายภาพ (physical noise) สิ่งรบกวนที่เกิดจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น โทรศัพท์เสียงไม่ชัดเจน เสียงรบกวนผ่าน

6.2 สิ่งรบกวนทางจิตใจ (psychological noise) ภาวะทางจิตใจที่มีผลต่อการให้ข่าวสารที่บิดเบือน รวมถึงอคติและความลำเอียงของผู้รับหรือผู้ส่งสาร การปิดกั้นการรับรู้ในการสนทนา

6.3 สิ่งรบกวนทางภาษา (semantic noise) เกิดขึ้นเมื่อผู้รับสารไม่สามารถให้ความหมายของผู้ส่งข่าวสารโดยมักจะเกิดขึ้นระหว่างคนที่พูดคนละภาษา การใช้ศัพท์เฉพาะทางที่ซับซ้อน ซึ่งทำให้การสื่อสารไม่ประสบความสำเร็จ

7. บริบท (context)

บริบท ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่มีการสื่อสารเกิดขึ้นซึ่งมีผลต่อการเริ่มต้นและเนื้อหาของ การสื่อสาร แบ่งออกเป็น

7.1 บริบททางกายภาพ (physical dimension) สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม สถานที่ที่มีการสื่อสาร เช่น สวนสาธารณะ โต๊ะอาหาร ห้องประชุม ห้องนอน

7.2 บริบททางกาลเทศะ (temporal dimension) ได้แก่ ความเหมาะสมระหว่างเรื่องที่สื่อสารกับสถานที่ ตลอดจนการไม่แสดงความเสียมารยาทในการสนทนา

7.3 บริบททางสังคมและบุคคล (social-psychological dimension)

ความเกี่ยวข้องระหว่างผู้รับและผู้ส่งสารและบุคคลอื่นในสังคม เช่น สถานภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนา บรรทัดฐานของกลุ่มและสังคม

8. ผลของการสื่อสาร (effects)

ผลของการสื่อสารจะส่งผ่านบุคคลและสิ่งแวดล้อม อาจเป็นไปได้โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวได้แต่ทุกอย่าง การกระทำจะมีปฏิกิริยาตอบสนอง

9. จริยธรรมในการสื่อสาร (ethics)

จริยธรรมในการสื่อเป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่จะนำจริยธรรมในการสื่อสารของตนเองยึดถือมาปฏิบัติอย่างไร

นอกจากนี้ Weaver (1993) ยังได้แบ่งองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ต่างกันไป โดยได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าประกอบด้วย

1. บุคคล (People)

ในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลต้องมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ส่งหรือผู้รับสาร ซึ่งกระบวนการรับส่งสารจะสลับสับเปลี่ยนกันได้ทุกขณะ มีการโต้ตอบเมื่อได้รับสารที่กระตุ้นให้บุคคลพูดหรือทำบางสิ่งบางอย่าง

2. ข่าวสาร (Messages)

ข่าวสารในการสื่อสารมีทั้งที่เป็นภาษาและหรือไม่ใช่ภาษา ซึ่งทั้งสองอย่างมีผลต่อการสื่อสาร การโต้ตอบกลับบางครั้งอยู่ในรูปแบบของภาษา แต่การตอบสนองจำนวนไม่น้อยที่ได้รับเป็นสาร ที่ไม่ใช่ภาษา เช่น การพยักหน้า ท่าทางบอกขนาด การใช้สายตา เป็นต้น

3. ผลของการสื่อสาร (Effects)

ผลของการสื่อสารมีผลต่อบุคคลในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1 ผลของการสื่อสารทางจิตใจ

3.2 ผลของการสื่อสารทางกาย

3.3 ผลของการสื่อสารทางอารมณ์

การสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

Devito (1995) เสนอรูปแบบในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลตามแนวคิดมนุษยนิยม (A Humanistic Model of Interpersonal Communication) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบดังนี้

1. การเปิดเผยตนเอง (Openness) ประกอบด้วย

1.1 ความปรารถนาที่จะเปิดเผยตนเองด้วยความเต็มใจ ได้แก่ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยพบว่า บุคคลจะเปิดเผยตนเองต่อผู้ใกล้ชิดมากที่สุด และการเปิดเผยเรื่องทางบวกกระทำได้ง่ายกว่าเรื่องทางลบ

1.2 ความปรารถนาที่จะตอบสนองผู้อื่นด้วยความจริงใจ โดยปกติการโต้ตอบจะไปทางเดียวกับสิ่งที่ตนเองพูดและเป็นสิ่งที่คิดว่าถูกต้องที่จะทำได้ ซึ่งสามารถแสดงออกโดยการตอบสนองอย่างทันทีทันใด ไม่หลีกเลี่ยงในการตอบสนองผู้อื่น

1.3 ความรับผิดชอบในความรู้สึกและความคิดของตนเอง ทำให้บุคคลอื่นรับรู้ถึงความคิดและความรู้สึกของตนเองต่อบุคคลอื่น และสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งตนต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำอันจะส่งผลต่อการสื่อสารต่อไป

2. ความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy)

ความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น หมายถึง การรู้สึกอย่างที่บุคคลนั้นรู้สึก การเข้าใจความรู้สึก อารมณ์และความคิดของผู้อื่นโดยไม่เสียความเป็นตัวเอง

แนวทางในการพัฒนาให้เกิดความรู้สึกร่วมในการสื่อสารระหว่างบุคคล

2.1 การเข้าถึงความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น (Achieving Empathy) ควรทำดังนี้

2.1.1 หลีกเลี่ยงการประเมินพฤติกรรมผู้อื่น แต่ใช้ความเข้าใจในลักษณะของบุคคลนั้น

2.1.2 เรียนรู้ความต้องการ ประสบการณ์ ความสามารถ ความกลัวของผู้อื่น ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะจะทำให้เข้าใจความรู้สึกอย่างที่เขาเข้าใจ รวมทั้งพยายามเข้าใจเหตุผลและแรงจูงใจในการกระทำของผู้อื่น

2.1.3 พยายามร่วมมือประสบการณ์ทางอารมณ์จากความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น

2.2 การสื่อสารที่แสดงความเข้าใจความรู้สึกคู่สนทนา (Communicating Empathy) สามารถแสดงออกได้ทั้งการใช้ภาษาและการไม่ใช้ภาษา

2.2.1 การแสดงความเข้าใจที่ไม่ใช่คำพูด (Nonverbal Empathy)

การแสดงออกทางสีหน้าและท่าทางโดยการแสดงความตั้งใจ ตั้งใจ มีการประสานสายตา และให้ความเอาใจใส่ตลอดจนมีการสัมผัสตามความเหมาะสม

2.2.2 การแสดงความเข้าใจที่เป็นคำพูด (Verbal Empathy)

การพูดแสดงความเข้าใจระหว่างการสื่อสาร แสดงให้เห็นการรับรู้ และแสดงความต้องการเข้าใจความรู้สึกของผู้พูดโดยใช้ประโยคเพื่อทดสอบความรู้สึกของผู้พูด และใช้การสื่อสารโดยใช้ความรู้สึกที่แท้จริงตลอดจนใช้ข้อความที่ท้าทายใจและมีความจริงใจในการสื่อสาร

3. การให้การสนับสนุน (Supportive) หมายถึง การให้การสนับสนุนส่งเสริมเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร

3.1 ให้ใช้การบรรยายมากกว่าการประเมิน (Descriptiveness) หมายถึง การใช้คำพูดในลักษณะการบรรยายความรู้สึกและสถานการณ์ที่แท้จริง ซึ่งจะก่อให้เกิดการสนับสนุนต่อกันระหว่างสนทนาและสร้างบรรยากาศที่ดี ขณะที่หลีกเลี่ยงการใช้การประเมินในการสนทนา เพราะจะเป็นสิ่งกีดขวางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และสร้างรูปแบบกลไกการป้องกันตนเองระหว่างคู่สนทนา

3.2 ให้เปิดใจมากกว่าการยึดติด (Provisionalism) หมายถึง การมีความยืดหยุ่นสามารถเปลี่ยนความคิดเห็นหรือทัศนคติได้ จากการเปิดรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกที่ขัดแย้ง สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และยอมรับข้อวิพากษ์วิจารณ์และคำแนะนำได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวางต่อไป การยอมรับและเปิดใจกว้างจะทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกัน

4. การสื่อสารทางบวก (Positiveness) หมายถึง การมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีการชื่นชมผู้อื่นอย่างจริงใจ รวมทั้งมีความพอใจและภาคภูมิใจในตนเอง

4.1 การมีทัศนคติทางบวก (Attitudinal Positiveness) หมายถึง การมีทัศนคติทางบวกต่อตนเอง ผู้อื่น และสถานการณ์ในการสนทนาซึ่งจะทำให้เกิดความพึงพอใจและการตอบสนองทางบวก เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กัน ทัศนคติทางบวกจะทำให้เกิดความขัดแย้งในการสนทนา น้อยลง

4.2 การแสดงความชื่นชมต่อผู้อื่น (Compliment) มีผลในการกระตุ้นให้คนอยู่อย่างมีคุณค่า มีความหวัง การได้รับคำยกย่องชมเชยทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และมีคุณค่าต่อผู้อื่น สามารถแสดงออกโดยภาษาและท่าทาง เช่น “ ฉันชอบเธอ ” “ ฉันมีความสุขเมื่อได้อยู่กับคุณ ” หรือ การยิ้ม การทบทหลังเบาๆ

5. ความเสมอภาค (Equality) การสร้างบรรยากาศให้เกิดความเสมอภาค แม้ว่าความเสมอภาคในเรื่องฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ของบุคคลสองคนนั้นจะมีความไม่เท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างครูกับนักเรียน พ่อแม่กับลูก เป็นต้น แต่สามารถสร้างความเสมอภาคได้โดยการใช้คำพูดและท่าทางที่ไม่เป็นทางการ ไม่แสดงความเด่นหรือความด้อย ซึ่งการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันจะทำให้เกิดการทำงานร่วมกันและแก้ปัญหาได้ตรงจุด แม้จะมีความคิดหรือทัศนคติแตกต่างกัน

องค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

Chartier (1974) และ Bienvenu (1974) (อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย, 2533) กล่าวถึง องค์ประกอบที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การมีอัตมโนทัศน์ที่เหมาะสม (Self-Concept)

การมีอัตมโนทัศน์ คือ การที่บุคคลมีความสุขและมีความคิดทั้งด้านเด่นและด้อยเกี่ยวกับตนเอง โดยพัฒนามาจากภาพที่คนอื่นมองและบอกเล่า จากการเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่น และจากการแปลและประเมินความคิดและพฤติกรรมของตนเอง อัตมโนทัศน์ของแต่ละบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยผ่านกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล จากการตอบสนองของบุคคลอื่นที่เป็นการสนับสนุนและให้กำลังใจ มีผลให้บุคคลกล้าแสดงออก ทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่อบุคคลอื่น

2. ความสามารถในการฟัง (Listening)

ทักษะในการฟังมีส่วนสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคล และเราใช้ทักษะการฟังมากที่สุดในแต่ละวัน (Rankin, 1929 อ้างถึงใน Ments, 1999) แต่พบว่ามีคนส่วนน้อยที่สามารถเป็นผู้ฟังที่ดี เพราะผู้ฟังมักจะละเลย เข้าใจผิด หรือลืมนำ ซึ่งจะทำให้ข้อมูลบิดเบือน การฟังมีความสำคัญต่อการได้รับผลประโยชน์จากข่าวสารรวมถึงมีผลต่อการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ ความรื่นเริงและการมีสุขภาพจิตที่ดี

ลักษณะการฟังที่ดีตามแนวคิดของ Devito (1995) ประกอบด้วย

1. แสดงความมีส่วนร่วมและรับฟัง สามารถแสดงออกได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แสดงความกระตือรือร้นและฟังอย่างตั้งใจอย่างเป็นธรรมชาติ การตอบรับและการแสดงความคิดเห็นเป็นระยะเพื่อแสดงความตั้งใจฟัง

2. ฟังอย่างที่คุณคนนั้นรู้สึก โดยใช้วิจารณญาณเป็นสิ่งที่ทำความเข้าใจสิ่งที่บุคคลนั้นรู้สึกในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม ต้องไม่คล้อยตามผู้พูดทั้งหมด

3. ฟังโดยไม่ตัดสินและไม่วิพากษ์วิจารณ์ แม้เป็นเรื่องยากโดยเฉพาะถ้าเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับความเชื่อหรือความคิดที่ยึดมั่นของตนเอง โดยต้องพยายามกำจัดอคติและกรอบความคิดที่ยึดถือ

3. การแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน (Clarity of Expression)

การแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ฟังทราบความคิดเห็นของผู้พูดอย่างถ่องแท้ แต่โดยทั่วไปผู้ฟังมักจะมีปัญหาในการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากผู้พูดคิดว่าผู้ฟังทราบหรือเข้าใจสาระเหล่านั้นแล้ว จึงไม่มีการทบทวน หรือตรวจสอบความเข้าใจของผู้ฟัง การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน ทำให้ได้ตรวจสอบความเข้าใจของตนเองและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีหลักดังนี้

3.1 แสดงความคิดเห็นให้อยู่ในกรอบการรับรู้ของผู้ฟังโดยยึดหยุ่นไปตามอายุ พฤติกรรมและสถานที่ ตามความเหมาะสม

3.2 ใช้ภาษาที่ง่าย เหมาะสมและสื่อถึงความคิดเห็นให้ได้ครอบคลุม

3.3 ให้ความหมายคำและอธิบายอย่างชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสน คับข้องใจหรือการแปลความหมายผิดพลาดของผู้ฟัง

3.4 จัดเนื้อหาที่พูดให้เป็นระบบก่อนที่จะนำเสนอต่อผู้ฟัง จะช่วยให้ผู้พูดสื่อสารกับผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 กล่าวซ้ำ พูดซ้ำ เกี่ยวกับประโยคที่ก่อให้เกิดความชัดเจนในการฟัง ทั้งในเรื่องความคิด ข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยมีการถามซ้ำ การยกตัวอย่าง และการสรุป

3.6 เปรียบเทียบข้อความที่เหมือนและตรงข้าม จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเก่าและสิ่งใหม่ และก่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ฟัง

3.7 เน้นใจความสำคัญระหว่างการสื่อสาร กระทำได้โดยการพูดเน้นใช้เสียงที่แตกต่างจากปกติ การหยุดเป็นระยะเพื่อให้ผู้ฟังจับใจความสำคัญได้

4. การควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์โกรธได้อย่างเหมาะสม (Coping with angry feeling)

การควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์โกรธได้อย่างเหมาะสม จะทำให้สร้างสัมพันธภาพต่อบุคคลอื่นได้ บุคคลที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธและแสดงออกทางอารมณ์เต็มที่ย่อมจะทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่ประสบความสำเร็จ แต่ในขณะเดียวกัน การเก็บอารมณ์โกรธโดยไม่แสดงออกเลยก็จะส่งผลต่อบุคคลที่เก็บซ่อนอารมณ์นั้นไว้ ดังนั้นการแสดงอารมณ์โกรธอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการสื่อสารมากที่สุด การแสดงอารมณ์ขึ้นอยู่กับการระมัดระวังเรื่องอารมณ์ โดยการยอมรับการเกิดขึ้นของอารมณ์ การรับรู้และรับผิดชอบต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถแยกแยะอารมณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้บุคคลแสดงอารมณ์ออกมาโดยมีการประเมินอารมณ์ของตนด้วยสติและความตั้งใจ และเมื่อสามารถปฏิบัติก็ได้จะทำให้เกิดผลดีต่อภาวะทางอารมณ์

5. การเปิดเผยตนเอง (Self – Disclosure) หมายถึง การเปิดเผยเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองที่คนโดยทั่วไปไม่รู้ รวมถึงการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผู้อื่น ต่อสถานการณ์ทางสังคม และบุคคลในสังคมอย่างตรงไปตรงมา การเปิดเผยตนเองเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลอย่างน้อยสองคน มีความสำคัญในการตอบสนองความต้องการรู้ตนเองของบุคคลและทำให้บอกความรู้สึกต่อตนเองได้อย่างชัดเจน เป็นรากฐานที่ดีต่อสัมพันธภาพที่มั่นคง และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันและทำให้รู้จักกันมากขึ้น แต่ขอบเขตและความเหมาะสมของการเปิดเผยตนเองขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่และความพร้อมของคู่สนทนา

Weaver (1993) กล่าวถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเปิดเผยตนเอง คือ

1. เพื่อความแม่นยำในการสื่อสาร เพราะการส่งสารไม่ได้เป็นเพียงแต่ถ่ายทอดข้อความเท่านั้นแต่รวมถึงการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมซึ่งจะสะท้อนให้ผู้อื่นรับความรู้สึกของเราในขณะนั้น ในขณะที่คนที่ไม่เปิดเผยตนเอง บุคคลอื่นจะไม่รู้ว่าคนๆ นั้นคิดอย่างไรจนกว่าจะบอกให้ทราบ ดังนั้นการเปิดเผยตนเองจึงทำให้การสื่อสารมีความแม่นยำกว่า
2. ทำให้รู้จักคนอื่นได้ดีขึ้น การเปิดเผยตนเองจะทำให้มีมิตรภาพที่ลึกซึ้ง รู้ว่าคนอื่นคิดและรู้สึกอย่างไร ทำให้กระชับความสัมพันธ์ให้มากขึ้น
3. เพิ่มจำนวนครั้งการติดต่อและขยายกลุ่มเพื่อน การรู้จักคนเพิ่มขึ้นเป็นการเปิดโอกาสให้ได้รับความรู้ สิ่งที่น่าสนใจ และเป็นการทดลองรับทัศนคติ ประสบการณ์และพฤติกรรมแบบใหม่ มีความสัมพันธ์ใหม่ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างผู้อื่นกับตนเอง

4. เพิ่มความสามารถในการมองตนเองอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับการเปิดเผยตนเอง แม้ว่าในบางคนจะสามารถเปิดเผยตนเองได้บางส่วน แต่การเปิดเผยในด้านคุณลักษณะเฉพาะและนิสัยส่วนตัวจะทำให้รู้จักตนเองอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

จากแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งเรื่อง ความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบ และประโยชน์ที่ได้รับจากการมีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บุคคล ทั้งนี้การพัฒนาดังกล่าวนอกจากจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นแล้ว ยังมีผลต่อการจรรโลงสังคมในทางสร้างสรรค์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม วิธีการในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของคนแต่ละคนแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน สำหรับเด็กวัยเรียน การพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติถือเป็นวิธีการหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับเด็กวัยนี้ เพราะเด็กจะได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนและเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานและมีโอกาสในการแสดงออกที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์จริง ซึ่งจะกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

ในชีวิตประจำวันทุกคนมีบทบาทที่ต้องแสดงแตกต่างกันในรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ทุกคนแสดงบทบาทไปตามฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง แต่การแสดงบทบาทสมมตินั้นเป็นการฝึกให้บุคคลแสดงบทบาทตามสภาพการณ์ที่สมมติขึ้น ผู้แสดงบทบาทที่สมมติขึ้นจะมีโอกาสได้ทดลองฝึกฝน และเรียนรู้ในการนำทักษะต่างๆ ทางสังคมที่ได้เรียนรู้จากการแสดงบทบาทสมมติไปปรับใช้ในชีวิตจริงหรือใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การแสดงบทบาทสมมตียังสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การรักษาทางจิต การฝึกอบรม การสัมภาษณ์งาน การฝึกและพัฒนาทักษะทางสังคม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติจึงเป็นเทคนิคที่ใช้กันอย่างกว้างขวางและมีการเรียกชื่อวิธีเดียวกันนี้แตกต่างกัน เช่น action training, sensitivity, practicing management, action development, role-fitting, role-taking (Mailick, 1970 อ้างถึงใน Yardley & Krysia, 1997; เดชา แก้วชาญศิลป์, 2522)

ความหมายและความสำคัญของการแสดงบทบาทสมมติ

การให้ความหมายของบทบาทสมมติ มีการให้ความหมายดังนี้ Lee (1974 อ้างถึงใน ปรานี แสงอากาศ, 2532) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการดูบทบาทของผู้แสดงในเหตุการณ์จำลอง โดยที่ผู้แสดงต้องพูดและแสดงท่าทางโดยทันทีไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า

ขณะที่ Shafteel และ Shafteel (1976 อ้างถึงใน เพ็ญญา แสงสระศรี, 2523) ยังกล่าวว่าเป็นวิธีการฝึกฝนเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจ ซึ่งได้จากการอภิปราย การอบรม วิเคราะห์ปัญหาการแสดงและปฏิกิริยาจากผู้ชม เป็นต้น และ Ments (1999) กล่าวว่า เป็นการให้บุคคลจินตนาการว่าตนเองและบุคคลอื่นอยู่ในสถานการณ์ที่เฉพาะและให้มีความรู้สึกอย่างที่คุณนั้นรู้สึกซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง สำหรับผลของ บทบาทสมมติที่มีต่อการเรียนรู้ นั้น Taylor และ Walford (1980 อ้างถึงใน เพ็ญญา แสงสระศรี, 2523) กล่าวว่า บทบาทสมมติทำให้เกิดการเรียนรู้ตามความต้องการที่ซ่อนเร้นในตัวเอง ได้แก่ แรงจูงใจซึ่งมีผลต่อการทำงานและการตัดสินใจของกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตนและบุคคลอื่นที่มีต่อสังคมและสามารถประเมินผลตนเองได้ มีความเข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรม และเกิดความสามัคคีในกลุ่ม

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้ทดลองฝึกและแสดงออกทั้งภาษาพูดและภาษากายภายใต้บทบาทและสภาพการณ์ที่สมมติขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในสถานการณ์จริงในแต่ละบทบาท ซึ่งนอกจากจะได้จากการแสดงแล้วอาจได้จากการอภิปราย การวิเคราะห์ปัญหาและปฏิกิริยาจากผู้ชมอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจในการทำงาน การตัดสินใจของกลุ่มและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการแสดงบทบาทสมมติจะมีลักษณะภาพรวมดังที่กล่าวมา แต่ในรายละเอียดของการใช้การแสดงบทบาทสมมตินั้น มีวิธีการที่แตกต่างกันหลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีความเหมาะสมกับการฝึกแต่ละประเภทที่ต่างกัน ดังนั้นการทราบถึงวิธีการ ใช้การแสดงบทบาทสมมติ จึงมีส่วนช่วยให้ผู้ที่นำการแสดงบทบาทสมมติไปใช้สามารถเลือกใช้ได้เหมาะสมกับงานของตนเอง

ลักษณะของการแสดงบทบาทสมมติ

Graig และ Bittel (1967 อ้างถึงใน เดชา แก้วชาญศิลป์, 2522) ได้แบ่งลักษณะของการแสดงบทบาทสมมติออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การใช้บทบาทสมมติที่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า (Preplanned หรือ Structured Role Playing)

วิธีการนี้ผู้ควบคุมการแสดงต้องกำหนดตัวแสดง สถานการณ์ และบทบาทที่จะแสดง รวมถึงรายละเอียดสำหรับผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ นอกจากนี้ยังต้องควบคุมการอภิปรายให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดหรืออาจให้ผู้ร่วมแสดงบทบาทสมมติช่วยกันเขียนบทขึ้น และมีการฝึกซ้อมล่วงหน้า การแสดงประเภทนี้จะต้องแสดงตามบทและภาษาที่เขียนไว้โดยจะไม่นำความ

คิดเห็นและภาษาของตนเองมาใช้ในขณะที่แสดง แต่จะนำการแสดงดังกล่าวมาอภิปรายว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และควรแก้ไขหรือไม่อย่างไร การแสดงโดยมีการเตรียมตัวล่วงหน้ามีความเหมาะสมกับการฝึกการแสดงบทบาทสมมติในระยะเริ่มแรก

2. การแสดงบทบาทสมมติที่ไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า (Spontaneous Role Playing)

วิธีการนี้ผู้แสดงจะไม่ทราบบทล่วงหน้า ไม่มีการควบคุมบทแสดงหรือควบคุมเล็กน้อย ผู้แสดงจะแสดงบทบาทโดยทันทีหลังจากทราบสถานการณ์ และผู้แสดงจะใช้ภาษาพูดและภาษากายตามความคิดตนเอง การแสดงบทบาทสมมติแบบนี้มักจะมีปัญหาการแสดงบทบาทสมมติในขั้นตอนการอภิปรายกลุ่ม เนื่องจากความไม่เข้าใจบทที่แสดง เพราะไม่มีศึกษาบทล่วงหน้า แต่ข้อดีของการแสดงบทบาทสมมติที่ไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าจึงมีความเป็นธรรมชาติมากกว่า

รูปแบบการแสดงทั้งแบบที่มีการเตรียมตัวและไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถแบ่งออกได้ชัดเจน เนื่องจากในการแสดงจริงแม้ว่าจะใช้แบบเตรียมไว้ล่วงหน้าก็อาจมีการเพิ่มเติมบทระหว่างที่แสดง ในขณะที่แบบไม่มีการเตรียมตัวก็อาจจะมีการบอกสถานการณ์คร่าวๆ ล่วงหน้าก็ได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองรูปแบบต่างก็นำบทบาทการแสดงมาอภิปราย เพื่อก่อให้เกิดแนวความคิดในการแก้ปัญหาความคิดร่วมกันในการปรับปรุงหรือเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ และเกิดการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การกระทำ การเลียนแบบ การสังเกต การตอบสนอง และการวิเคราะห์

เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ

การนำการแสดงบทบาทสมมติไปใช้นั้น ความรู้ในเรื่องเทคนิคและกลวิธีถือเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผน การสร้างบรรยากาศ ตลอดจนการประเมินการแสดงให้ผู้แสดงยอมรับฟัง ทั้งนี้เพราะการแสดงบทบาทสมมติสามารถนำไปใช้ในงานหลายประเภท ผู้ที่รู้จักการเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับงานของตนจึงสามารถใช้การแสดงบทบาทสมมติเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอันจะก่อให้เกิดความสำเร็จ สำหรับวิธีการในการแสดงบทบาทสมมติตามแนวคิดของ Shaw และ Maier (1986 อ้างถึงใน ศุภวาร วรสุตร์, 2539) มีดังนี้

1. การสลับบทบาท (Role Reversal)

วิธีการนี้ ผู้แสดงจะหมุนเวียนกันแสดงบทบาทที่กำหนดในสถานการณ์หนึ่งทุกบทบาทซึ่งสามารถผลัดเปลี่ยนได้หลายครั้งในระหว่างการแสดง วิธีการนี้จะทำให้ผู้แสดงเข้าใจสถานการณ์และบทบาทแต่ละบทบาทในสถานการณ์ช่วยให้บุคคลมองปัญหามากกว่าด้านเดียว

2. การแสดงโดยมีลูกคู่ (Doubling)

วิธีการนี้ ผู้แสดงจะมีผู้ช่วยเหลือเพื่อแสดงความคิด หรือความรู้สึกของผู้แสดงที่ยังไม่ได้

แสดงออกมา หรือนำปัญหาหรือประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนบ่อนให้ผู้แสดงคิดและคอยสรุปเพื่อให้เข้าใจง่าย ผู้ช่วยจะติดตามผู้แสดงไปตลอดเวลาซึ่งจะช่วยให้ผู้แสดงมองภาพในความคิดของตนได้ชัดเจนขึ้น การแสดงแบบนี้จะมีผู้แสดงกี่คนก็ได้แต่ทุกคนจะมีผู้ช่วยเสริมทุกคน อย่างไรก็ตาม ผู้ช่วยไม่สามารถนำข้อความหรือประเด็นที่ขัดแย้งกับผู้แสดงขึ้นกล่าว ดังนั้นคนที่เป็นลูกคู่ต้องมีความสามารถและเข้าใจผู้แสดงเป็นอย่างดี

3. การแสดงบทบาทที่มีลูกคู่มากกว่า 1 คน (Mass Doubling)

วิธีการนี้ที่คล้ายกับการแสดงโดยมีลูกคู่ 1 คน แต่ต่างกันที่จะมีจำนวนลูกคู่ได้มากกว่า 1 คน ทั้งนี้เพื่อให้มีการแสดงความคิดและทัศนคติหลายๆ ด้านให้กับผู้แสดง

4. การแสดงบทบาทที่ผู้แสดงรำพึงกับตนเอง (Sociology)

วิธีการนี้จะเป็นการให้ผู้แสดงถ่ายทอดความรู้สึก ความในใจออกเป็นคำพูดต่างๆ ทำให้ผู้แสดงได้ระบายความรู้สึกหรือความตึงเครียดภายในออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ การแสดงด้วยวิธีนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

5. การแสดงบทบาทผสม (Multiple Role – Playing)

วิธีการนี้ดำเนินการโดยแบ่งผู้แสดงออกเป็นกลุ่มๆ ให้แสดงบทบาทไปพร้อมกันโดยไม่มีผู้ช่วยเหลือแล้วจัดการอภิปรายหาข้อสรุปในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น วิธีการนี้จะช่วยให้ได้รับประสบการณ์ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นกลุ่ม ลดความประหม่า เพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงพร้อมกัน และการอภิปรายจากหลายกลุ่มจะทำให้มีการเปรียบเทียบและหาข้อสรุปได้ง่ายขึ้น

6. การหมุนเวียนบทบาท (Role – Rotation)

วิธีการนี้จะให้ผู้แสดงหลายๆ คน ผลัดเปลี่ยนกันมาแสดงในบทบาทเดียวกันซึ่งจะช่วยให้ได้คำตอบเกี่ยวกับปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้มากที่สุดในการเปรียบเทียบและสรุปในตอนท้าย เทคนิคนี้เหมาะกับการแก้ปัญหาที่สมาชิกในกลุ่มมีปัญหาร่วมกัน

7. ผู้แสดงคนเดียวแสดงสองบทบาท (Monodrama)

วิธีการนี้เป็นการให้ผู้แสดงคน 1 คน แสดงสองบทบาท โดยแสดงกลับไปกลับมา หรือในกรณีที่เป็นเรื่องที่มีความขัดแย้งกันอาจให้คนอื่นแสดงสลับได้เพื่อให้ได้เข้าใจความรู้สึกของทั้งสองฝ่าย วิธีการนี้จะทำให้เกิดความคล่องตัวและเข้าใจบทบาททั้งสองได้ง่ายขึ้น

8. การใช้วิธีดูภาพสะท้อน (The Mirror Techniques)

วิธีการนี้เป็นการแสดงแบบกลุ่มโดยนำปัญหาของกลุ่มมาให้ผู้อื่นแสดงให้ผู้ที่มีปัญหาในกลุ่มได้มองเห็นตนเองว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร จากนั้นผู้สังเกตคนอื่นจะร่วมแสดงข้อดีและข้อเสีย

ของปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่ม แล้วแสดงให้เห็นให้ผู้ที่มีปัญหาสามารถเข้าร่วมกับกลุ่มได้อย่างราบรื่น จากนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มหรือการไม่ทำตนให้เป็นปัญหาในกลุ่มจะทำให้ตนเอง ประสบความสำเร็จ

9. การแลกเปลี่ยนบทบาทเป็นกลุ่ม (Group Role-Reversed)

วิธีการนี้กำหนดให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงบทบาทของสมาชิกกลุ่มอื่นในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อให้อีกกลุ่มรับทราบปัญหาที่ต้องแก้ไข จากนั้นตอนท้ายจะเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแสดงบทบาทของผู้อื่น และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา วิธีนี้จะช่วยให้สมาชิก เข้าใจความรู้สึก ความคิดและทัศนคติผู้อื่น

10. การแสดงบทบาทของผู้ชม (Audience Role-Play)

วิธีการนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกและทัศนคติที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง มักใช้กับสถานการณ์ที่มีผู้ชมจำนวนมาก โดยเริ่มจากการสร้างทัศนคติหรือการปฏิบัติในทางลบแล้ว จัดประสบการณ์หรือพฤติกรรมใหม่ในแต่ละครั้ง จนกระทั่งเกิดพฤติกรรมทางบวกต่อสถานการณ์กับผู้แสดงทุกคน และแสดงผลของการมีพฤติกรรมทางบวก สำหรับการวัดทัศนคติที่เปลี่ยนแปลง ทำได้โดยการแสดงบทบาทสมมติหรือการใช้แบบสอบถาม

วิธีการแสดงบทบาทสมมติหลายวิธีตามที่กล่าวมา นับเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในการเลือกใช้เทคนิควิธีใดก็ตามต้อง พิจารณาถึงพฤติกรรมเป้าหมาย และปัญหาของกลุ่ม ควรให้ความสำคัญกับรายละเอียดในเรื่อง ขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมติด้วยเช่นกัน และเมื่อทราบว่าจะใช้วิธีการใดแล้วกระบวนการนำ วิธีการเหล่านั้นไปใช้นั้นมีขั้นตอนที่มีรายละเอียดที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในการวิจัย ครั้งนี้ได้้นำการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ เนื่องจากการแสดงบทบาทสมมติพร้อมกันจะทำให้ลด ความประหม่าและมีการเปรียบเทียบและหาข้อสรุปได้ง่ายขึ้น

ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ

Sheftel (1967 อ้างถึงใน เดชา แก้วชาญศิลป์, 2522) เสนอขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนแสดง ขั้นตอนวิเคราะห์และอภิปรายผล ขั้นตอนเพิ่มเติม และขั้นตอนแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. ขั้นตอนเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1.1 แจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา โดยการวิเคราะห์สถานการณ์ ค้นหาสิ่งที่เป็นปัญหาหรือสิ่งที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหา

1.2 กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ หลังจากกำหนดขอบเขตของปัญหาเรียบร้อยแล้วจึงวางแผนและกำหนดสถานการณ์ที่มีความเข้าใจง่าย มีความชัดเจน ไม่ซับซ้อน มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และควรมีข้อขัดแย้งหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไขอยู่ในบทและเขียนบทบาทสมมติ

2. ^{ขั้น}แสดง แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ

2.1 การอุ้่นเครื่อง ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจตรงกัน และเป็นกรนำเข้าสู่เนื้อเรื่องอาจทำได้โดยการเล่าเรื่องหรือสถานการณ์สมมติให้ฟัง

2.2 การเลือกผู้แสดง ควรให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแสดงจำแนกเป็น

3 แนวทาง คือ

2.2.1 เลือกผู้แสดงที่มีความใกล้เคียงกับบทบาทที่แสดงจะทำให้แสดงได้โดยง่ายไม่เคอะเขิน

2.2.2 เลือกผู้แสดงที่มีลักษณะตรงข้ามกับบทบาทที่แสดงจะทำให้ผู้แสดงเข้าใจบทบาทที่มีลักษณะแตกต่างกันและดูผลการแสดงนั้น

2.2.3 เลือกผู้แสดงทั่วไป เพื่อฝึกการแสดงบทบาทและฝึกให้รู้จักรักคิดว่าควรทำอย่างไร ในการแสดงบทบาทที่ได้รับมอบหมาย สำหรับผู้ที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออกอาจให้การสนับสนุนจากผู้ฝึกให้เกิดความมั่นใจในการแสดง

2.2.4 เลือกผู้แสดงที่อาสาสมัครด้วยความเต็มใจ

2.3 การจัดฉากการแสดง สามารถจัดได้ทั้งแบบง่าย ๆ ใช้อุปกรณ์เท่าที่หาได้หรือจัดฉากและอุปกรณ์ครบถ้วน ทั้งนี้ควรให้สมาชิกบางคนออกมาช่วยเหลือในการจัดฉากตามความเหมาะสม

2.4 การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ผู้สังเกตการณ์มีความสำคัญมากในการอภิปรายและวิเคราะห์การแสดงในการบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น ผู้ฝึกจึงต้องฝึกให้ผู้สังเกตการณ์หัดสังเกตและรู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์และมีความกระตือรือร้น สิ่งสำคัญที่ควรฝึก ได้แก่ การฝึกให้ฟังความคิดเห็นและความรู้สึกผู้อื่น ฝึกให้สังเกตคำพูด พฤติกรรม และความรู้สึกของผู้แสดง กระตุ้นให้เกิดความคิดว่า วิธีการที่ผู้แสดงเสนอจะเป็นไปได้หรือไม่และผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร และสามารถคิดหาแนวทางแก้ปัญหาของตนเอง

2.5 การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง เพื่อลดความตื่นเต้นประหม่าและวิตกกังวลซึ่งจะมีผลให้การแสดงเป็นไปตามธรรมชาติ ตลอดจนถึงซักซ้อมความเข้าใจต่อสถานการณ์นั้น

2.6 การแสดงควรปล่อยให้แสดงไปตามบทบาทของผู้แสดงแต่ละคน โดยไม่มีการขัดจังหวะการแสดงยกเว้นกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ควรหลีกเลี่ยงการตำหนิหรือวิจารณ์การแสดง ควรกล่าวเฉพาะคำชมเชยในส่วนที่แสดงดี ทำความเข้าใจกับทุกคนว่าสิ่งที่แสดงเป็นเรื่องที่สมมติเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาไม่ใช่ในสัจจริงของผู้แสดง

2.7 การตัดบท ควรมีการตัดบทและหยุดการแสดงในกรณีต่อไปนี้

1. มีข้อมูลจากการแสดงเพียงพอในการอภิปราย
2. สมาชิกเคาเรื่องราวต่อไปได้
3. ผู้แสดงเกิดความเข้าใจผิด
4. การแสดงจบเรื่อง

3. ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมาและเน้นที่เหตุผลของการแสดงออกและพฤติกรรมที่แสดงออกมากกว่าการแสดงว่าดีหรือไม่ ผู้ฝึกจะมีส่วนในการกระตุ้นให้คิดและหาคำตอบซึ่งอาจใช้วิธีการตั้งคำถามให้คิดตาม

4. ชั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลแล้วมีผู้แสดงแนวคิดที่แตกต่างในการแก้ปัญหาการแสดงที่ผ่านมายังไม่ชัดเจน อาจให้มีการแสดงซ้ำหรือเพิ่มเติมจากแนวคิดใหม่ๆ ได้ ซึ่งจะทำให้ได้เห็นผลของการแก้ปัญหาด้วยแนวคิดนั้นว่าจะมีผลเป็นอย่างไร

5. ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป โดยมากเป็นการเล่าประสบการณ์ส่วนตัว ในเรื่องที่เกี่ยวข้องให้ฟัง หรือทำให้เกิดแนวคิดที่กว้างขวางขึ้น และส่งเสริมให้เห็นความสำคัญและมองว่าเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงทำให้ได้ข้อสรุปหรือความคิดรวบยอดของตนเอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการแสดงบทบาทสมมติ ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ชั้นเตรียมการ ชั้นแสดง ชั้นวิเคราะห์และอภิปราย ชั้นแสดงเพิ่มเติม และชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีเนื้อหารายละเอียดแตกต่างกัน จำเป็น

ต้องดำเนินการด้วยความพร้อมของผู้ฝึก โดยการกระตุ้นให้เกิดความคิดเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้การแสดงบทบาทสมมติในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่ม

หลักการเลือกเรื่องที่จะใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ

Shaw และ Maier (1986 อ้างถึงใน ศุภวรร วรสุตย์, 2539) กล่าวถึงเรื่องที่น่ามาใช้ในการแสดงบทบาทสมมติว่า โดยทั่วไปควรเลือกเรื่องที่มีผลต่อการกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจสมาชิกในกลุ่มและเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมในสถานการณ์นั้นๆ มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการแสดงที่ชัดเจนได้โดยการใช้ฉากและรายละเอียดในการแสดง รวมถึงควรเป็นเรื่องที่มีความกระชับซึ่งไม่ควรเกิน 4-5 นาที อย่างไรก็ตามเรื่องที่ดีต้องเป็นเรื่องที่ทั้งผู้แสดงและผู้ชมมีความรู้เพียงพอในการแสดงและการอภิปรายตลอดจนไม่ก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนทางจิตใจต่อบุคคลที่เข้าร่วมการแสดงบทบาทสมมติ

ลักษณะของบทบาทสมมติที่ควรฝึก

สุจริต เพียรชอบ (2531) ได้เสนอลักษณะของบทบาทสมมติที่ควรฝึกว่า ควรเป็นบทบาทที่บุคคลต้องแสดงในสังคม หรือเป็นบทบาทของบุคคลในอาชีพต่างๆ ในสังคม ขณะที่ในเรื่องจุดมุ่งหมายของบทบาทได้เสนอว่า ควรเป็นเรื่องที่แสดงถึงการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และมีการปลูกฝังค่านิยมต่างๆ ทางสังคมด้วยในขณะเดียวกัน ซึ่งลักษณะของบทบาทสมมติที่ดี ควรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมลักษณะต่างๆ ดังที่กล่าวมา

ข้อดีของการแสดงบทบาทสมมติ

ข้อดีของการแสดงบทบาทสมมติตามแนวคิดของ Corsini et al. (1961 อ้างถึงใน เดชา แก้วชาญศิลป์, 2522) มีดังนี้

1. ช่วยให้ผู้แสดงได้แสดงความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ที่อาจก่อให้เกิดความตึงเครียด และอาจนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยระบายความรู้สึกตึงเครียด
2. ช่วยให้ผู้แสดงได้สำรวจประเด็นและปัญหาส่วนตัว จากการแสดงบทบาทสมมติทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น ว่าตนเองมีค่านิยมหรือข้อควรแก้ไขหรือไม่อย่างไร
3. ช่วยในการเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกและแรงจูงใจในการกระทำของผู้อื่น ทำให้รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น อันจะมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นต่อไป
4. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติตนให้ถูกต้องซึ่งจะมีผลต่อการค้นพบพฤติกรรมที่เหมาะสมตามบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตจริง

5. ช่วยให้ผู้รู้จักปัญหาเกี่ยวกับสังคมโดยทั่วไปและกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
 6. สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้
 7. เปิดโอกาสในการออกเสียงที่ชัดเจนและเน้นความสำคัญของภาษากายและการตอบสนองทางอารมณ์
 8. เป็นกิจกรรมที่มีแรงจูงใจและมีประสิทธิภาพเพราะเป็นสิ่งที่ได้แสดงออกด้วยการกระทำให้การตอบสนองโดยทันทีระหว่างผู้ฝึกและผู้ร่วมแสดงบทบาทสมมติ
 9. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นศูนย์กลางและการฝึกขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ฝึกสามารถควบคุมเนื้อหาและความเร็วได้
 10. การแสดงบทบาทสมมติมีความใกล้เคียงกับสถานการณ์ในชีวิตจริงสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้
 11. เกิดความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติตนเองในทางที่ดี ช่วยส่งเสริมให้มีความมั่นใจและความสามารถในการปรับตัว รู้จักการตัดสินใจด้วยตนเอง
 12. ฝึกความสามารถในการควบคุมความรู้สึกและอารมณ์
- จากข้อดีต่างๆ ของการแสดงบทบาทสมมติที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่าการแสดงบทบาทสมมติมีผลดีต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3 ด้าน คือ
1. เป็นการจัดการกับทัศนคติและความรู้ในทางบวกและมีความปลอดภัย ทั้งนี้เพราะการอธิบายและวิเคราะห์เป็นความรู้ในสิ่งที่ถูกต้องและทำให้เรียนรู้การควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ และที่มีความปลอดภัยเพราะพฤติกรรมของผู้แสดงไม่ถูกนำมาเป็นประเด็นในการวิเคราะห์
 2. มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโลกภายนอก การแสดงบทบาทสมมติสะท้อนรูปแบบพฤติกรรมที่ผู้ฝึกอาจต้องใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น
 3. มีแรงจูงใจระดับสูง เพราะเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นและเป็นกิจกรรมการเล่นที่ให้ตัวอย่างแก่ผู้เข้าร่วม มีการตอบสนองโดยตรงและรวดเร็วต่อการแสดงออก

ข้อจำกัดของการแสดงบทบาทสมมติ

Corsini et al.(1961 อ้างถึงใน เดชา แก้วชาญศิลป์, 2522) ได้กล่าวถึง ข้อจำกัดของการแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า

1. ผู้ฝึกไม่สามารถควบคุมสิ่งที่ต้องการให้เรียนรู้และจัดลำดับการเรียนรู้ได้ทั้งหมด
2. การทำให้การแสดงชัดเจนมากเกินไปอาจนำไปสู่ความผิดพลาดในวัตถุประสงค์การ

แสดงได้

3. ใช้ระยะเวลาสั้น
4. มีองค์ประกอบร่วมอื่น ๆ เช่น ผู้สังเกตการณ์ พื้นที่ อุปกรณ์ประกอบ ที่ต้องจัดการและควบคุม
5. คุณภาพการแสดงบทบาทสมมติขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของผู้ฝึกและผู้แสดง
6. อาจมีผลกระทบต่อจิตใจในเรื่องที่เป็นปมด้อยของผู้แสดง
7. อาจให้ความบันเทิงมากเกินไปจนความเหมาะสมจนเสียเป้าหมายในการแสดง

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการแสดงบทบาทสมมติ มีประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมซึ่งได้มาจากการเรียนรู้จากการอภิปราย และวิเคราะห์การแสดง นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่มีความใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น การแสดงบทบาทสมมติถือเป็นเทคนิคหนึ่งที่มีข้อจำกัดบางประการซึ่งเป็นที่ควรพิจารณา ข้อจำกัดบางประการที่สามารถควบคุมได้หากดำเนินการตามขั้นตอน และมีกรวางแผนเป็นอย่างดีย่อมจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลเป็นอย่างมากทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

การแสดงบทบาทสมมติกับการสื่อสารระหว่างบุคคล

การแสดงบทบาทสมมติมีแนวคิดที่ได้ถ่ายทอดมาจากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงบทบาทสมมติ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกเพื่อการสื่อสารโดยตรง เช่น การสัมภาษณ์งาน ฝึกการพูดในที่สาธารณะ หรือจะเป็นการแสดงบทบาทสมมติเพื่อสร้างความสัมพันธ์ เช่น การสร้างความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม การฝึกการกล้าแสดงออก เป็นต้น ซึ่งพบว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาทสมมติในทุกเรื่อง ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการฝึกเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ต่างใช้การสื่อสารเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้การแสดงบทบาทสมมตินั้นประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การแสดงบทบาทสมติจะนำไปใช้กับเด็กหรือผู้ใหญ่ที่มีความผิดปกติอีกด้วย (Jupp & Griffiths, 1990; Fredrickson & Simms, 1990 อ้างถึงใน Ments, 1999)

การฝึกทักษะการสื่อสารด้วยการแสดงบทบาทสมมติเป็นการฝึกที่ทำให้บุคคลได้แสดงออกทั้งภาษาพูดและภาษากาย ซึ่งมีประโยชน์ต่อการสื่อสารในสถานการณ์จริงเป็นอย่างมาก ทำให้บุคคลรู้ว่าตนเองควรใช้ภาษาและท่าทางอย่างไรระหว่างสนทนา นอกจากนี้การฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลส่วนใหญ่มักจะฝึกกับบุคคลที่ต้องใช้การสื่อสารในการประกอบอาชีพ เช่น การฝึกการขาย การให้คำปรึกษา การสอน การแสดงความคิดเห็นในการทำงาน

เป็นต้น สำหรับบุคคลทั่วไปการพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับบุคคล เช่น การฝึกการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศตรงข้ามโดยเฉพาะในวัยรุ่น สำหรับการใช้ในการแสดงบทบาท มักจะมีการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีความสนิทสนมหรือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องทางสังคม เช่น บิดามารดา เพื่อน คู่รัก ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลให้แก่เด็กวัยเรียนโดยใช้การเล่นโดยการสวมบทบาทเพื่อฝึกทักษะของการสื่อสาร การเล่นโดยการสวมบทบาทถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เป็นกระบวนการสอนทักษะต่างๆ ให้แก่เด็กที่ต่างไปจากการสั่งสอนโดยตรง คือ การเล่นโดยการสวมบทบาท ถือเป็นวิธีการที่ดีในการพัฒนาทักษะของการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพราะมีแรงจูงใจและเป็นบทเรียนที่น่าจดจำ (Ments, 1999)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคลและการแสดงบทบาทสมมติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น โดยมากจะมุ่งวิจัยเพื่อพัฒนาบุคคลที่มีพัฒนาการทางปัญญาช้ากว่าบุคคลปกติ เพื่อให้สามารถสื่อสารกับบุคคลต่างๆ ได้ระดับหนึ่ง ในส่วนของการพัฒนาการสื่อสารในบุคคลทั่วไป ส่วนใหญ่จะเน้นกลุ่มคนทำงาน คู่สมรส และวัยรุ่น โดยที่เทคนิควิธีส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการนำกิจกรรมแนะแนวกลุ่ม การให้ข้อเสนอแนะและการใช้สื่อในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล สำหรับการแสดงบทบาทสมมติมีการใช้อย่างกว้างขวางในการพัฒนาพฤติกรรมพึงประสงค์ ลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และสอนความรู้ทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยบางส่วนที่นำการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการพัฒนาการสื่อสารโดยจะได้กล่าวตามลำดับต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น พบว่า มีการนำวิธีการที่ให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมเป้าหมายที่หลากหลายมาใช้ในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การใช้สื่อ ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดีโอเทป และการใช้กิจกรรมกลุ่ม การให้ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้เกิดการเรียนรู้โดยเฉพาะในชั้นเรียน (Adler, Caputo, & Preble, 1990; Friedman, 1989; Haefner & Metts, 1990a; Lawson, 1990; Proctor, 1990b; 1991 อ้างถึงใน Proctor & Adler, 1991) ตัวอย่างงานวิจัยดังกล่าวได้แก่ Proctor และ Adler (1991) ศึกษารายละเอียดจากเนื้อหาในภาพยนตร์จำนวนมากกว่า 60 เรื่อง พบว่า สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลเฉพาะด้าน ขณะที่ Hutchison, Leone Cissna, Hall, Backlund, และ Tolhuize (1978) ใช้การแสดงบทบาทสมมติที่บันทึกในวิดีโอเทปเพื่อเพิ่ม

ประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างบุคคล แล้วให้ผู้เข้าทดลองดูวิดีโอเทปหลังจากนั้นจึงทดสอบด้วยแบบสำรวจประเมินตนเองก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ผู้เข้าร่วมการทดลองมีประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น ตลอดจนพบว่า เกิดความสนุกสนาน และก่อให้เกิดการเรียนรู้

สำหรับงานวิจัยที่ใช้กิจกรรมกลุ่ม ทั้งการให้การแนะแนว การจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้เฉพาะด้านและการให้ข้อเสนอแนะซึ่ง ได้แก่ การให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความรู้หรือทักษะ มีดังนี้ จากงานวิจัยของ ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย (2533) ใช้กิจกรรมการแนะแนวกลุ่มในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยจัดกิจกรรมเพื่อสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจตนเองและมีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ดี พบว่า กลุ่มทดลองมีประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สำหรับการศึกษาเชิงเปรียบเทียบวิธีการ รัตนา รัตนประสพโชค (2524) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มกับการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล พบว่า การทำกิจกรรมกลุ่มมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล ได้มากกว่าการให้ข้อเสนอแนะ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความกระตือรือร้นเอาใจใส่สนใจ และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี ต่างจากกลุ่มที่ให้ข้อเสนอแนะซึ่งบางครั้งเกิดความเบื่อหน่าย และไม่ให้ความสนใจการให้ข้อเสนอแนะ สำหรับกลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มพบว่า กลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความกล้าแสดงความคิดเห็น ทักษะการพูดและการฟัง เปิดเผยตนเอง และมีความสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองดีขึ้น และยังสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ มานิตย์ อุ่นเรือน (2534) ได้ศึกษาการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการแนะแนวกลุ่มและการให้ข้อเสนอแนะ พบว่า ทั้งกิจกรรมการแนะแนวกลุ่มและการให้ข้อเสนอแนะสามารถทำให้ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น จากงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้หลายวิธี ทั้งการใช้ภาพยนตร์ วิดีโอเทป และการใช้กิจกรรมกลุ่ม รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติ ถือว่าเป็นวิธีการที่มีการนำไปใช้ในงานวิจัยอย่างกว้างขวาง ทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางบวก เช่น ความซื่อสัตย์ พฤติกรรมกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ รวมถึงการลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า

การแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ โดยก่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ (Gillian, 1999; Holsbrink & Gerallien, 2000; Simmons, 2001; Swink, 1993) เช่น การสอนให้เกิดความรู้ทางวิชาการในชั้นเรียน การสอนวิธีป้องกันตนเองจากยาเสพติด การสอนการแสดงบทบาททางเพศที่เหมาะสม (McSharry & Jone, 2000; Gillian, 1999; Kitzerow, 1990) โดยทั่วไป การแสดงบทบาทสมมติถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในวงการการศึกษาโดยเฉพาะในชั้นเรียน ทั้งเด็กวัยเรียนจนถึงวัยรุ่น และบางครั้งยังพบว่ามีการนำไปใช้ในวัยผู้ใหญ่ด้วย (Prillchett, 1993; O'Donnell & Shaver, 1990; ประทีน ศรีเงิน, 2533; นิยม กิมานุวัฒน์, 2538; พัทธวิไล พุ่มน้ำเย็น, 2542) ดังนั้น การแสดงบทบาทสมมติจึงถือได้ว่าเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่ใช้ในการเพิ่มพฤติกรรมพึงประสงค์มีหลายงาน เช่น งานของ Dawczak, Hawk, Kolenda, & Nye (2000) ใช้การแสดงบทบาทสมมติในการเพิ่มพฤติกรรมทางบวกที่เหมาะสมกับเด็กวัยเรียน พบว่า หลังจากใช้การแสดงบทบาทสมมติเด็กจะมีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมเพิ่มขึ้น เช่น การกล่าวคำขอบคุณ การยกมือขออนุญาต การใช้คำสุภาพในการขอความช่วยเหลือ หรือในงานวิจัยของ Dubois, Endsley, และ Weat (1999) ที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางบวกกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน พบว่า หลังจากที่มีการแสดงบทบาทสมมติเด็กจะมีทักษะทางสังคมที่ดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน เช่นเดียวกับ Gibbs (1983) ฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มเพื่อนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ พบว่า มีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและยังสามารถลดความก้าวร้าว และมีการพูดคุยในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น และงานวิจัยของ Alkin และ Christie (2002) ใช้การแสดงบทบาทสมมติในการสอนการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า นักเรียนเพิ่มการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น และ Moses (1995) ใช้การแสดงบทบาทสมมติในการสอนการให้ความเคารพครูในขณะสอน และการให้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อครูกับนักเรียน พบว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการให้ความเคารพครูและสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อครู

สำหรับงานวิจัยในประเทศมุ่งเน้นที่การเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งมีทั้งการใช้การแสดงบทบาทสมมติเพียงอย่างเดียว และใช้ควบคู่กับวิธีการอย่างอื่น เช่น การสอนแบบปกติ การให้คำปรึกษา การใช้ตัวแบบ เป็นต้น ดังที่ ปันสดา เพ็ชรล้อมทอง (2536) ศึกษาผลของการใช้การแสดงบทบาทสมมติต่อการเพิ่มความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า เด็กที่แสดงบทบาทสมมติจะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการแสดงบทบาทสมมติและ นิยม กิมานุวัฒน์

(2538) ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติ และการใช้ตัวแบบต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมสูงกว่ากลุ่มควบคุม และในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการ ได้แก่ งานวิจัยของ ประทิน ศรีเงิน (2533) ศึกษาเปรียบเทียบการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติกับการสอนปกติ เพื่อพัฒนาทัศนคติเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า กลุ่มนักเรียนที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ จะพัฒนาทัศนคติทางจริยธรรมได้ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการสอนปกติ เช่นเดียวกับ ศุภวาร์ วรสุตร์ (2539) ศึกษาการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอนุบาลในด้านความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการไม่แก๊งเพื่อนและมีน้ำใจต่อเพื่อน พบว่า เด็กที่ได้รับการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติจะมีลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการสอนแบบปกติ และ ประทีป กระจายพันธ์ (2539) ศึกษาผลของการใช้ตัวแบบบุคคลจริงและการใช้บทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ทั้ง 2 วิธีสามารถเพิ่มความรับผิดชอบของนักเรียนสูงขึ้นไม่แตกต่างกัน และ พัทธวิไล พุ่มน้ำเย็น (2542) ใช้การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแบบกระชับและการใช้บทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ทั้งการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแบบกระชับและการแสดงบทบาทสมมติ มีผลทำให้พฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนเพิ่มขึ้นทั้ง 2 วิธี

การใช้การแสดงบทบาทสมมติในงานวิจัยอีกประเภท ได้แก่ การลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จากงานวิจัยของ Bausman, Bent, Collisten, และ Past (1999) ศึกษาการใช้การแสดงบทบาทสมมติในการลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งได้แก่ การใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ พฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียนของนักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่า หลังที่มีการแสดงบทบาทสมมตินักเรียนจะมีการใช้คำพูดที่สุภาพและมีการพูดคุยกันมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีกรนำการแสดงบทบาทสมมติไปใช้ในการสอนทางวิชาการ จากงานวิจัยของ McSharry et al. (2000) ในการใช้การแสดงบทบาทสมมติสอนวิธีการทำการทดลองในวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนสามารถดำเนินการทดลองทางวิทยาศาสตร์ในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี และ Gillian (1999) ใช้บทบาทสมมติในการสอนหน้าที่และการทำงานของไตกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า หลังจากให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมตินักเรียนจะเกิดความเข้าใจบทเรียนในเรื่องหน้าที่และการทำงานของไตเพิ่มขึ้น Kitzerow (1990) ใช้การแสดงบทบาทสมมติสอนวิชาสังคมวิทยาในเรื่อง การศึกษา อาชญากรรม และบทบาททางเพศในชั้นเรียน พบว่า การแสดงบทบาทสมมติช่วยให้นักเรียนเข้าใจและได้รับความกระจ่างในประเด็นต่างๆ ที่สอนได้อย่าง

เหมาะสม Spain (1992) ใช้การแสดงบทบาทสมมติสอนเรื่องคุณสมบัติและองค์ประกอบทางเคมีในวิชาเคมี พบว่า นักเรียนสามารถใช้ภาพประกอบในการอธิบายองค์ประกอบและคุณสมบัติทางเคมีได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการแสดงบทบาทสมมติถูกนำไปใช้ในงานวิจัยอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ สำหรับการใช้ในการแสดงบทบาทสมมติในการสอนและพัฒนากการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น มีทั้งที่พัฒนากการสื่อสารโดยรวมและพัฒนากทักษะการสื่อสารเฉพาะด้านตามองค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ เช่น การฟัง การพูด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พบว่า มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติในการพัฒนากทักษะในการสื่อสารในกลุ่มคนที่ทำงานที่ต้องใช้การสื่อสารติดต่อกับบุคคลอื่นเป็นประจำ จากงานวิจัยของ O'Donnell และ Shaver (1990) ใช้การแสดงบทบาทสมมติในการสอนทักษะการสื่อสารกับนักเรียนพยาบาล พบว่า หลังจากที่มีการแสดงบทบาทสมมตินักเรียนพยาบาลจะสามารถพัฒนากการสื่อสารระหว่างบุคคลได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนพยาบาลกลุ่มที่เข้ารับการทดลองจะมีจรรยาบรรณในอาชีพพยาบาลดีขึ้น โดยมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ดีขึ้น เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้เสนอเป็นแนวทางในการใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อพัฒนากสาขาวิชาชีพอื่นดังที่พบในงานวิจัยของ Pritchett (1993) ที่ฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลให้ตำรวจจราจรโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อสอนทั้งภาษาท่าทางและภาษาพูดในเวลาทีออกปฏิบัติงานบนถนน ผลการศึกษาพบว่า ตำรวจทีได้รับการฝึกโดยการแสดงบทบาทสมมติมีการสื่อสารระหว่างบุคคลทีมีประสิทธิภาพมากขึ้นและได้รับการยอมรับจากสาธารณชนมากขึ้น ขณะที่ Hosack (1994) ทำการศึกษาเพื่อพัฒนากทักษะการสื่อสารในกลุ่มคนทำงานในโรงเรียนระดับมัธยมปลาย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ การปฏิบัติกร และการประชุมเพื่อพัฒนากทักษะการสื่อสารร่วมกัน พบว่า กลุ่มทีเข้ารับการฝึกจะมีคะแนนการประเมินประสิทธิภาพการสื่อสารของตนเองสูงขึ้น

สำหรับงานวิจัยบางส่วนทีพัฒนากทักษะการสื่อสารแบบแยกเฉพาะด้านตามองค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคลทีมีประสิทธิภาพ เห็นได้จากงานวิจัยของ Scullard (1986) ได้สอนทักษะการพูดภาษาต่างประเทศโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ผลการวิจัยพบว่า การแสดงบทบาทสมมติทำให้นักเรียนพัฒนากความสามารถในการออกเสียงได้อย่างถูกต้อง และ Barmor (1991) ใช้การแสดงบทบาทสมมติพัฒนากทักษะการฟังของนักเรียนชั้นประถม พบว่า การแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อประสิทธิภาพการฟังเพิ่มขึ้น รวมทั้งยังทำให้นักมีความรู้และทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้นด้วย และ Simmons (2001) อธิบายว่าการแสดงบทบาทสมมติสามารถใช้ในการสร้างประสบการณ์และพัฒนากความรู้ทางวิชาการและทักษะการนับจำนวน และ Waters (1992)

ศึกษาประสิทธิภาพของการแสดงบทบาทสมมติที่นำไปใช้ในการวิจัย พบว่า การแสดงบทบาทสมมติสามารถลดความวิตกกังวล ส่งเสริมการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพและปรับตัวได้ง่ายขึ้น มีการร่วมแสดงความคิดเห็น ค่านิยม ความรู้ และทักษะต่างๆ รู้จักการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน Holsbrink และ Geralien (2000) กล่าวถึง ประสิทธิภาพของการแสดงบทบาทสมมติว่าสามารถใช้ในการพัฒนาทักษะระหว่างบุคคล โดยพบว่า การใช้การแสดงบทบาทสมมติในการสอนและเสริมสร้างพฤติกรรมพึงประสงค์และสอนวิชาการต่างๆ มีประสิทธิภาพในการแสดงให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จในการนำการแสดงบทบาทสมมติไปใช้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคลและการแสดงบทบาทสมมติตามที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการหนึ่งที่มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมเป้าหมายต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ดังนั้น การพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ จึงเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยผู้วิจัยมีความสนใจจะทำการทดลองโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยเรียน เนื่องจากเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น มีความพร้อมในการเรียนรู้จากการกระทำ ชอบการแข่งขัน ชอบแสดงตน มีความคิดรวบยอดเป็นของตนเอง ต้องการความสำเร็จและฐานะทางสังคม (วัลนิกา ฉลาดบาง, 2535) เข้าใจและสามารถบรรยายกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพิ่มขึ้น (Papalia et al., 1999) กลุ่มตัวอย่างนี้จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะกับการพัฒนาทักษะนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคล

สมมติฐานในการวิจัย

1. คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม
2. คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มควบคุม

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน ที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารและปฏิริยาโต้ตอบระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่า ในลักษณะอยู่ต่อหน้ากัน ซึ่งประเมินความสามารถดังกล่าวจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication Inventory) ของ Millard J. Bienvenu (1974)
2. อัตมโนทัศน์ที่เหมาะสม หมายถึง การที่แต่ละคนมองตนเองและมีความเชื่อว่าตนเองมีคุณค่า มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการติดต่อสื่อสาร สามารถสนทนากับคนอื่นได้ง่าย กล่าวแสดงความคิดเห็นและความรู้สึก และสามารถยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์
3. การฟัง หมายถึง รู้จักฟังอย่างตั้งใจ เข้าใจความหมายผู้พูดและสามารถเข้าใจความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้พูด
4. การแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน หมายถึง การพูดได้สอดคล้องกับความคิดของตนเองและคนอื่น เข้าใจความหมาย สามารถรู้ว่าผู้ฟังเข้าใจความหมายที่พูด
5. การแสดงอารมณ์โกรธอย่างเหมาะสม หมายถึง ไม่เก็บอารมณ์โกรธไว้กับตนเอง และสามารถแสดงอารมณ์โกรธออกมาในรูปของการกระทำที่สร้างสรรค์ เช่น เล่นกีฬา เล่นดนตรี อ่านหนังสือ ฯลฯ
6. การเปิดเผยตนเอง หมายถึง ความสามารถที่จะเล่าเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับตนเองให้คนอื่นทราบได้อย่างจริงใจ เช่น ความคิด ความกลัว ความคับข้องใจ ความล้มเหลว ความสำเร็จ และค่านิยม เป็นต้น
7. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) หมายถึง การให้นักเรียนได้แสดงบทบาทที่กำหนดและแจกให้ล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ให้ตามเนื้อเรื่องโดยมีการพูดคุยและมีปฏิริยาโต้ตอบในกลุ่มเพื่อน ในสถานการณ์สมมติและนำการแสดงนั้นมาอภิปรายร่วมกัน
8. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบผลของการแสดงบทบาทสมมติที่มีต่อการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล
2. เป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลให้กับบุคคลอื่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (pretest – posttest control group design) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีคะแนนรวมจากการทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น กลุ่มทดลอง 15 คน แบ่งเป็น เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน และ กลุ่มควบคุม 15 คน แบ่งเป็น เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 210 คน เพศชาย 105 คน เพศหญิง 105 คน ทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล
2. คัดเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับคะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ทั้งหมด จำนวน 47 คน แล้วสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีการจับฉลาก จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น กลุ่มทดลอง 15 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน และ กลุ่มควบคุม 15 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน
3. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตผู้ปกครองกลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน เพื่ออนุญาตให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งผู้วิจัยได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครองทุกท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล

แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication Inventory) ของ Millard J. Bienvenu (1974) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางทั้งต่างประเทศและในประเทศ โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แปลและปรับภาษาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยครอบคลุมลักษณะที่แสดงถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การมีอัธมโนทัศน์ที่เหมาะสม การมีความสามารถในการฟัง การแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม การแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน และการเปิดเผยตนเอง อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์แยกองค์ประกอบ แต่ละด้านเนื่องจากไม่สามารถจำแนกองค์ประกอบของข้อคำถามได้ชัดเจน และเมื่อทดสอบอำนาจการจำแนกรายข้อ พบว่า มีบางข้อคำถามที่มีค่าต่ำแต่ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้ตัดข้อคำถามดังกล่าว เนื่องจากต้องการคงความสมบูรณ์ของแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลในเรื่ององค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคลไว้ให้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบ

ขั้นตอนพัฒนาเครื่องมือ

1. แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล

1.1 แปลแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลของ Millard J. Bienvenu (1974) ฉบับภาษาอังกฤษ จำนวน 40 ข้อ เป็นภาษาไทย โดยปรับภาษาให้เหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อปรับแก้ไข (ภาคผนวก ก)

1.3 ทดสอบแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลฉบับแปลที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยทำการทดสอบความเข้าใจภาษากับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอาชีวศึกษา จำนวน 5 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจความหมายของคำถาม

1.4 นำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ทดสอบความเข้าใจภาษาครั้งที่ 1 มาปรับภาษาให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพิ่มขึ้นโดยไม่เปลี่ยนแปลงเนื้อหาของข้อคำถาม และทดสอบความเข้าใจความหมายของข้อคำถามครั้งที่ 2 โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้ง 5 คน ต้องมีความเข้าใจความหมายของข้อคำถามตรงกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ทำการทดสอบความเข้าใจทางภาษา จำนวน 2 ครั้ง

1.5 หาค่าความเที่ยงแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยนำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอาชีวศึกษา จำนวน 160 คน ทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล แล้วนำคะแนนที่ได้มาประเมินมาหาค่าความเที่ยง โดยใช้ Cronbach Alpha ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.738 (ภาคผนวก จ)

แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้เป็นแบบวัดที่ใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งคำตอบออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ คือ

ทำบ่อยมาก	หมายถึง	ข้อความนั้นๆ	นักเรียนได้แสดงออกสม่ำเสมอ
ทำบ่อย	"	ข้อความนั้นๆ	นักเรียนได้แสดงออกเป็นประจำ
ไม่ค่อยทำ	"	ข้อความนั้นๆ	นักเรียนได้แสดงออกเป็นบางครั้ง
ไม่เคยทำเลย	"	ข้อความนั้นๆ	นักเรียนไม่เคยแสดงออกเลย

ตารางเกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตราส่วนประเมินค่า

คำตอบ	คะแนน (ข้อความทางบวก)	คะแนน (ข้อความทางลบ)
ทำบ่อยมาก	4	1
ทำบ่อย	3	2
ไม่ค่อยทำ	2	3
ไม่เคยทำเลย	1	4

ข้อความที่เป็นข้อความทางบวก (Positive Statement) ได้แก่ ข้อ 1 2 5 6 9 10 11 12 15 17 19 20 22 24 26 29 31 32 35 36 39 40

ข้อความที่เป็นข้อความทางลบ (Negative Statement) ได้แก่ ข้อ 3 4 7 8 13 14 16 18 21 23 25 27 28 30 33 34 37 38

คะแนนรวมของแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งฉบับ มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 40 คะแนน และมีค่าสูงสุดเท่ากับ 160 คะแนน นักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 แสดงว่า มีประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ ซึ่งถือเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

2. บทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ

บทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ ที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติในการวิจัยครั้งนี้ สร้างตามกรอบแนวคิดในเรื่องขั้นตอนการแสดงของ Shafteel (1967) โดยมีเนื้อหาในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพทั้ง 5 องค์ประกอบ ตามแนวคิดของ Chatier (1974) และ Bienvenu (1974) และสร้างเรื่องตามหลักการการเลือกเรื่องของ Shaw และ Maier (1986) ซึ่งเสนอว่าควรเป็นบทบาทที่มีผลต่อการอธิบายและแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความเข้าใจภายในกลุ่ม ดังนั้น ลักษณะของบทที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ผู้วิจัยได้สร้างเรื่องทั้งหมดตามองค์ประกอบ การสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ 5 องค์ประกอบๆ ละ 2 เรื่อง ทั้งหมดจำนวน 10 เรื่อง โดยกำหนดให้ผู้ที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ แสดงเป็นตัวละครที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผลของการมีประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ และตอบคำถามท้ายการแสดง เพื่อให้เกิดความคิดในการหาแนวทางแก้ปัญหา โดยให้ผู้ที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำแสดงละครที่มีบทบาทสมมติคนละ 5 เรื่อง เพื่อพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การมีอัธยาศัยคนที่เหมาะสม การมีความสามารถในการฟัง การแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม การแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน และการเปิดเผยตนเอง และในตอนจบของบท เด็กที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำจะเห็นถึงผลเสียของการมีการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำต่อตัวละครนั้นและตัวละครอื่น จากนั้นในขั้นการแสดงเพิ่มเติมจึงจะเป็นการแสดงถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และสรุปผลดีของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในขั้นนี้จะสอนให้เกิดการเรียนรู้จากตัวละครโดยผ่านการสังเกตจากการแสดง บทบาทสมมติเรื่องแต่ละเรื่องจำแนกตามองค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 10 เรื่อง ดังนี้

1. ความสามารถในการฟัง
 - 1.1 จัดงานปีใหม่
 - 1.2 กล่องดินสอของส้ม
2. ความสามารถในการแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน
 - 2.1 หลงทาง
 - 2.2 ครูปราณี

3. ความสามารถควบคุมอารมณ์โกรธ
 - 3.1 เจ้าน้ำพิริกนี่เอง
 - 3.2 บอลจอมเกเร
4. การเปิดเผยตนเอง
 - 4.1 เพื่อนใหม่
 - 4.2 ไบท์กับเตยสอบตก
5. การมีอัตมโนทัศน์ที่เหมาะสม
 - 5.1 เลือดกำเดาไหล
 - 5.2 เท้าเทียมกัน

ขั้นตอนพัฒนาเครื่องมือ

1. สร้างบทที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติตามกรอบแนวคิดการเรียนรู้โดยการสังเกต และหลักการสร้างเรื่องของ Shaw และ Maier (1986)
2. นำบทที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติให้ผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร ตรวจสอบแล้วนำมาปรับแก้ไข ในการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน ตรวจสอบ เนื่องจากผู้วิจัยได้นำบทไปทดลองแสดงก่อนการแสดงจริงทุกเรื่อง เรื่องละ 2 ครั้ง เป็นอย่างน้อย หรือจนกระทั่งผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์เข้าใจทุกคน
3. นำบทที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติที่ตรวจแก้แล้วไปให้นักเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษา ทดลองแสดงแล้วตรวจสอบความเข้าใจกับนักเรียนผู้แสดงและผู้ชม
4. ผู้วิจัยปรับแก้ในเนื้อหาส่วนที่ผู้แสดงและผู้ชมยังไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ชัดเจน แล้วนำกลับไปแสดงและตรวจสอบความเข้าใจ จนกระทั่งผู้แสดงและผู้ชมทุกคนมีความเข้าใจชัดเจน ตัวอย่าง เนื้อหาผู้แสดงและผู้ชมไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ชัดเจน เช่น เรื่องที่ 9 เลือดกำเดาไหล นักเรียนบางคนไม่เข้าใจ คำว่า “วุฒิบัตร” จึงเปลี่ยนเป็น “ใบประกาศ”

วิธีดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นเตรียมการทดลอง
 - 1.1 ผู้วิจัยพัฒนาแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลและบทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ โดยปรึกษาและขอข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 1.2 ทำหนังสือขออนุญาตในการทำวิจัยถึงคณบดีใหญ่โรงเรียนอำนาจวิทย์

1.3 กำหนดตารางการจัดการแสดงบทบาทสมมติ ดังนี้

วันที่	เรื่อง	จุดมุ่งหมาย	องค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคล
1	จัดงานปีใหม่	เพื่อให้สามารถรับฟังอย่างตั้งใจ	ความสามารถในการฟัง
2	กล่องดินสอของส้ม	เพื่อให้สามารถฟังอย่างไตร่ตรองและไม่ด่วนสรุป	
3	หลงทาง	เพื่อให้สามารถสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย	ความสามารถในการแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน
4	ครูปราณี	เพื่อให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล และสถานที่	
5	เจ้าน้ำพริกนี่เอง	เพื่อให้สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้	ความสามารถควบคุมอารมณ์โกรธ
6	บอลจอมเกเร	เพื่อให้สามารถแสดงอารมณ์โกรธได้อย่างเหมาะสม	
7	เพื่อนใหม่	เพื่อให้รู้จักการแนะนำตัวเองได้อย่างเหมาะสม	การเปิดเผยตนเอง
8	ไบท์กับเตยสอบตก	เพื่อให้รู้จักการแสดงความรู้สึกและเรื่องราวของตนเองอย่างเหมาะสม	
9	เลือดกำเดาไหล	เพื่อให้เกิดความคิดที่ดีต่อตนเองทั้งด้านดีและด้านด้อย	การมีอัธมโนทัศน์ที่เหมาะสม
10	เท่าเทียมกัน	เพื่อให้เกิดความคิดที่ดีต่อตนเองทั้งด้านดีและด้านด้อย	

ในการแสดงบทบาทสมมติแต่ละเรื่องใช้เวลาประมาณ 4 - 6 นาที โดยผู้วิจัยได้จัดการแสดงบทบาทสมมติวันละหนึ่งเรื่อง จำนวน 5 ครั้ง ตามจำนวนห้องเรียน 5 ห้องเรียน โดยใช้เวลาประมาณ 15 – 20 นาที โดยแต่ละเรื่องจะมีกลุ่มทดลองเข้าร่วมแสดงด้วยทุกเรื่อง

1.4 ผู้วิจัยจัดเตรียมความพร้อมของแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล และบทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ

2. ขั้นตอนการวิจัย

- 2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 120 คน เพศชาย 105 คน เพศหญิง 105 คน จำนวน 5 ห้องเรียน ทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลในวันและเวลาเดียวกัน เพื่อเป็นการทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) เพื่อหานักเรียนที่มีคะแนนรวมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 30 คน
- 2.2 สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยการจับฉลากจากนักเรียนที่มีคะแนนรวมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 47 คน แล้วแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน เป็น เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน และ กลุ่มควบคุม 15 คน เป็น เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน
- 2.3 ผู้วิจัยจัดกลุ่มการแสดงบทบาทสมมติ โดยให้ผู้ที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคล ตั้งแต่ละคนแสดงบทบาทสมมติคนละ 5 เรื่อง โดยกลุ่มทดลองแต่ละคนจะ ได้แสดงตามบทที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติที่พัฒนาองค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้ง 5 องค์ประกอบโดยแสดงวันเว้นวัน โดยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทผสม (Multiple Role-Playing) ที่ให้ผู้แสดงแต่ละคนในกลุ่มแสดงพร้อมๆ กัน แล้วจึงจัดการอภิปรายและหาข้อสรุปภายหลัง สำหรับตัวละครร่วมในเรื่องผู้วิจัยได้คัดเลือกจากบัญชีรายชื่อนักเรียนแต่ละชั้น
- 2.4 ผู้วิจัยแจกบทสำหรับใช้ในการแสดงบทบาทสมมติก่อนการแสดง 1 สัปดาห์ ให้นักเรียนทุกคนที่เข้าร่วมแสดงในแต่ละเรื่อง เพื่อให้นักเรียนซักซ้อมก่อนการแสดงจริง
- 2.5 ผู้วิจัยเข้าดำเนินการจัดการแสดงบทบาทสมมติ โดยมีรูปแบบและขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบและขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ

ผู้วิจัยใช้รูปแบบและขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ ของ Shafitel (1967)

ขั้นที่ 1 อุ่นเครื่อง

ผู้วิจัยกล่าวนำเพื่อให้ผู้สังเกตการณ์ก่อนการแสดงโดยใช้เวลาประมาณ 2-3 นาที

ซึ่งมีแนวทางดังนี้คือ ให้นักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มทดลองที่ไม่มีการแสดงในวันนั้นเกิดอารมณ์ร่วม มีความเข้าใจผู้แสดงและปัญหาของผู้แสดง และให้รู้ว่าตนเองต้องหาทางแก้ไขอย่างไรในปัญหานั้น

ขั้นที่ 2 จัดฉากและเตรียมการแสดง

ผู้วิจัยมอบหมายให้กลุ่มทดลอง และผู้แสดงสมทบในแต่ละเรื่องรับผิดชอบการจัดฉากและอุปกรณ์เข้าฉากตามความเหมาะสม

ขั้นที่ 3 เตรียมผู้สังเกตการณ์และผู้แสดง

ผู้วิจัยชี้แนะให้ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ ตั้งใจดูและฟัง และคิดตามว่าถ้าเป็นตนเองจะทำอย่างไร และเมื่อจบการแสดงจะให้ออกมาแสดงความคิดเห็น โดยแต่ละเรื่องจะมีตัวละครแต่ละเรื่อง ประมาณ 4 – 5 คน และมีผู้สังเกตการณ์ประมาณ 30 คน ประกอบด้วยกลุ่มทดลองที่ไม่มีบทบาทแสดงและเพื่อนร่วมชั้นเรียน

ขั้นที่ 4 แสดงบทบาทสมมติ

ผู้วิจัยแนะนำผู้แสดงบทบาทสมมติและกล่าวนำเรื่อง และให้ผู้แสดงเริ่มแสดงบทบาทสมมติ โดยกำหนดกลุ่มทดลองแสดงบทบาทตัวละครที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำโดยแต่ละเรื่อง ประกอบด้วย ตัวละครที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ 2 ตัวละคร

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์และอภิปรายผล

ผู้วิจัยให้ผู้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้ที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ ตอบคำถามท้ายการแสดงแล้วให้ผู้สังเกตการณ์อภิปรายและเสนอข้อเสนอดังๆ แล้วจึงสรุปข้อเสนอและอภิปรายผลแต่ละประเด็น

ขั้นที่ 6 แสดงเพิ่มเติม

นำข้อเสนอที่เป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ผู้สังเกตการณ์เสนอมาแสดงเพิ่มเติม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการให้ผู้สังเกตการณ์ 1 คน แสดงเพิ่มเติม

ขั้นที่ 7 ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ให้ผู้สังเกตการณ์เล่าประสบการณ์ของตนเองที่มีความคล้ายคลึง กับเนื้อเรื่องที่แสดงให้นักเรียนคนอื่นฟัง

2.6 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง เป็นระยะเวลารวม 10 วัน ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในวันและเวลาเดียวกัน โดยใช้แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลฉบับที่ใช้ในการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

2.7 นำข้อมูลจากการทดสอบมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้ t - test

การดำเนินกิจกรรมในกลุ่มควบคุม

ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากกครูประจำคาบเรียนให้ดำเนินกิจกรรมอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การอ่านหนังสือในห้องสมุด การแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนกีฬา เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลอง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t – test
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยใช้ t – test

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (Pretest – Posttest) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มทดลอง 15 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน และ กลุ่มควบคุม 15 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน รวม 30 คน ดังนั้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และเปรียบเทียบคะแนนหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผู้วิจัยนำข้อมูลคะแนนรวมจากการทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย โดยใช้ t – test ในการทดสอบทางสถิติ เพื่อหาค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และหลังการทดลองเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตารางตามลำดับ ดังนี้

1. ระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนการทดลอง
2. เปรียบเทียบระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มทดลอง
3. เปรียบเทียบระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม
4. เปรียบเทียบระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

1. ระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนการทดลอง

ระดับความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนการทดลอง วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล ก่อนการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) ของคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลในการทดสอบก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t-test
X	S.D.	X	S.D.	
94.07	4.32	98.33	2.06	-3.455

ข้อมูลจากตารางที่ 1 พบว่าทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ ($X = 94.07, 98.33$) ซึ่งไม่มีความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยในการทดสอบก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2 . เปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

ผู้วิจัยได้นำคะแนนรวมจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองมาเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้ t – test แบบ Dependent ทดสอบทางสถิติ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) ของคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลในการทดสอบก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t-test
X	S.D.	X	S.D	
94.07	4.32	133.67	9.12	-16.286*

* P <.01

ข้อมูลจากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง (X = 94.07,133.67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. เปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม

ผู้วิจัยได้นำคะแนนรวมจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้ t – test แบบ Dependent ทดสอบทางสถิติ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) ของคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลในการทดสอบก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t-test
X	S.D.	X	S.D.	
98.33	2.06	97.20	1.70	1.399

ข้อมูลจากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมของการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองไม่มีความแตกต่างกับคะแนนหลังการทดลอง ($X = 98.33$, 97.20)

4. เปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ผู้วิจัยได้นำคะแนนรวมจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล หลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้ t - test แบบ Independent ทดสอบทางสถิติ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) ของคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลในการทดสอบหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t-test
X	S.D.	X	S.D.	
133.67	9.12	97.20	1.70	15.219*

*P <.01

ข้อมูลจากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม (X=133.67 , 97.20) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 4

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา การใช้การแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานการวิจัย คือ

- 1 . คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนการทดลอง
- 2 คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม

จากสมมติฐานข้อที่ 1 คือ คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนการทดลอง จากการวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1 (ดังตารางที่ 2) ทั้งนี้ เพราะการแสดงบทบาทสมมติมีผลต่อการเรียนรู้จึงทำให้กลุ่มทดลองมีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูงขึ้น สอดคล้องกับ Hutchison, Leone Cissna, Hall, Backlund, และ Tolhuize (1978) ใช้การแสดงบทบาทสมมติที่บันทึกในวิดีโอเทปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยให้ผู้เข้าร่วมการทดลองดูวิดีโอเทปหลังจากนั้นจึงทดสอบด้วยแบบสำรวจประเมินตนเองก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ผู้เข้าร่วมการทดลองมีประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น และ Gibbs (1983) ฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มเพื่อนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ พบว่า มีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและยังสามารถลดความก้าวร้าวและมีการพูดคุยในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น ขณะที่ O'Donnell และ Shaver (1990) ใช้การแสดงบทบาทสมมติในการสอนทักษะการสื่อสารกับนักเรียนพยาบาล พบว่า หลังจากที่มีการแสดงบทบาทสมตตินักเรียนพยาบาลสามารถพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นเดียวกับ Pritchett (1993) ที่ฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลให้ตำรวจจราจรโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อสอนทั้งภาษาท่าทางและภาษาพูดในเวลาที่ยอกปฏิบัติงานบนถนน ผลการศึกษาพบว่า ตำรวจที่ได้รับการฝึกโดยการแสดงบทบาทสมมติมีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และได้รับการยอมรับจากสาธารณชนมากขึ้น นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Holsbrink และ Geralien (2000) และ Kling

(2000) ยังพบว่า การแสดงบทบาทสมมติสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารทำให้เด็กที่แสดงบทบาทสมมติมีทักษะในการสื่อสารดีขึ้น จากงานวิจัยจะเห็นได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนหลังการทดลอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

จากสมมติฐานข้อที่ 2 คือ คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม จากการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ 2 (ดังตารางที่ 4) สอดคล้องกับ ประทิน ศรีเงิน (2533) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติกับการสอนปกติ เพื่อพัฒนาทัศนคติเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า กลุ่มนักเรียนที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติจะพัฒนา ทัศนคติทางจริยธรรมได้ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการสอนปกติ เช่นเดียวกับ ปันสดา เพ็ชรล้อมทอง (2536) พบว่า ผลของการใช้การแสดงบทบาทสมมติต่อการเพิ่มความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า เด็กที่แสดงบทบาทสมมติจะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการแสดงบทบาทสมมติ และ ศุภวาร์ วรสุตร์ (2539) พบว่า การใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอนุบาลในด้านความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการไม่แก๊งเพื่อนและมีน้ำใจต่อเพื่อน พบว่า เด็กที่ได้รับการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติจะมีลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการสอนแบบปกติ จากงานวิจัยเห็นได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติจะเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

นอกจากนี้ การที่กลุ่มทดลองมีประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น เป็นผลมาจากลักษณะของบทบาทสมมติ ความพร้อมของกลุ่มทดลอง รวมทั้งเพื่อนร่วมชั้นเรียน กล่าวคือในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ลักษณะการแสดงบทบาทสมมติที่มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า (Preplanned หรือ Structure Role Playing) และการใช้เทคนิคการแสดงแบบการแสดงบทบาทผสม (Multi Role Playing) ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มทดลองได้เกิดการเรียนรู้ได้โดยง่ายและมีความรู้สึกสนุกสนาน ไม่ประหม่าในการแสดง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Graig และ Bittel (1967) ที่ว่า การแสดงโดยใช้บทบาทสมมติที่มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า นั้นเหมาะสมกับการฝึกการแสดงบทบาทสมมติในระยะเริ่มแรก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วรวิดี ชีซ่าง (2535) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการแสดงบทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบท พบว่า การแสดงบทบาทสมมติแบบมีบทมีผลต่อการพัฒนา

ความ ซื่อสัตย์มากกว่าการแสดงบทบาทสมมติที่ไม่มีบท ดังนั้น การแสดงบทบาทสมมติที่มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า และเทคนิคการแสดงบทบาทสมมติแบบผสม จึงมีความเหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการแสดงบทบาทสมมติเช่นกัน รวมทั้งเทคนิคการแสดงแบบผสมที่ช่วยให้ได้รับประสบการณ์ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นกลุ่มและลดความประหม่า เพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงพร้อมกันและการอภิปรายร่วมกันจะทำให้หาข้อสรุปได้ง่ายขึ้น

สำหรับการสร้างเรื่องที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักในการสร้างเรื่องที่มีความใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ทั้งเนื้อเรื่อง สถานที่ และตัวละคร นอกจากนี้ยังใช้ภาษาที่มีความเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน เห็นได้จากการที่กลุ่มทดลองสามารถเข้าใจบทได้โดยง่ายและสามารถจับประเด็นของเรื่องได้ ซึ่งตรงตามหลักการการเลือกเรื่องตามแนวคิดของ Shaw และ Maier (1986 อ้างใน ศุภวาร วรสุตฺร, 2539) ซึ่งกล่าวว่า ควรเป็นเรื่องที่กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น สมาชิกมีความรู้เพียงพอในการแสดงความคิดเห็น และอภิปรายมีความเข้าใจชัดเจนในเรื่องฉากและรายละเอียด มีความกระชับ แสดงเป้าหมายชัดเจนและไม่กระทบกระเทือนต่อจิตใจของสมาชิก

ความพร้อมของกลุ่มทดลอง ถือว่ามีความสำคัญยิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้การสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น โดยเมื่อพิจารณาถึงความพร้อมของกลุ่มทดลองแล้ว แม้ว่ากลุ่มทดลองจะมีการสื่อสารต่ำ แต่กลุ่มทดลองมีความพร้อมในเรื่องการให้ความสนใจ แสดงความกระตือรือร้น มีการฝึกซ้อมล่วงหน้าร่วมกัน มีการศึกษาและทำความเข้าใจเนื้อหาก่อนการแสดง มีความสามารถในการจับประเด็นของเรื่องได้ เห็นได้จากความสามารถในการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงซึ่งสามารถสื่อถึงอารมณ์ของตัวละครได้ และให้ความร่วมมือในการแสดงและตอบคำถาม มีการวางแผนการแสดงล่วงหน้า การที่กลุ่มทดลองเลือกใช้อุปกรณ์ใกล้ตัวมาใช้ในการแสดงแต่ละเรื่องได้ ซึ่งความพร้อมในการแสดงบทบาทสมมติของกลุ่มทดลอง ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้กลุ่มทดลองได้รับประโยชน์จากเรื่องแต่ละเรื่องที่เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในผลของการมีองค์ประกอบการสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้ง 5 ด้าน ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างบุคคล

เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นผู้สังเกตการณ์ในงานวิจัยครั้งนี้ ถือว่า เป็นผู้ส่งเสริมบรรยากาศให้การแสดงนั้นราบรื่นและมีส่วนช่วยให้การแสดงบทบาทสมมติแต่ละเรื่องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้กลุ่มทดลองไม่ประหม่าในขณะที่แสดงและเพื่อนยังมีส่วนช่วยในการกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายร่วมกัน มีการนำเสนอประสบการณ์ส่วนตัวซึ่งก่อให้เกิดแนวความคิดใหม่ในรูปแบบที่

หลากหลาย เห็นได้จากการที่กลุ่มทดลองสามารถยกตัวอย่างเรื่องที่ใกล้เคียงบทบาทสมมติที่แสดง โดยจากการฟังเรื่องที่เพื่อนเล่าให้ฟัง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observation Learning) ในที่นี้ ได้แก่ การเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง (Live Model) ได้แก่ ตัวแบบที่บุคคลมีโอกาสสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง กล่าวคือ กลุ่มทดลองที่แสดงเป็นตัวละครในการแสดงบทบาทสมมติที่ถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกมาพร้อมๆ กัน เช่น มีความตั้งใจ ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ การที่กลุ่มทดลองได้แสดงความตั้งใจและสนใจในการแสดงบทบาทสมมติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากกว่าการร่วมกิจกรรมกับผู้ใหญ่ (Hartup, 1992 ; Keller & Edelstein, 1993 ; Rubin, Bukowski & Parker, 1998 อ้างถึงใน DeHart et al., 2000) จึงทำให้กลุ่มทดลองเกิดความสนใจและติดตามการแสดงบทบาทสมมติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในเรื่องผลการวิจัยซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่สอดคล้องกับผลการวิจัยอื่นๆ ประกอบกับ บทที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ ความพร้อมในการแสดงของกลุ่มทดลอง และเพื่อนร่วมชั้นเรียน จะเห็นได้ว่าทั้งหมดมีส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การแสดงบทบาทสมมติในการวิจัยครั้งนี้สามารถพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลองได้ กล่าวคือ กลุ่มทดลองเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การพัฒนาพฤติกรรมบางอย่างอาจนำไปสู่การเกิด พฤติกรรมใหม่ได้เช่นกัน (Schinke & Rose, 1976) เช่น จากงานวิจัยของ Barmor (1991) ที่ นอกจากสามารถพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนแล้วยังพบว่า นักเรียนมีความสามารถทาง วิชาการและทักษะทางสังคมด้านอื่นเพิ่มขึ้น ขณะที่ Waters (1992) เสนอว่า การแสดงบทบาทสมมติ มีส่วนช่วยลดความวิตกกังวล เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ค่า ความรู้ ทักษะและรู้จักการแก้ปัญหาพร้อมกัน ซึ่งเมื่อมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลแล้วย่อมจะเป็นแนวทางให้เกิดผลในการปรับตัวในระยะยาวถึงวัยผู้ใหญ่ (Matson, 1995; Ladd, 1999) และมีส่วนช่วยสร้างบุคลิกภาพที่ดีในอนาคต สร้างบรรยากาศที่ดีต่อกลุ่มที่เป็นสมาชิก (รัตนารัตนประสพโชค, 2524; Elliott et al., 2001) ดังนั้น การที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่ดีนอกจากจะช่วยให้เด็กมีทักษะในสังคมที่ดีในปัจจุบันแล้วยังส่งผลถึงอนาคตอีกด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลก่อนและหลังการใช้การแสดงบทบาทสมมติในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล

สมมติฐานในการวิจัย

1. คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม
2. คะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน และ กลุ่มควบคุม 15 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล ของ Millard J. Bienvenu (1974)
2. บทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แปลแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นภาษาไทย และตรวจสอบความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิและทดสอบความเข้าใจภาษา หาประสิทธิภาพเครื่องมือโดยนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอาษาวิทยา จำนวน 160 คน

2. สร้างบทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ จำนวน 10 เรื่อง ให้ตรวจสอบและนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอาชีวศึกษา จำนวน 160 คน แล้วปรับความเหมาะสม
3. ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย์ จำนวน 210 คน ทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล
4. หากกลุ่มตัวอย่างโดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีคะแนนรวมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 และสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม อย่างละ 15 คน
5. กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเป็นผู้แสดง 5 เรื่อง และเป็นผู้สังเกตการณ์ 5 เรื่อง รวม 10 ครั้ง เป็นระยะเวลา 10 วัน และกลุ่มควบคุมร่วมกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยครูประจำคาบเรียนเป็นผู้ควบคุม
6. กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน ทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อทดสอบหลังการทดลอง
7. เก็บรวบรวมข้อมูลตรวจให้คะแนนแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยใช้ t - test

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจากก่อนและหลังการทดลองมาทดสอบทางสถิติ โดยใช้ t - test

ผลการวิจัย

กลุ่มทดลองมีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลหลังการทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุม โดยมีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. นำไปใช้ในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของบุคคลวัยต่างๆ
2. นำการแสดงบทบาทสมมติไปใช้ในการพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ เช่น วิชาการ การสอน ค่านิยม จริยธรรม ศิลธรรม เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เดชา แก้วชาญศิลป์. (2522). *การแสดงบทบาทสมมติ*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. (2533). *การสื่อสารระหว่างบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ณ ฌาน.
- นิยม กิमानุวัฒน์. (2538). *ผลของการใช้บทบาทสมมติและตัวแบบต่อพฤติกรรมการกล้ายืนหยัดตัวเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรัฐวิทยา 42 อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปณัสดา เพ็ชรล้อมทอง. (2536). *ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- ประทีน ศรีเงิน. (2533). *เปรียบเทียบการสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนปกติเพื่อพัฒนาทัศนคติเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประทีป กระจายพันธ์. (2539). *ผลของการใช้ตัวแบบบุคคลจริงและบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนวิจิตรพิทยา จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปราณี แสงอากาศ. (2532). *การนำเสนอโครงการที่ใช้เกมและบทบาทสมมติในการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2536). *การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัทตรีวิไล พุ่มน้ำเย็น. (2542). *ผลของการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแบบกระชับกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เพ็ญญา แสงสระศรี. (2523). *เปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบบรรยายกับการสอนโดยบทบาทสมมติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์. (2536). พัฒนาการทางพุทธิปัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานิตย์ อุ้นเรือน. (2534). การฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีแม่ไทรสมันต์ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รัตนา รัตนประสพโชค. (2524). การพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วรรดี ชีช้าง. (2535). การเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและแบบไม่มีบทที่มีต่อ ความเชื่อศรัทธาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านพรานวิบูลวิทยา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วัลนิกา ฉลากบาง. (2535). จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย. (2533). ผลของการใช้กิจกรรมการแนะแนวกลุ่มที่มีผลต่อการ พัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภวาร์ วรสุตร์. (2539). การศึกษาการใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ของ เด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาชาติ. (2541). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชุมาล เกษมสุข. (2535). การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชา หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุจรีต เพียรชอบ. (2531). การแสดงบทบาทสมมติ. นิตยสารการทำเรื่องแห่งประเทศไทย, 35, 5 – 14.
- หรรษา แก้วพูลปกรณ์. (2541). ผลของการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคมที่มีผลต่อ การลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Alkin, C. M., & Christie, A. C. (2002). *The use of role play in teaching evaluation*. Los Angeles: University of California.
- Barmor, C. (1991). *Improving the listening skills of forth grade students through a multifaceted guidance sproach and active listening*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bausman, K., Bent, S., Collisten, J., & Past, J. (1999). *Improving social skills at the elementary and secondary level*. Illinois: Saint Xavier University.
- Bolton, R. (1979). *People skill: How to assert yourself, listen to others and resolve conflicts*. New Jersey: Prentice–Hall.
- Caputo, S. J., Hazel, C. H., & McMahon, C. (1994). *Interpersonal communication: Competency through critical thinking*. (1st ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Cartledge, G., & Milburn, F. J. (1986). *Teaching social skills to children: Innovative approaches*. (2nd ed.). New York: Pergamon Press.
- Cole, M., & Cole, R. S. (1989). *The development of children*. New York: Scientific American Books.
- Dawczak, L., Hawk, L., Kolenda, J., & Nye, J. (2000). *Improving social skills through the use of directed reaching and cooperative learning*. Illinois: Saint Xavier University.
- Deetz, S. A., & Stevenson, L. S. (1986). *Managing interpersonal communication*. New York: Harper & Row.
- DeHart, B. G., Sroufe, A. L., & Cooper, G. R. (2000). *Child development: its nature and course*. (4th ed.). Boston: McGraw–Hill.
- Devito, A. J. (1995). *The interpersonal communication book* (7th ed.). New York: Harper Collins College.
- Dubois, C., Endsley, A., & West, D. (1999). *Improving age appropriate social skills to enhance interpersonal relationships*. Illinois: Saint Xavier University.

- Elliott, N. S., Malecki., K. C., & Demaray, K. M. (2001). New directions in social skills assessment and intervention for elementary and middle school students. *Exceptionality, 9*, 19 - 32.
- Engels, H., & Gerialien, A. (2000). Designing role-plays for interpersonal skills training. *Performance Improvement, 39*, 32 – 39.
- Fisher, B. A., & Adams, L. K. (1994). *Interpersonal communication pragmatic of human relationship*. (2nd ed.). New York: McGraw – Hill.
- George, T. P., & Hartmann, D. P. (1996). Friendship networks of unpopular, average, and popular children. *Child Development, 67*, 2301 - 2316.
- Gibbs, G. (1983). Using role plays in interpersonal skill training – A peer learning approach. *Simulation/games for learning, 13*, 147 – 155.
- Gillian, J. (1999). Kidney role-plays. *School science review, 80*, 93 – 97.
- Graig, J.G. (1999). *Human development*. (8th ed.). New Jersey : Prentice Hall.
- Greig, A., & Taylor, J. (1999). *Doing research with children*. London: Sage Publications.
- Gronlund, E. N. (1959). *Sociometry in the classroom*. New York: Harper.
- Hargie, O., Saunders, C., & Dickson, D. (1994). *Social Skill in interpersonal communication*. (3rd ed.). London: Routledge.
- Harris, R. J., & Liebert, M. R. (1991). *The child: a contemporary view of development*. (3rd ed.). New Jersey: Englewood Cliffs.
- Holmgren, V. S. (1996). *Elementary school counseling: An expanding role*. Boston: Allyn and Bacon.
- Holsbrink, E., & Gerialien, A. (2000). Design role-plays for interpersonal skill training. *Performance improvement, 39*, 32 – 39.
- Hosack, M. B. (1994). *Improving communication skills among high school assistant. Principals to increase admistrative team effectiveness*. Florida: Nova University.
- Hughes, P. F., Noppe, D. L., & Noppe, C. L. (1996). *Child development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Hutchison, J. A., Leonne Cissna, N. K., Hall, E. M., Backlund, E. P., & Tolhuize, H.J. (1978). *Communication Education, 27*, 245 - 250.

- Johnson, G. (1999). Kidney role-play. *School science review*, 80, 93 – 97.
- Kemple, M. K. (1991). *Understanding and facilitating preschool children's peer acceptance*. Fall 19.
- Kitzerow, P. (1990). Active learning in the classroom: The use of group role plays. *Teaching sociology*, 18, 223 – 225.
- Knapp, L. M., & Miller, R. G. (1994). *Handbook of interpersonal communication* (2nd ed.). California: Sage Publication.
- Knapp, L. M., & Vangelsti, L. A. (2000). *Interpersonal communication and human relationships*. (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Kostelnik, J. M., & Stein, C. L. (1993). *Guiding children's social development*. (2nd ed.). New York: Delmar.
- LeFrancois, R. G. (1999). *The lifespan*. (6th ed.). California: Wadworth Publishing.
- Ladd, W. G. (1990). Having friends, keeping friends, making friends and being liked by peers in the classroom : Predictors of children's early school adjustment?. *Child Development*, 61, 1081 - 1100
- Ladd, W. G. (1999). *Peer relationship and social competence during early and middle childhood*. Annual Review of Psychology.
- Matson, L. J., Sevin, A. J., & Box, L. M. (1995). *Handbook of psychological skill training*. Boston: Allyn and Bacon.
- McSharry, G., & Jones, S. (2000). Role-play in science teaching and learning. *School science review*, 82, 73 – 82.
- Ments, V. M. (1999). *The effective use of role-play practice techniques for improving learning*. London: Kogan Press.
- Moses, R. J. (1995). Roles and relationship in student teaching : A role-play (Report No. RIEAUG1995) Nebraska: Teaching and teacher education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 381 501)
- Mounts, S. N. (1997). Aggression and peer-rejected children. *Human Development and Family Life Bulletin*, 3, 24-28.

- O'Donnell, N., & Shaver, L. (1990). *The use of role play to teach communication skills*. (Report No. JC910437) Virginia: Community College. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 336 160)
- O'Donohue, W., & Krasner, L. (1995). *Handbook of psychological skill training: Clinical techniques and applications*. Boston: Allyn and Bacon.
- Papalia, E. D., & Olds, W. S. (1995). *Human development*. (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Papalia, E. D., Olds, W. S., & Feldman, D. R. (1999). *A child's world: Infancy through adolescence*. (8th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Parker, G. J., & Asher, R. S. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peers group acceptance and feeling of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611 - 621.
- Proctor, F. R., & Adler, B.R. (1991). Teaching interpersonal communication with feature film. *Communication education*, 40, 393 – 400.
- Prillchett, L. G., (1993). Interpersonal communication. *FBI law enforcement bulletin*, 62, 22 – 26.
- Reardon, K. K. (1987). *Interpersonal communication: Where minds meet*. California: Wadsworth Publishing.
- Scullard, S. (1986). Teaching speaking skills from role-play to communicative competence via information – gap and opinion – gap activities. One teacher's approach. *British journal of language teaching*, 24, 83 - 86.
- Simmons, S. (2001). Learning through role play. *Basic skill*, 22 – 26.
- Spain, S. R. (1992). Role-playing reaction : Identifying with the elements. *Science teacher*, 59, 38 – 40.
- Sroufe, L. A., & Cooper. G. R. (1992). *Child delopment : It's nature and course*. (2nd ed.). New York: McGraw - Hill.
- Stewart, J. (2002) . *Bridges not walls : A book about interpersonal communication*. (8th ed.). Boston: McGraw - Hill.

- Swink, F. D. (1993). Role - play your way to learning. *Training and development*, 47, 91 – 97.
- Sypher, E. H., & Applegate, L. J. (1984). *Communication by children and adult : Social cognitive and strategic processes*. California: Sage Publications.
- Thomas, C. S. (1997). *On understanding the process and consequences of peer rejection*. California: Wadsworth Publishing.
- Thomas, R. M. (2000). *Comparing theories of child development*. (5th ed.). California: Wadsworth Publishing.
- Trenholm, S., & Jensen, A. (2000). *Interpersonal communication*. (4th ed.). California: Wardworth Publishing.
- Waters,E. (1992). Roleplay: A versatile cooperative learning activity. *Contemporary education*, 63, 216 – 218.
- Weaver, L.R. (1993). *Understanding interpersonal communication*. (6th ed.). New York: Harper Collins.
- Wilkinson, J., & Canter, S. (1985). *Social skills training manual: Assessment, programme design, and management of training*. Chichester: John Wiley.
- Wood, T. J. (1999). *Interpersonal communication everyday encounters*. (2nd ed.). California: Wardworth Pubishing.
- Yardley, M, & Krysia, M. (1997). *Role play: Theory and practice* (1st ed.). London: Sage Publications.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ตรวจความตรงของแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้ง 3 ท่าน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิรมล ชยุตสุตสาหกิจ
อาจารย์คณะจิตวิทยา สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ศีรางค์ ทับสายทอง
อาจารย์คณะจิตวิทยา สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ
อาจารย์คณะจิตวิทยา สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ตรวจความตรงของบทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ

1. รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร
อาจารย์คณะจิตวิทยา สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

ที่ ศธ.0512.7/ 981

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชั้น 16 อาคารวิทยกิตต์ ถนนพญาไท
วังใหม่ กรุงเทพฯ 10330

5 พฤศจิกายน 2546

เรื่อง ขออนุญาตในการทำวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนอานวยวิทย

เนื่องด้วยนางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง นิสิตชั้นปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์เรื่อง " ผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 " โดยมี รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตจำเป็นต้องทำการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการแสดงบทบาทสมมติ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยทำการทดลองในระหว่างวันที่ 6 - 30 พฤศจิกายน 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง ได้ทำการวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พรรณทิพย์ ศิริวรรณนุศย์)

คณบดีคณะจิตวิทยา

หน่วยงานมัธยมศึกษา

โทร.0-2218-9925

โทรสาร. 0-2218-9923

ที่ ศธ. 0512.7/ 996

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารวิทยกิตต์ ชั้น 16 ถนนพญาไท
วังใหม่ ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

๗ พฤศจิกายน 2546

เรียน ท่านผู้ปกครอง

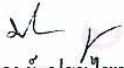
เนื่องด้วย นางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง นิสิตชั้นปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ ผลของการแสดงบทบาทสมมติต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ” โดยมี รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ดิฉันได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนอานวยวิทย์ อนุญาตให้ทำการวิจัยกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการวิจัย โดยที่นักเรียนในความปกครองของท่านเป็นผู้หนึ่งได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการวิจัยครั้งนี้ ในการนี้นักเรียนจะได้ทำแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคลและร่วมกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคล

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดอนุญาตให้นักเรียนในความปกครองของท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

มีพรพรรณ เรืองแสง
(นางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง)

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นนี้เป็นจริง

(รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

กรุณากรอกข้อความในส่วนนี้ให้ครบ แล้วส่งคืนคุณครูประจำชั้น

ข้าพเจ้า ผู้ปกครองของ ค.ช. / ค.ญ.

อนุญาต ไม่อนุญาต

ให้นักเรียนในความปกครองของข้าพเจ้าเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ค

แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล

คำชี้แจง

แบบสำรวจนี้ประกอบด้วยคำถามจำนวน 40 ข้อ ให้กาเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ต้องการเพียงช่องเดียว โดยปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

1. ให้นักเรียนตอบตามความรู้สึกที่เป็นจริงของตนเอง
2. ให้นักเรียนทำด้วยตนเองโดยไม่ถามเพื่อน
3. คำตอบจะเก็บเป็นความลับและไม่มีผลต่อการเรียน

ข้อ	คำถาม	ทำบ่อยมาก	ทำบ่อย	ไม่ค่อยทำ	ไม่เคยทำเลย
1	นักเรียนสามารถพูดให้เพื่อนเข้าใจได้ตรงตามที่นักเรียนต้องการ				
2	เมื่อเพื่อนถามคำถามที่นักเรียนไม่เข้าใจ นักเรียนจะให้เพื่อนถามใหม่				
3	เมื่อนักเรียนบอกอะไรให้เพื่อนฟัง มักต้องมีเพื่อนคนอื่น ช่วยพูดแทนให้เสมอ				
4	นักเรียนมักคิดเอาเองว่า เพื่อนเข้าใจในสิ่งที่นักเรียนพูด				
5	นักเรียนมักจะถามเพื่อนว่า เข้าใจในสิ่งที่นักเรียนพูดหรือไม่				
6	การพูดให้คนอื่นเข้าใจเป็นเรื่องยาก				
7	นักเรียนคิดว่า การตั้งใจฟังคนอื่นพูดเป็นเรื่องยาก				
8	การเล่าเรื่องของตนเองให้คนอื่นฟังเป็นเรื่องยาก				
9	เวลาคุยกับเพื่อน นักเรียนจะสมมติตนเองเป็นเพื่อนที่คุยด้วย เพื่อที่จะเข้าใจความคิดของเพื่อนได้ดีขึ้น				
10	ขณะที่คุยกับเพื่อน ๆ นักเรียนจะพูดมากกว่าเพื่อน				

ข้อ	คำถาม	ทำบ่อย มาก	ทำบ่อย	ไม่ค่อย ทำ	ไม่เคย ทำเลย
11	ในการพูดนักเรียนจะใช้น้ำเสียงที่ต่างกันเพื่อให้คนฟังเข้าใจ ได้ดีขึ้น				
12	เมื่อรู้สึกโกรธ แล้วมีเพื่อนถาม นักเรียนจะบอกไปตรงๆ ว่าโกรธ				
13	นักเรียนไม่ชอบฟังคำวิพากษ์วิจารณ์หรือคำตำหนิจากเพื่อน				
14	เวลาคุยกับเพื่อน นักเรียนชอบคิดเอาเองว่าเพื่อนพูดว่าอะไร				
15	นักเรียนจะขอโทษ เมื่อทำให้เพื่อนเสียใจ				
16	นักเรียนไม่ชอบที่เพื่อนไม่เห็นด้วยกับนักเรียน				
17	เมื่อเพื่อนทำให้นักเรียนโกรธ นักเรียนจะพูดกับเพื่อนให้รู้เรื่อง				
18	นักเรียนไม่ชอบทะเลาะกับเพื่อนเพราะกลัวเพื่อนโกรธ				
19	นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ดี เมื่อทะเลาะกับเพื่อน				
20	นักเรียนจะพยายามอธิบายความคิดของนักเรียน เมื่อนักเรียนมีความคิดที่ไม่เหมือนเพื่อน				
21	เมื่อเพื่อนทำให้หงุดหงิด นักเรียนมักแสดงท่าทางไม่พอใจทันที				
22	นักเรียนระมัดระวังการใช้ คำพูด ท่าทาง และการแสดง ความรู้สึกของตนเอง				
23	นักเรียนไม่ค่อยไวใจเพื่อน				

ข้อ	คำถาม	ทำบ่อย มาก	ทำบ่อย	ไม่ค่อย ทำ	ไม่เคย ทำเลย
24	เมื่อเกิดความไม่เข้าใจกัน นักเรียนคิดว่าเพื่อนอาจเป็นฝ่ายถูกก็ได้				
25	นักเรียนพยายามปิดความผิดของตนเอง				
26	นักเรียนมักจะพูดถึง ความรู้สึก ความคิดและความเชื่อของตนเองเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจนักเรียน				
27	นักเรียนไม่ชอบเล่าเรื่องส่วนตัวให้เพื่อนฟัง				
28	เมื่อมีการเถียงกันกับเพื่อน นักเรียนมักเปลี่ยนเรื่องคุย				
29	นักเรียนจะรอให้เพื่อนพูดจบก่อน จึงจะแสดงความคิดเห็น				
30	เวลาคุยกับเพื่อนนักเรียนไม่ค่อยฟังเพื่อนพูด				
31	นักเรียนพยายามทำความเข้าใจความหมายกับสิ่งที่เพื่อนพูด				
32	เพื่อนมักจะฟังนักเรียนเวลานักเรียนพูด				
33	นักเรียนรู้สึกว่าการทำความเข้าใจเรื่องที่เพื่อนพูดเป็นเรื่องยาก				
34	นักเรียนแกล้งทำเป็นฟังเพื่อน แต่จริงๆ แล้วไม่ได้ฟัง				
35	นักเรียนรู้ว่า สิ่งที่เพื่อนพูดกับสิ่งที่เพื่อนคิดอาจไม่ตรงกัน				
36	เมื่อพูดคุยกับเพื่อน นักเรียนมักระมัดระวังคำพูดของตนเองว่า อาจจะทำให้เพื่อนเสียใจได้				

ข้อ	คำถาม	ทำบ่อย มาก	ทำบ่อย	ไม่ค่อย ทำ	ไม่เคย ทำเลย
37	นักเรียนรู้สึกว่าการเพื่อนอยากให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงตัวเอง				
38	นักเรียนรู้สึกว่าการเพื่อนไม่เข้าใจความรู้สึกของนักเรียน				
39	นักเรียนรู้สึกว่าเพื่อนมีความรู้สึกอย่างไร โดยดูได้จากการกระทำ				
40	เวลานักเรียนทำผิดจริง นักเรียนจะยอมรับผิด				

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

บทสำหรับการแสดงบทบาทสมมติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการฟัง
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน
3. เพื่อให้สามารถควบคุมอารมณ์โกรธและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
4. เพื่อให้มีการเปิดเผยตนเองที่เหมาะสม
5. เพื่อให้มีอัตมโนทัศน์ที่เหมาะสม

เนื้อหา

การสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพสามารถทำได้โดยการพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ ดังนี้ การฟัง การแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน การควบคุมอารมณ์โกรธและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม การเปิดเผยตนเองที่เหมาะสมและการมีอัตมโนทัศน์ที่เหมาะสม

แนวคิด

ทุกคนสามารถมีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสามารถในการฟัง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สามารถรับฟังอย่างตั้งใจ
2. เพื่อให้สามารถฟังอย่างไตร่ตรองและไม่ด่วนสรุป

เนื้อหา

ทักษะการฟังเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ถ้าทุกคนแสดงความมีส่วนร่วมและฟังอย่างตั้งใจ ฟังอย่างไตร่ตรองและไม่ด่วนสรุป จะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

เรื่องที่ใช้ในการแสดง

1. จัดงานปีใหม่
2. กล้องดินสอของส้ม

แนวคิด

การมีทักษะการฟังที่ดีย่อมมีส่วนให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 1 จัดงานปีใหม่

ผู้แสดง

ฟ้า	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
ทอม	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
บี	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
หน้อย	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
แมน	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

โรงเรียนของบีจะมีการจัดงานปีใหม่ทุกปี โดยให้นักเรียนแต่ละห้องจัดตกแต่งห้องเรียนเพื่อประกวดกับห้องเรียนอื่นๆ ในระดับเดียวกัน ในปีนี้ครูให้นักเรียนจับฉลากแบ่งกลุ่มเพื่อรับผิดชอบการทำงานกลุ่มละ 5 คน หลังจากจับฉลากแล้วในกลุ่มของบีมีสมาชิก ก็คือ ฟ้า หน้อย แมน และทอม จากนั้นจึงจับฉลากอีกครั้งเพื่อจะได้รู้ว่าจะต้องรับผิดชอบทำหน้าที่อะไร บีเป็นตัวแทนกลุ่มไปจับฉลาก ผลปรากฏว่ากลุ่มของบีรับผิดชอบการจัดตกแต่งห้อง เมื่อแบ่งกลุ่มเสร็จแล้วรู้ว่าได้ทำอะอะไรแล้ว ครูจึงให้แต่ละกลุ่มไปตกลงกันว่าจะทำอย่างไร

การแสดง

บี “เพื่อน ๆ ที่อยู่กลุ่มเดียวกับเรา ทานข้าวเสร็จแล้วมาประชุมกันนะว่าจะจัดห้องอย่างไรกัน”

หน้อย “ได้สิแล้วเจอกันนะ เราจะรีบทานข้าว”

หลังจากทานอาหารกลางวันเสร็จ บีมานั่งรอเพื่อนเป็นคนแรก ตามด้วยหน้อย ฟ้า และแมน

บี “เดี๋ยวลอทอมก่อนแล้วค่อยคุยกันนะจะได้คุยพร้อม ๆ กัน”

สักครูทอมเดินอ่านหนังสือการ์ตูนเข้ามาในกลุ่ม

ทอม “อ้าว มากันนานแล้วหรือ”

แมน “เริ่มเลยแล้วกันเดี๋ยวหมดเวลาพักกลางวัน”

หน้อย “เราว่าให้เพื่อน ๆ ในชั้นเรียนที่มีของตกแต่งปีใหม่เอามารวมกันก่อนดีไหมแล้วเราค่อยดูว่ามีอะไรบ้าง”

ขณะที่ทุกคนกำลังจะเริ่มประชุมฟ้าก็หยิบชาวด์เบาวิ่งมาฟัง

- ฟ้า “ โด เร มี โด เร มี”
- หน้อย “แล้วเธอจะรู้เรื่องไหมนี่”
- ฟ้า “อะไรนะพูดกับเราเหวอ”
- บี “ก็ใช่ะซี”
- ฟ้า “อ้อ เหวอว่าไงละ”
- บี “ก็หน้อยเค้าถามว่าใครมีของตกแต่งบ้าง”
- ฟ้ายังไม่ทันตอบ
- ฟ้า “เดี๋ยวนะเพลงโปรดของเรามาแล้ว”
- แมน “เป็นอย่างไรทุกทีเขาเป็นว่าประชุมกันต่อเถอะไม่จั้นหมดเวลาพอดี”
- หน้อย “ที่บ้านเรามีสายรุ้งแล้วก็ลูกโป่งด้วย”
- แมน “ส่วนผมยังไม่แน่ใจแต่คงต้องกลับไปดูที่บ้านก่อนนะ”
- บี “ตกลงว่าพุงนี้ให้ทุกคนเอาของตกแต่งมารวมกันก่อนแล้วถ้าไม่พอค่อยซื้อเท่าที่จำเป็นก็แล้วกันจะได้ประหยัดเงิน”
- ระหว่างที่ทุกคนกำลังพูดคุยกันเรื่องการแต่งห้อง ทอมก้มหน้าก้มตาอ่านหนังสือการ์ตูนโดยไม่สนใจฟังเรื่องที่เพื่อน ๆ พูดอยู่
- แมน “ทอมละที่บ้านมีของอะไรบ้างหรือเปล่า ทอม ทอม”
- ทอม “อะไรเหวอเมื่อกี้ถ้าว่าอะไรนะ”
- แมน “ผมถามว่าคุณมีของตกแต่งห้องบ้างหรือเปล่า”
- ทอมสายตีสรีระขณะที่ก้มลงอ่านหนังสือต่อ
- หน้อย “เราคิดว่าถ้าเอาสายรุ้งติดที่ประตูทั้งสองบานแบบผ้ามันดีไหม”
- หน้อยหันหน้ามองฟ้า
- ฟ้า “ถามอะไรเราอีกหรือเปล่าถ้าจะถามก็ไม่ต้องถามเอาอย่างไรก็ได้”
- แมน “เอาต้นไม้มาตั้งไว้ที่มุมห้องทางด้านหน้าห้องมุมซ้ายดีไหมเอาไว้เป็นที่จับของขวัญด้วย”
- บี “อืมม...เราก็ตินะ แล้วทอมละ ”
- ทอม “อย่าเพิ่งยุ่งกับเราสิกำลังอ่านสนุก ๆ อยู่”
- หน้อยดูนาฬิกาที่ข้อมือ
- บี “อู๊ย! เหลือเวลาอีกแค่ 5 นาทีเองจะหมดเวลาพักกลางวันแล้ว”
- ฟ้า “เอาไว้ค่อยคุยกันอีกทีตอนเย็นหลังเลิกเรียนนะ”

เสียงกริ่งดังขึ้นทุกคนแยกย้ายกันเข้าห้องเรียน ครูเข้ามาในห้องเรียนและถามนักเรียนในชั้นเรียนเรื่องการจัดงานปีใหม่

ครู “นักเรียนได้คุยกันหรือยังว่าทำอะไรกันบ้าง ไหนทอมลองบอกครูซิว่าเป็นอย่างไรที่กลุ่มของเธอ”

ทอม “ประชุมแล้วครับแต่ผมไม่รู้ว่าที่ประชุมตกลงกันว่าอย่างไร”

ครู “เข้าประชุมกับเพื่อนหรือเปล่าทำไมไม่รู้เรื่องล่ะ”

ทอม “เข้าครับ แต่.....”

ครู “แล้วฟ้าย่าอยู่กลุ่มเดียวกับทอมหรือเปล่า”

ฟ้า “อยู่ค่ะแต่หนูก็ไม่ทราบเหมือนกัน”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. ทำไมทอมและฟ้าจึงไม่ทราบว่าที่กลุ่มประชุมกันว่าอย่างไร
2. ถ้านักเรียนเป็นทอมและฟ้านักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรในขณะประชุมกับเพื่อน

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาททอมและฟ้าตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นทอม และเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในการทำงานของตัวเองกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าทอมและฟ้ารับฟังการประชุมของกลุ่ม จะทำให้ทั้งสองสามารถตอบคำถามครูได้และสามารถที่จะช่วยเหลือกลุ่มในการจัดหาอุปกรณ์ตกแต่งห้อง นอกจากนี้ ทุกคนยังไม่ต้องเสียเวลามากมายซักถามซ้ำๆ อีกครั้ง ทำให้การประชุมสามารถดำเนินไปได้รวดเร็วขึ้น

ผลเสีย

การที่ทอมและฟ้าไม่สนใจฟังการประชุมกลุ่ม ทำให้ทั้งสองไม่รู้ว่าที่ประชุมตกลงกันว่าจะจัดห้องอย่างไร เมื่อครูถามก็ไม่สามารถตอบคำถามได้ และทำให้ไม่สามารถประชุมเสร็จทันเวลา ต้องมาประชุมกันอีกครั้ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 2 กล่องดินสอของส้ม

ผู้แสดง

ส้ม	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
น้อง	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
เอ	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
หนึ่ง	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
สอง	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

ณ โรงเรียนแห่งหนึ่ง ในวันเปิดเทอมวันแรก น้อง ส้ม เอ สอง และหนึ่ง เรียนอยู่ห้องเดียวกัน เทอมนี้คุณพ่อของส้มซื้อกล่องดินสอใหม่ให้เป็นของขวัญวันเกิด ส้มชอบมันมากและเอามาใช้เป็นวันแรก ส้มจึงอวดกล่องดินสอกับเพื่อน ๆ หลังจากเรียนจบในช่วงเช้าต่างก็แยกย้ายไปทานอาหารกลางวันเสร็จแล้วทุกคนก็เดินกลับไปที่ห้องเรียน เมื่อส้มจะหยิบกล่องดินสอแต่ก็ไม่พบแล้ว

บทแสดง

น้อง	“ ส้มเป็นอะไรหรือเปล่า มีอะไรเกิดขึ้นไหนเล่าให้เราฟังซิเผื่อเราจะช่วยเธอได้”
ส้ม	“ กล่องดินสอของเรา ๆ “
น้อง	“ทำไม ทำไม”
ส้ม	“มันหายไปแล้วหาเท่าไรก็ไม่เจอ”
น้อง	“แล้วส้มวางไว้ที่ไหนลองนึกดูซิ”
ส้ม	“เราจำได้ว่าวางไว้บนโต๊ะก่อนพักกลางวันนะ แต่พอเรากลับมาก็ไม่เห็นแล้ว”
น้อง	“ถ้าอย่างนั้นมันจะหายไปไหนได้ยังไง”
สอง , หนึ่ง	“เป็นอะไร เกิดอะไรขึ้น เล่าให้ฟังหน่อยซิ”
ส้ม	“เราสงสัยว่าเธอเป็นคนเอากล่องดินสอของเราไป”
น้อง	“จริง ๆ ด้วยเราน่าสงสัยเธอมากที่สุด”
หนึ่ง	“เราเห็นด้วยเพราะเธอรู้นะทางบ้านไม่ดีคงอยากได้แล้วเลยหยิบไปแน่ ๆ เลย”
สอง	“ทำไมถึงไปว่าเธออย่างนั้นล่ะ เราไม่เห็นเค้าหยิบไปซะหน่อย”

- ส้ม “ที่เราคิดอย่างนั้นเพราะว่าตอนที่เราเข้ามาเราเห็นเธออยู่ในห้องเรียนคนเดียวแล้ว พอเราเข้ามาเธอก็รีบออกไปเลย”
- น้อง “ถ้าอย่างนั้นเธอต้องเป็นคนเอาไปแน่นอน ไปบอกครูกันดีกว่า”
- ส้มเล่าเหตุการณ์ตามที่ตนเองคิดให้ครูฟัง ครูจึงเรียกเธอมาพบ
- ครู “เอเธอเห็นกล่องดินสอของส้มหรือเปล่า”
- เอ “เห็นครับก็เมื่อเช้าเห็นส้มเอามาให้เพื่อนๆ ดู”
- ครู “มันสวยไหม รูปร่างเป็นอย่างไร”
- เอ “มันสวยมาก ผมยังชอบเลยครับ”
- ครู “แล้ววันนี้ตอนพักกลางวันทำไมเธอถึงอยู่ในห้องเรียนไม่ไปทานข้าวกลางวันหรือ”
- เอ “คือว่า ผมทำงานในชั่วโมงเสร็จไม่ทันครูจึงให้ผมทำจนเสร็จกว่าจะทำเสร็จก็ใกล้หมดเวลาพัก ผมจึงรีบวิ่งไปส่งงานแล้วไปทานข้าวครับ”
- ระหว่างที่ครูกำลังซักถามเออยู่นั้นเอง
- สอง “ส้มนั่นไงกล่องดินสอของเธอมันตกอยู่ใต้เก้าอี้”
- ส้ม “ไหนอยู่ที่ไหน”
- ส้ม “สองขอบคุณมากเราคิดว่ามันหายไปซะแล้ว”
- ครู “ตกลงว่าหาเจอแล้วนะที่หลังก็ค้นหาให้ทั่วก่อนแล้วขอโทษเอชะด้วยที่เข้าใจเพื่อนผิด”
- ส้ม “เราขอโทษนะ”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดน้องวิพากษ์วิจารณ์เอ และเพราะเหตุใดส้มจึงเชื่อว่าน้องเล่าว่า เอ เป็นคนขโมยของไป
2. ถ้านักเรียนเป็นน้องจะวิพากษ์วิจารณ์เอหรือไม่ และถ้านักเรียนเป็นส้มนักเรียนจะเชื่อ น้องหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทน้องและส้มตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บน กระดาน

2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นน้องและเสนอข้อเสนอลื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอลื่นละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอลื่นที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในทำนองเดียวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าส้มไม่เชื่อตามที่น้องเล่าในทันทีแล้วค่อยสอบถามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และสอบถามกับเอก่อนอาจจะไม่ทำให้เป็นเรื่องใหญ่ การไว้วางใจหรือด่วนสรุปโดยมิได้คิดหรือดูสิ่งต่าง ๆ ให้ถี่ถ้วน จะทำให้เกิดปัญหาได้ การฟังและการคิดอย่างมีเหตุผลจะช่วยทำให้มีปัญหาน้อยลง หรือค้นหาถ่วงดุลใจให้ทั่วก่อน ก็ไม่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเอส่วนหนึ่งถ้าไม่วิพากษ์วิจารณ์ว่าเอเป็นคนขโมยและกล่าวหาเอก็อาจจะทำให้ส้มไม่บอกพี่องครุ และคนอื่นก็ไม่เข้าใจเอผิด

ผลเสีย

การที่ส้มเชื่อน้องและหนึ่งได้วิพากษ์วิจารณ์ว่าเอเป็นคนขโมยไปทำให้เอเกิดความเสียหาย และเป็นผู้ต้องสงสัย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อื่นเกิดความคล้อยตามตนเอง และการนำไปฟ้องครุทำให้เป็นเรื่องใหญ่ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อเอซึ่งความจริงเอไม่ได้ทำ ที่สำคัญเมื่อพบว่าความจริงแล้วเอไม่ได้เป็นคนขโมยถ่วงดุลใจ ทำให้คนอื่นเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อหนึ่งและส้ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสามารถในการแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สามารถสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย
2. เพื่อให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล และสถานที่

เนื้อหา

ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ การรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนอย่างเหมาะสมกับบุคคลและสถานที่ ตลอดจนใช้ภาษาที่เกิดความเข้าใจได้ง่ายจะทำให้การสื่อสารดำเนินไปด้วยความเข้าใจกันเป็นอย่างดี

เรื่องที่ใช้ในการแสดง

3. หลงทาง
4. ครูปราณี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 3 หลงทาง

ผู้แสดง

ต้อม	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
เอก	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
ตอง	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
ก้อย	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
บอย	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

สัปดาห์หน้าจะมีการเข้าค่ายลูกเสือเพื่อเป็นการทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา และทักษะต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา การเข้าค่ายเริ่มขึ้นทุกคนรู้สึกตื่นเต้นที่ได้ผจญภัยและใช้เวลา ร่วมกับเพื่อน ๆ เป็นอย่างมาก ในการเข้าค่ายครั้งนี้มีการแบ่งเป็นกองต่างๆ แต่ละกองมี 5 หมู่ เอก ก้อย และต้อม ได้รับคัดเลือกจากเพื่อนในหมู่ของตนให้เป็นหัวหน้าหมู่ ในวันแรกหลังจากที่มีการ เปิดพิธีแล้วครูได้ให้หัวหน้าหมู่ทุกคนมารับแผนที่พร้อมฟังคำอธิบายในการเดินทางไกล

บทแสดง

ครู “หัวหน้าหมู่มากันครบทุกคนหรือยัง จะได้เริ่มกันเลย ทุกคนต้องตั้งใจฟังเพราะ ถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่จะพาให้หมู่ของตนเองไปถึงเป้าหมายหรือไม่”

เมื่อประชุมเสร็จหัวหน้าหมู่แต่ละคนก็กลับไปอธิบายแผนการเดินทางไกลให้ลูกหมู่ฟัง

ตอง “เราเห็นหมู่อื่นประชุมการเดินทางไกลกันแล้วทำไมหมู่เราไม่ประชุมหรือเราจะได้ ช่วยดูบ้าง”

เอก “ไม่จำเป็นหรอก ยังไงก็ไม่หลงทางหรอกน่า ก็ไปตามแผนที่นี่ไง” เอกชี้ไปที่แผนที่ แบบไม่ตั้งใจโดยไม่อธิบายรายละเอียดให้เพื่อนฟัง

ต้อมกลับไปอธิบายแผนการเดินทางให้เพื่อนฟัง

ต้อม “เพื่อน ๆ เดียวเราจะอธิบายให้ฟัง คือ อย่างนี้จะเดินไปตามแผนที่เริ่มจากจุด A B C สุดท้ายก็ถึงที่เองแหละ”

บอย “ต้อมแล้วจากจุดหนึ่งไปจุดหนึ่งของนายนะเราต้องผ่านอะไรบ้าง”

ต้อม “ไม่ต้องเป็นห่วงเรานำทางเอง”

บอย “ถ้าต้อมคิดว่าไปถูกก็ไม่เป็นไร”

ระหว่างเดินทางไกล

ตอง “นี่เอกเราว่าพวกเราหลงทางแล้วละ เดินมาตั้งหลายชั่วโมงแล้วทำไมไม่ถึงเสียที”

เอก “เดินไปเถอะน่าอย่าบ่นหน่อยเลย”

ตอง “เอกไหนอธิบายทางให้เราฟังใหม่ซี”

เอก “ก็เดินไปตามจุดนั้นแหละแล้วระหว่างจุดต่างๆ ต้องผ่านตามลำดับหรือเปล่า”

ตอง “นั่นไงเรายังไม่ผ่านฐานที่ 4 เลย แสดงว่าเอกไม่ได้บอกพวกเรา”

เอก “อ้อ ไซ้เราไม่ได้บอก”

ตอง “แสดงว่าเราต้องย้อนกลับไปเริ่มใหม่ที่ฐานที่ 4 ก่อน”

เมื่อหมู่ของเอกเดินกลับไปครูก็เก็บฐานการทดสอบไปหมดแล้ว ทำให้หมู่ของเอกเก็บคะแนนตามฐานไม่ครบและทำให้มาถึงล่าช้ากว่าปกติ

ครู “ทำไม หมู่นี้มาช้ากว่าเพื่อนถึง 3 ชั่วโมง “

เอก “ผมก็เดินไปตามแผนที่แล้วนี่ แต่ผ่านฐาน 4 ไป เลยต้องย้อนกลับไปฐาน 4 แต่พอไปถึงครูก็ไม่อยู่แล้ว”

ครู “แล้วพวกเธอทำอย่างไรต่อ”

บอย “พวกเราก็เดินมาที่นี้ครับแต่ไม่ได้ผ่านฐานที่เหลือเลย”

ครู “พวกเธอรู้ไหมว่าการไม่ผ่านฐานใดฐานหนึ่งจะถูกหักคะแนน นี่แหละผลของการที่หัวหน้าหมู่เธอไม่อธิบายให้ฟังอย่างชัดเจน”

เวลาผ่านไปถึงเวลาเย็นครูในค่ายต่างพากันออกตามหาหมู่ของต้อมยังไม่ถึงเป้าหมาย ครูออกตามหาจนกระทั่งพบว่าหมู่ของต้อมกำลังหลงป่า และทุกคนอยู่ในสภาพอดโรยทำให้คืนนั้นกิจกรรมที่กำหนดไว้ไม่ได้ทำ และทุกคนต้องยุ่งวุ่นวายไปทั้งหมด

ครู “ต้อมครูบอกแล้วไซ้ใหม่ให้อธิบายให้เพื่อนฟังโดยละเอียด”

ต้อม “ไซ้ครับ ก็ผมว่าไม่จำเป็นต้องอธิบายละเอียดเลยแค่อธิบายคร่าว ๆ ก็พอแล้ว”

ครู “เธอรู้ไหมว่าการทำอย่างนั้น ก็เลยทำให้หลงทางอย่างนี้แหละ”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดเอกจึงไปถึงช้ากว่าคนอื่นและด้อมจิ้งหลงทาง
2. ถ้านักเรียนเป็นเอกจะทำอย่างไรให้ถึงในเวลาใกล้เคียงกับเพื่อน และถ้านักเรียนเป็นด้อมจะทำอย่างไรไม่ให้หลงทาง

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทเอกและด้อมตอบคำถาม และให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นเอก และเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสน่อที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในการทำงานของตัวเองกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าด้อมและเอกอธิบายแผนการเดินทางไกลว่าต้องผ่านจุดต่างๆ ตามลำดับให้เพื่อนทุกคนได้เข้าใจตามที่ครูได้บอกจะทำให้ไปถึงจุดหมายได้ใกล้เคียงกับเพื่อน และไม่ทำให้หลงทางเป็นการทบทวนแผนการเดินทางที่ครูบอก กิจกรรมในค่ายลูกเสือก็สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ผลเสีย

การที่ด้อมและเอกอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มฟังแบบคร่าวๆ และไม่บอกรายละเอียดว่าต้องผ่านจุดต่างๆ อย่างไร ทำให้ทั้งสองหมู่เสียเวลาในการเดินทางไกลและทำให้ถึงที่หมายล่าช้า ถูกหักคะแนนสะสมการเดินทางไกล อีกทั้งยังทำให้ทุกคนในหมู่หลงป่า ซึ่งอาจเกิดอันตรายได้ถ้าครูไม่พบก่อน และก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อครูต้องตามหา

เรื่องที่ 4 คุรุปราณี

ผู้แสดง

พลอย	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่า อันดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
จันทน์	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่า อันดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
ผู้ปกครอง	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
ผู้อำนวยการ	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
เพชร	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

โรงเรียนของจันทน์มีเนื้อที่คับแคบและมีตึกหลายตึก บุคคลภายนอกที่เข้ามาติดต่อธุระ
จึงมักถามเด็กนักเรียนเสมอๆ วันหนึ่งขณะที่จันทน์กำลังเดินไปห้องสมุด จันทน์พบผู้ปกครอง
คนหนึ่งที่ดินเข้ามาถามทาง

บทแสดง

ผู้ปกครอง	“หนูรู้จักห้องผู้อำนวยการไหม”
จันทน์	“โอ้ นี่กว่าอะไรทำไมจะไม่รู้จัก ทางโน้น”
ผู้ปกครอง	“หนูช่วยอธิบายให้ละเอียดหน่อยได้ไหมจ๊ะ เพราะป่าไม่เคยเข้ามาก่อน”
จันทน์	“เอาอย่างนี้ดีกว่าเดี๋ยวจะบอกให้ละเอียดก็ได้เรื่องง่าย ๆ ก็แค่เดินตรงไปถึงตึก หน้าก็เลี้ยวซ้าย ห้องผู้อำนวยการอยู่ทางขวามือ”
ผู้ปกครอง	“ขอบใจมากนะหนู แต่หนูน่าจะใช้คำพูดที่ดีกว่านี้นะจ๊ะ”
ผู้ปกครองพบผู้อำนวยการ	
ผู้อำนวยการ	“เรื่องที่คุณมาติดต่อตอนนี่คุรุปราณีรับผิดชอบโดยตรง ดิฉันคิดว่าคุณไปพบคุรุ ปราณีเลยดีกว่า”
ผู้ปกครอง	“ค่ะ”
ผู้อำนวยการ	“ทางไปห้องคุรุปราณีหายากหน่อยนะค่ะ แต่ถามเด็กนักเรียนได้ค่ะ”
ผู้ปกครองเดินออกจากห้องผู้อำนวยการเพื่อไปพบคุรุปราณี	
ผู้ปกครอง	“หนูรู้จักคุรุปราณีไหม ห้องของคุรุปราณีอยู่ทางไหน ป้าเดินมาตั้งนานแล้วยังไม่ พบเลย”

- พลอย “รู้จักค่ะ ครูอยู่ที่ชั้น 4 อาคาร 3 หรืออาคาร 4 ชั้น 3 เนี่ยละค่ะ”
- ผู้ปกครอง “แล้วอาคาร 3 และ 4 อยู่ทางไหนจ๊ะ”
- พลอย “อยู่ทางอื่นไม่ใช่ทางนี่ค่ะ ต้องทางโน้นน... เพราะทางนี้กำลังมีการสร้างตึกใหม่ เดินผ่านไม่ได้”
- ผู้ปกครอง “ถ้าอย่างนั้นหนูช่วยบอกทางให้หน่อยเถอะจ๊ะ”
- พลอย “จากที่นี่ เดินย้อนกลับไปทางเดิมประมาณ 5 นาที แล้วเลี้ยวขวา เลี้ยวซ้าย เลี้ยวขวา เลี้ยวซ้าย เดินตรงไปสักพัก แล้วขึ้นบันไดทะลุอาคาร 1 ซ้ำมไป แล้วเดินไปเรื่อย ๆ ก็เห็นเองค่ะ”
- ผู้ปกครอง “ขอบใจนะ”
- หลังจากนั้นผู้ปกครองพยายามเดินไปตามที่พลอยบอกแต่มันสับสนมากและไม่สามารถพบทั้งสองอาคาร
- ผู้ปกครอง “เอะ ทำไมไม่ถึงซะที ลองถามเด็กคนอื่นดูอีกทีสิ หนูอาคาร 3 และ 4 อยู่ทางไหนจ๊ะ”
- เพชร “ทั้งสองอาคารทึบสร้างใหม่ค่ะ”
- ผู้ปกครอง “แล้วตอนนี้ห้องครูปราณีอยู่ที่ไหน”
- เพชร “ตามผมมาก็ได้ครับผมกำลังจะไปพบครูปราณีพอดี”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดผู้ปกครองจึงไม่ได้พบครูปราณีตามที่พลอยบอกทาง และผู้ปกครองตำหนิ จันท์
2. ถ้านักเรียนเป็นจันท์จะใช้คำพูดอย่างไรกับผู้ปกครอง และถ้านักเรียนเป็นพลอยจะบอกทางกับผู้ปกครองอย่างไร

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทจันท์และพลอยตอบคำถาม และให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นพลอยและเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุปรายข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน

4. นำข้อเสนอที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าจันทน์ใช้คำพูดที่สุภาพกับผู้ปกครอง จะทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกที่ดีต่อจันทน์และจันทน์ก็ไม่ถูกผู้ปกครองต่อว่า การใช้คำพูดที่เหมาะสมกับบุคคลและสถานที่แสดงให้เห็นความรู้จักกาลเทศะ เป็นการฝึกให้ใช้วาจาที่สุภาพทำให้เกิดเป็นนิสัยเป็นที่รักของคนทั่วไป และถ้าพลอยบอกทางผู้ปกครองอย่างละเอียดและชัดเจนจะทำให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจได้โดยง่ายไม่สับสนและเสียเวลา

ผลเสีย

การที่จันทน์ใช้วาจาที่ไม่สุภาพกับผู้ปกครองที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่เป็นสถานที่ให้วิชาความรู้ ทำให้แสดงให้เห็นถึงความไม่รู้จักกาลเทศะของจันทน์ ทำให้ผู้ปกครองมองว่าจันทน์เป็นเด็กที่ไม่รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่และอาจได้รับคำตำหนิและทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียงและถ้าครูทราบจันทน์ก็อาจจะถูกริบ การใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมกับบุคคลบ่อยครั้งอาจทำให้เกิดเป็นนิสัยและไม่สามารถแยแยะความเหมาะสมในการสื่อความหมายได้ต่อไป การที่พลอยอธิบายทางไม่ชัดเจนและยากต่อความเข้าใจทำให้เกิดความสับสนและต้องสอบถามทางจากนักเรียนคนอื่นซึ่งทำให้เสียเวลา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การควบคุมอารมณ์โกรธ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้
2. เพื่อให้สามารถแสดงอารมณ์โกรธได้อย่างเหมาะสม

เนื้อหา

อารมณ์โกรธเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นและจะทำให้บุคคลแสดงออกไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรควบคุมอารมณ์โกรธ และแสดงอารมณ์โกรธอย่างเหมาะสมเมื่อเกิดอารมณ์โกรธขึ้น

เรื่องที่ใช้ในการแสดง

5. เจ้าน้ำพริกนี้เอง
6. บอลจอมเกเร

แนวคิด

อารมณ์โกรธสามารถควบคุมได้ และการแสดงอารมณ์โกรธอย่างเหมาะสมมีส่วนให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 5 เจ้าน้ำพริกนี่เอง

ผู้แสดง

โบ๊ท	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
มด	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
แม่	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
เบิ้ม	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2

บทนำ

ที่บ้านของโบ๊ทเลี้ยงสุนัขอยู่ตัวหนึ่งชื่อน้ำพริก มันขนมากและชอบทำข้าวของในบ้านเสียหายเป็นประจำ เย็นวันหนึ่งหลังเลิกเรียน โบ๊ทกลับมาบ้าน วันนี้มีงานประดิษฐ์ที่ต้องทำส่งในวันพรุ่งนี้ โบ๊ทจึงรีบเปลี่ยนเสื้อผ้าเพื่อลงมือทำงานให้เสร็จ

บทแสดง

โบ๊ท “เฮลละเริ่มลงมือทำดีกว่าจะได้ทำเสร็จเร็ว ๆ “

เวลา 30 นาที ผ่านไป

แม่ “โบ๊ททานอาหารว่างก่อนไหมแล้วค่อยทำงานต่อ”

โบ๊ท “ผมจะทำให้เสร็จก่อนแล้วจะได้กินทีเดียวครับ”

เวลา 1 ชั่วโมงผ่านไป

โบ๊ท “เสร็จแล้ว เฮ้อ ! แม่ครับผมทำงานเสร็จแล้ว”

แม่ “งั้นมาทานอาหารว่างแล้วไปอาบน้ำ”

เช้าวันรุ่งขึ้น

โบ๊ท “แม่ครับเห็นงานศิลปะของผมไหมครับ”

แม่ “ไม่เห็น โบ๊ทไม่ได้เก็บไว้บนห้องหรือ”

โบ๊ท “ผมไม่ได้เก็บลืมเอาไว้ที่โต๊ะหินหน้าบ้าน”

โบ๊ทพยายามค้นหาที่บ้านแต่ก็ไม่พบจนกระทั่งเจ้าน้ำพริกวิ่งเข้ามาโบ๊ทคาบงานประดิษฐ์ที่ขาดกระรุ่งกระริง

โบ๊ท “น้ำพริก น้ำพริก ทำงานของผมพังหมดแล้วจะงีดีละที่เนีย”

รถโรงเรียนมาถึงหน้าบ้านบีบแตรเรียก

แม่ “แม่ว่าไปขึ้นรถโรงเรียนได้แล้วทุกคนรออยู่นะ แม่ว่าไปแล้วให้ครูฟังตามตรงก็แล้ว
กัน”

บีท้วงขึ้นรถโรงเรียนไปด้วยความโกรธเจ้าน้ำพักเป็นอย่างมาก

เบิ้ม “สวัสดี บีท”

มด “ไหนดงานของบีทอยู่ไหนเราขอดูหน่อยซี”

บีทตะโกนใส่มดด้วยความโกรธ

“ไม่เห็นเหรอว่าไม่มียังมาถามอีก คนยิ่งอารมณ์ไม่ดีอยู่”

มดรู้สึกโกรธและเสียใจมากที่บีทตะโกนใส่ทั้งที่มดพูดด้วยดี ๆ มดตะโกนใส่บีทกลับ

มด “นี่ถามดี ๆ นะ ทำไมต้องตะโกนเสียงดังด้วย”

บีท “ก็เราโกรธเจ้าน้ำพักนี่”

มด “แล้วทำไมต้องมาโมโหใส่เราด้วยล่ะ”

เบิ้ม “นี่เราว่าพอแล้วทั้งคู่เลย อย่ามาทะเลาะกันเลย”

มด “ก็นายไม่เห็นเหรอว่าใครหาเรื่องใครก่อน”

เบิ้ม “นายก็อย่าถือสาเลย เจ๊ๆ ชะก็หมดเรื่อง เดี่ยวหายโกรธก็ค่อยพูดกัน”

มดและบีทโกรธและไม่ยอมพูดกันอยู่หลายวันทำให้ทั้งสองห่างเหินและเกิดความไม่
สบายใจ โดยเฉพาะตอนไปทัศนศึกษา เพื่อน ๆ ต่างสนุกสนานแต่ มดและบีทกลับหงอยเหงาน่าไม่
สนุกสนาน จนกระทั่งอีก 2 วันต่อมาบีทรู้สึกที่ตนเองเป็นคนผิดจึงเข้าไปขอโทษ มดให้อภัยแล้ว
ทั้งสองจึงกลับมาเป็นเพื่อนสนิทกันเหมือนเดิม

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดบีทและมดจึงตะโกนใส่กันด้วยความโกรธ
2. ถ้านักเรียนเป็นบีทจะทำอย่างไรเมื่อมดมาคุยด้วย ขณะที่กำลังโกรธ และถ้าเป็นมดจะ
ทำอย่างไรเมื่อบีทใช้เสียงดังตะโกนใส่

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทบีทและมดตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บน
กระดาน

2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นบีท และเสนอข้อเสนอสืบ ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอสืบที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าบีทรู้จักควบคุมความโกรธและบอกว่าตนเองกำลังโกรธเจ้าน้ำพริกด้วยสาเหตุจากการที่ น้ำพริกทำงานเสียหาย และไม่ตะโกนใส่หมดด้วยความโกรธก็ไม่ทำให้ทั้งสองทะเลาะกัน และมดอาจจะช่วยเหลือบีทได้อีกด้วย ถ้ามดไม่ได้ตอบบีทด้วยความโกรธและซักถามบีทด้วยความเข้าใจจะทำให้เกิดความใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น การแสดงความโกรธจึงควรแสดงอย่างเหมาะสมเพียงเพื่อให้บุคคลรอบข้างรับทราบเท่านั้นไม่ใช่เอาอารมณ์โกรธใส่กับบุคคลอื่น และถ้าทั้งสองคนไม่โกรธกันก็จะไม่เสียเวลาที่มีความสุขร่วมกันไป

ผลเสีย

การที่บีทโกรธน้ำพริกแล้วแสดงอารมณ์โกรธกับเพื่อน ทำให้เกิดความขัดแย้งและทะเลาะกันโดยเฉพาะเมื่อมดรู้สึกว่ามันเข้าไปพุดทักทายด้วยดี ๆ นอกจากนี้ยังเพิ่มความโกรธและไม่สบายใจมากยิ่งขึ้นทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น รวมทั้งบีทยังเสียใจและทำให้เกิดความห่างเหินและขาดเพื่อนที่ดีไปช่วงหนึ่ง

เรื่องที่ 6 บอลจอมเกเร

ผู้แสดง

เมย์	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
โก๊ะ	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
หญิง	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
บอล	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
คนซ์บรด	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

บรดโรงเรียนของโก๊ะมีเด็กคนหนึ่งชื่อบอล บอลมักจะแกล้งเพื่อน ๆ บรดโรงเรียนเสมอ ทุกคนบรดโรงเรียนจึงไม่ค่อยชอบบอลนัก แต่บอลก็ยังคงแกล้งเพื่อนทุกวัน แล้ววันนี้เช่นกันโก๊ะก็ถูกบอลแกล้งบ้าง โดยขณะที่โก๊ะกำลังนั่งเล่นเกมส์บรดโรงเรียนเพื่อรอรอดอก

บทแสดง

คนซ์บรด	“ลุงว่าโก๊ะเก็บไปเล่นที่บ้านเถอะ ลุงเห็นมีของเล่นมาที่ไร เดี่ยวก็ทะเลาะกันทุกที”
โก๊ะ	“ลุงผมไม่ทะเลาะกับใครหรอก เอ้ ต้องอย่างนี้ซิ เกือบแล้ว”
คนซ์บรด	“เชื่อลุงเถอะ”
เมย์	“โก๊ะเราขอเล่นต่อนะถ้าจบเกมส์นี้”
โก๊ะ	“ได้สิรอจบเกมส์ก่อนนะ”
เมย์	“เราเห็นจบเกมส์ตั้งหลายเกมส์แล้วไม่เห็นให้เราเล่นซะที”
โก๊ะ	“รอเดี๋ยวน่า”
เมย์	“เราไม่คอยแล้วน่าเปื้อ พุดยั้งๆทุกที จำเอาไว้แล้วกัน”
โก๊ะ	“ช่างนายซิ ไม่เห็นสนใจเลย”

บอลเดินมาขึ้นรถโรงเรียนเห็นโก๊ะกำลังเล่นเกมส์อย่างสนุกสนานจึงคิดแกล้งโก๊ะให้ไม่ได้เล่น

- บอด “ไหนเอามาที่นี่สิ เกมส์อะไร เอามาที่นี่นะ”
- เมย์ “บอดเราต่อเล่นเกมส์จากโก๊ะนะ”
- บอดแย่งเกมส์จากมือของโก๊ะแล้ววิ่งรอบรถโรงเรียน
- บอด “อยากไม่ให้ดี ๆ ก็อย่าเล่นเลยก็แล้วกัน”
- โก๊ะ “เอาของเราคืนมาเลย”
- หญิง “เอาคืนให้โก๊ะไปนะของโก๊ะเค้า”
- บอด “เรื่องอะไรจะคืนให้อยากได้ก็เอาคืนไปเองสิ”
- โก๊ะวิ่งไล่ตามบอดเพื่อแย่งเกมส์กลับคืนแต่ก็ไม่สำเร็จ
- บอด “จ้างให้ก็เอาไปไม่ได้”
- โก๊ะโมโหมากเห็นก้อนหินบนพื้นจึงหยิบขึ้นมาปาไปที่บอดแล้วก้อนหินพลาดไปถูกศิระชะ
- บอด
- หญิง “เธอไม่น่าทำอย่างนี้เลย”
- บอด “ไอ้ย เจ็บนะเลือดไหลด้วย ฮือ ฮือ ...”
- เมื่อครูประจำรถทราบเรื่องจึงเรียกทั้งโก๊ะและบอดมาสอบถามและตักเตือน และถูกคาดโทษหลังจากกลับบ้านโก๊ะจึงถูกพ่อทำโทษ
- เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดเมย์จึงพูดไม่ดีต่อโก๊ะและเพราะเหตุใดโก๊ะจึงปากก้อนหินใส่บอด
2. ถ้านักเรียนเป็นเมย์จะทำอย่างไรเมื่อโก๊ะไม่ให้เล่นเกมส์และถ้านักเรียนเป็นโก๊ะ

นักเรียนจะทำอย่างไร เมื่อบอดมาแย่งเกมส์

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทเมย์และโก๊ะตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นเมย์และโก๊ะและเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุข้อเสนอนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในทำนองเดียวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าเมย์ไม่แสดงอารมณ์โกรธแม้ว่าจะไม่พอใจที่โก๊ะไม่เล่นเกมส์ และทำความเข้าใจว่าถึงตนเองอยากเล่นแต่ของเล่นนั้นก็ไม่ใช่ของตนเอง ก็ไม่ทำให้เกิดความไม่พอใจต่อกัน และถ้าโก๊ะไม่ป้าหินถูกศีรชะบอลก็ไม่ทำให้บอลได้รับบาดเจ็บ สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ไม่ได้ตอบบอลๆ ก็เปื้อไปเองไม่แกล้ง

ผลเสีย

การที่เมย์พูดแสดงความโกรธต่อโก๊ะทำให้เกิดความไม่พอใจต่อกัน และการที่โก๊ะทำให้ศีรชะบอลแตกแม้ว่าจะไม่ตั้งใจแต่ผลของการไม่รู้จักรับควบคุมอารมณ์โกรธทำให้บอลได้รับบาดเจ็บ และการไม่รู้จักรับควบคุมความโกรธทำโก๊ะถูกฟอลงโทษและถูกโรงเรียนคาดโทษ ทำให้เสียประวัติทั้ง ๆ ที่โก๊ะเป็นเด็กที่มีความประพฤติดีมาก่อน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปิดเผยตนเอง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้รู้จักการแนะนำตัวเองได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อให้รู้จักการแสดงความรู้สึกและเรื่องราวของตนเองอย่างเหมาะสม

เนื้อหา

การเปิดเผยตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ การรู้จักแสดงออกและแสดงตัวตนของตนเอง รวมทั้งความสามารถในการแสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในขณะนั้น จะเป็นพื้นฐานที่ดีของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ใช้ในการแสดง

7. เพื่อนใหม่
8. ใบทักกับเตยสอบตก

แนวคิด

การเปิดเผยตนเองมีส่วนทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 7 เพื่อนใหม่

ผู้แสดง

ดาว	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
แมว	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
เดือน	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
จุก	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
ครู	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

เดือนอยู่ในครอบครัวที่พ่อรับราชการและแม่เป็นแม่บ้าน เดือนต้องย้ายโรงเรียนตามพ่อ เมื่อพ่อต้องย้ายที่ทำงาน ในเทอมหน้าพ่อของเดือนต้องย้ายไปอยู่ที่จังหวัดอื่น เดือนสนิทกับเพื่อนที่ โรงเรียนเก่ามากเดือนไม่อยากจะย้ายโรงเรียนเลย เพราะกลัวว่าจะไม่มีเพื่อนเพราะทุกคนสนิทกันอยู่แล้ว เปิดเทอมใหม่เดือนไปโรงเรียนแต่เช้า หลังจากเคารพธงชาติเดือนก็เดินเข้าห้องเรียนตามปกติ

บทแสดง

ครู “วันนี้ครูมีนักเรียนใหม่ของห้องเรียนเรามาแนะนำให้คุณจุก เป็นนักเรียนที่ย้ายมาจากจังหวัดเพชรบุรี ไหนลองแนะนำตัวให้เพื่อน ๆ ได้รู้จักซิ”

เสียงกริ่งดังขึ้น

ครู “ครูไม่มีเวลาแล้วต้องรีบไปสอนต่อ เอาไว้แนะนำกันเองก็แล้วกันนะ ทุกคนดูแลเพื่อนใหม่ด้วยนะ ให้เดือนนั่งข้างจุกแล้วกัน”

เดือนกลับมาที่นั่งที่แล้วเริ่มเรียนหนังสือด้วยความกังวลว่าจะแนะนำตัวเองกับเพื่อนใหม่อย่างไร เดือนจึงได้แต่นั่งนิ่งเงียบไม่พูดไม่จาไปกับเพื่อนเลย

จุกพยักหน้าเพื่อทักทายกับเดือน แต่ไม่แต่พูดอะไรเพราะปวดฟัน จุกหน้าตาไม่ยิ้มแย้มและไม่ค่อยแสดงความเป็นมิตรกับเดือนเท่าไรหรอก เดือนเลยคิดว่าที่ตนเองกลัวว่าจะไม่มีเพื่อนคงเป็นอย่างนั้นจริง ๆ

ดาว “สวัสดีค่ะเดือน”

แมว “วันนี้ เธอไปทานข้าวกลางวันกันเราไหม เดี่ยวเราจะพาเที่ยวให้ทั่วโรงเรียนเลย”

- ดาว “ไปซีไปด้วยกัน”
- เดือนยังคงนั่งเงียบได้แต่พยักหน้าซ้ำ ๆ ตอบรับคำชักชวน
- แมว “ไหนเธอลองแนะนำตัวให้พวกเรารู้จักซิ เราจะได้รู้จักกันมากขึ้น”
- เดือน “เราไม่รู้จะแนะนำตัวยังไง”
- แมว “ไม่เป็นไรหรอกลองดูแล้วเราจะบอกให้ว่าเธอแนะนำตัวได้ดีหรือเปล่า”
- เดือน “เราชื่อจริงว่า เดือนเพ็ญ นามสกุล ขจรจันทร์ นามสกุลของเราเป็นนามสกุลเก่าแก่เป็นคนชั้นสูงของสังคม มีแต่คนรวยและมีชื่อเสียงทั้งนั้นเลย รวมทั้งพ่อของเราด้วย เราย้ายโรงเรียนเพราะพ่อย้ายที่ทำงาน เพื่อนๆ ที่โรงเรียนเก่าชอบเราทุกคนเลยเพราะเรานิสัยดีมากและเอาขนมไปให้เพื่อนกินทุกวันเลย นอกจากนี้ครูที่โรงเรียนเก่ายังรักเราทุกคนเลย นิสัยของเราเป็นคนง่ายๆ อารมณ์ดี ร่าเริง สรุปรูปร่างเราเป็นคนดีน่าคบก็แล้วกัน”
- ดาว “แล้วเธอมีชื่อเสียงอะไรบ้าง”
- เดือน “ไม่มี เธอไม่มีทางหาชื่อเสียงของเราเจอหรอก”
- จุก “ถ้าอย่างนั้นพวกเราก็น่าจะต้องคบเธอเป็นเพื่อนนะซี”
- ดาว “เราว่าการที่เราบอกชอบพวกร่องให้คนอื่นรู้เป็นสิ่งที่ดีนะ อย่างเราเป็นคนอารมณ์ร้อน เรา รู้จักก็จะพยายามควบคุมอารมณ์ของตัวเอง”
- เดือน “เธอบอกชื่อเสียงของตัวเองให้คนอื่นฟังเดี๋ยวเพื่อนก็ไม่คบหรอก”
- ดาว “ไม่หรอกมันทำให้เพื่อนเข้าใจเรามากยิ่งขึ้นมากกว่า จุก ๆ ไม่แนะนำตัวให้เดือน รู้จักหน่อยเธอที่นั่งคู่กันน่าจะสนิทสนมกันไว้นะ”
- จุก “เรายังไม่อยากจะรู้จักใครหรอกไม่ค่อยสบายเอาไว้ก่อนก็แล้วกัน”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดจุกจึงไม่เป็นมิตรกับเดือนและเพราะเหตุใดเดือนจึงแนะนำตัวแบบนั้น
2. ถ้านักเรียนเป็นจุกจะทักทายเดือนอย่างไรและถ้านักเรียนเป็นเดือนจะแนะนำตัวเอง

อย่างไร

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทจุกและเดือนตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บน

กระดาน

2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นเดือนและเสนอข้อเสนอลื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอลื่นที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในทำนองเดียวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าจุกกล่าวทักทายเดือนและบอกว่าตนเองไม่สบายไม่ยอกพุดอะไรมาก จะทำให้เดือนเกิดความเข้าใจจุกและมีทัศนคติที่ดีต่อการย้ายโรงเรียนใหม่ เพื่อนใหม่ และลดความกังวลลง และถ้าเดือนแนะนำตนเองให้เพื่อนได้รู้จักก็จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี มีเพื่อนใหม่ และทำให้เพื่อนรู้จักว่าตนเองเป็นคนอย่างไร มีความชอบ ทัศนคติอย่างไร นอกจากนี้ถ้าเดือนบอกเพื่อนว่าตนเองมีความกลัวว่าจะไม่มีใครคบ เพื่อน ๆ อาจช่วยให้เดือนลดความกังวลลงได้ การเข้าไปทำความรู้จักคนอื่นเป็นจุดเริ่มในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ผลเสีย

การที่จุกไม่แสดงความเป็นมิตรต่อเดือนและไม่บอกว่าตนเองไม่สบาย ทำให้เดือนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อจุกและอาจทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในอนาคต และการที่เดือนไม่สามารถแนะนำตนเองกับเพื่อนได้ทำให้เพื่อนไม่รู้จัก และอาจทำให้เกิดความเข้าใจว่าเดือนไม่ยอกรู้จักเพื่อนใหม่ และการไม่บอกว่าตนเองมีความกังวลในการคบเพื่อนใหม่ยิ่งทำให้เพื่อนไม่ทราบว่าจะเดือนคิดอย่างไรกับเพื่อน ๆ ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 8 ไบท์กับเตยสอบตก

ผู้แสดง

ไบท์	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
เตย	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
ต้น	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
ครู	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2

บทนำ

ไบท์เป็นเด็กที่ไม่ค่อยตั้งใจเรียนและมักจะคุยกับเพื่อน ขณะที่ครูสอนอยู่เสมอ ทำให้ไบท์มักสอบได้คะแนนไม่ดี และบ่อยครั้งที่ไบท์ไม่รู้เรื่องแต่อายเพื่อนและครูจึงไม่บอกความจริงว่าตนเองไม่รู้เรื่อง วันหนึ่งในชั่วโมงเรียนวิชาสังคมศึกษาขณะที่ครูกำลังสอนอยู่หน้าชั้นเรียน

บทแสดง

ไบท์ “เตย เตย “

เตย “อะไร เหรอ”

ไบท์ “ครูสอนไม่เห็นสนุกเลยน่าเบื่ออะไรก็ไม่รู้เนอะ”

เตย “นั่นนะซี”

ไบท์ “นี่ตอนเย็นเราไปซื้อของเล่นใหม่ที่ร้านหลังโรงเรียนกับเราไหม”

เตย “ไปซี แต่ต้องรีบหน่อยนะวันนี้เราต้องรีบกลับบ้าน”

ไบท์ “ได้เลย”

ครู “ที่ครูอธิบายไปวันนี้มีใครไม่เข้าใจหรือตามเนื้อหาไม่ทันบ้างหรือเปล่า ทุกคนเข้าใจหมด
ทุกเรื่องใช่ไหม”

ไบท์และเตยนั่งเงียบแม้ว่าจะไม่รู้เรื่องเลยและอยากบอกครูว่าตนเองไม่รู้เรื่องก็ตาม

ครู “ถ้าอย่างนั้นวันนี้ครูขอทดสอบเก็บคะแนนเนื้อหาที่สอนวันนี้ละ”

ไบท์ “เอาละซี ทำยังไงดีละ เตยนายเข้าใจหรือเปล่า มีหวังสอบตกแน่เลย”

เตย “ทำยังไงดีละ บอกครูดีไหม”

ไบท์ “อย่าเลย อายคนอื่นเค้า อีกอย่างครูก็ดูจะตายไป”

ครูแจกข้อสอบให้นักเรียนทุกคนทำ ไบท์และเตยทำข้อสอบไม่ได้เลย

- ครู “เอาละหมดเวลาแล้ว สลับข้อสอบกับเพื่อนให้ตรวจครูจะเฉลยเลย”
ไบท์และเตยทำข้อสอบได้ไม่ถึง 5 ข้อ
- ต้น “ไบท์ได้ก็คะแนน เราทำไม่ค่อยได้เลยสอบไม่ผ่าน”
- ไบท์ “เราทำได้”
- ต้น “แล้วเตยล่ะได้ก็คะแนน”
เตยกลัวว่าต้นจะรู้ว่าตนเองได้คะแนนน้อยจึงโกหกต้นเช่นกัน
- เตย “เราก็ผ่านเหมือนกัน”
- ต้น “แสดงความยินดีด้วยนะที่ไม่ต้องสอบซ่อม”
- ครู “ใครสอบไม่ผ่านบ้างยกมือขึ้น”
ไบท์และเตยไม่ยอมยกมือเพราะเพิ่งบอกต้นว่าตนเองสอบผ่าน และอายเพื่อนคนอื่นว่าตนเองสอบตก
- ครู “นักเรียนที่สอบไม่ผ่านให้อยู่ก่อนครูจะอธิบายการสอบซ่อม”
- ไบท์ “เตยทำยังดีล่ะ บอกครูดีไหม”
- เตย “เราไม่บอกหรอก นายอยากบอกก็เรื่องของนาย”
เตยเดินออกจากห้อง
- ครู “ไบท์เมื่อก็ไม่ได้ยกมือไม่ใช่หรือ”
- ไบท์ “ใช่ครับ ผมอายนะครับว่าสอบตก”
- ครู “ไม่เห็นเรื่องน่าอายเลยทุกคนพลาดกันได้”
- ไบท์ “ครับ”
- ครู “นี่ถ้าเตยไม่อยู่ครูก็ไม่ให้เข้าสอบซ่อมหรอก”
ไบท์เล่าให้เตยฟังว่าครูจะไม่ให้คนที่ไม่อยู่ส่งงานสอบซ่อม
- เตย “จริง ๆ หรือ”
- ไบท์ “ก็ใช่ะซีเราบอกนายแล้ว”
- เตย “ไม่เป็นไรหรอก เราส่งไปเดี๋ยวครูก็ตรวจเองนั่นแหละ”
- ไบท์ “เรารอานายไปบอกครูก่อนดีไหม”
- เตย “ไม่ต้อง”
ครูเรียกเตยพบที่ห้องพักครู
- ครู “เตยนี่อะไร เธอส่งงานซ่อมนี้ใช่ไหม”
- เตย “ใช่ครับ”

ครู “ครูไม่รับงานของเธอนะ เพราะเธอไม่อยู่ในชั้นเรียนตอนครูบอกงานซ่อม ครูให้คะแนนเธอตามที่สอบครั้งแรกนะ”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดไบท์และเตยจึงไม่บอกครูว่าไม่เข้าใจและไม่บอกความจริงกับต้นและครู
2. ถ้านักเรียนเป็นไบท์และเตยจะบอกครูและต้นว่าอย่างไร

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทไบท์และเตยตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นไบท์และเตยและเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในทำนองเดียวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

ถ้าไบท์และเตยบอกความจริงกับครูว่าตนเองไม่เข้าใจ โดยการยกมือขึ้นเพื่อซักถามและขอให้ครูอธิบายอีกครั้งอาจทำให้สามารถทำความเข้าใจได้ดีกว่า หรือถ้าเตยบอกความจริงครูพร้อมกับไบท์ก็ไม่ถูกกลโกงให้คะแนนเท่าเดิม

ผลเสีย

การที่ไบท์และเตยบอกไม่ความจริงว่าตนเองไม่เข้าใจและขอให้ครูอธิบายอีกครั้ง ทำให้สอบตกและการที่โกหกต้นก็ทำให้พลาดโอกาสในการทบทวนเนื้อหาเพื่อเตรียมสอบ การที่อายและไม่กล้าบอกความจริงกับครูในตอนแรกทำให้สอบตกและเมื่อยังทำให้ตนเองเกิดความกังวลและหวาดระแวง

การมีอัตมโนทัศน์ที่เหมาะสม

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้เกิดความคิดที่ดีต่อตนเองทั้งด้านเด่นและด้านด้อยเกี่ยวกับตนเอง

เนื้อหา

การมีอัตมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้มีผลต่อการกล้าแสดงออกทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่อบุคคลอื่น

เรื่องที่ใช้ในการแสดง

9. เลือดกำเดาไหล
10. เท้าเทียมกัน

แนวคิด

การมีอัตมโนทัศน์ที่เหมาะสมมีส่วนทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 9 เลือดกำเดาไหล

ผู้แสดง

เล็ก	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
ใหญ่	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
ท๊อป	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
ไทด์	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2
ครู	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 3

บทนำ

ครูเลือกให้ใหญ่และเล็กเป็นตัวแทนห้องในการฝึกอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ใหญ่และเล็กไปเข้าเรียนด้วยความไม่เต็มใจและรู้สึกเบื่อหน่ายเป็นอย่างมาก การอบรมในครั้งนี้ผู้สอนมีวิธีการนำเสนอที่ไม่น่าเบื่อ และให้ทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้ใหญ่และเล็กรู้สึกสนุกสนานและได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์เป็นอย่างมาก

บทแสดง

เมื่อจบการอบรมใหญ่และเล็กรู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้รับใบประกาศผ่าน การอบรมด้วย ท๊อปและไทด์เข้ามาทักทายใหญ่และเล็ก

ท๊อป “ไปเรียนแล้วจะทำอะไรได้บ้างเนี่ย”

ไทด์ “เราว่าใหญ่กับเล็กทำอะไรไม่ได้หรอกแค่ไปตามที่ครูบอกก็แค่นั้น”

เล็ก “ทำไมนายถึงว่าอย่างนั้นล่ะ ไซ้เรายอมรับว่าเราไม่ออกไปอบรมและรู้สึกเบื่อหน่ายเป็นอย่างมากในตอนแรกแต่หลังจากที่อบรมแล้วมันมีประโยชน์มากเลย”

ใหญ่ “เราเห็นด้วยกับเล็กนะ”

ครู “เป็นไงบ้างครูจะให้เธอสองคนสอนการปฐมพยาบาลให้เพื่อนในชั้นเรียน ทำได้หรือเปล่า”

เล็ก “ผมไม่แน่ใจครับ”

ใหญ่ “ผมจะพยายามครับ”

ท๊อป “ครูจะให้สองคนนี้มาสอนพวกเรานะครับ”

ครู “โอ้ล่ะสิ ถ้าอย่างนั้นเริ่มวันศุกร์นี้เลยนะ”

ไทด์ “ทีออป เราว่าต้องและไม่เป็นท่าแน่เลย”

ครู “งานนี้เธอสองคนจะได้พิสูจน์ความสามารถของตัวเองแล้วนะ”

ใหญ่และเล็ก “ขอบคุณที่ให้โอกาสเราทั้งสองคนนะครับ”

ใหญ่ “เล็กใกล้ถึงวันศุกร์แล้วนะ เราจะทำได้หรือเปล่าเนี่ย ในห้องเรียนไม่มีใครเชื่อเราเลย แล้วถ้าไม่มีคนฟังเราพูดล่ะจะทำยังไง”

เล็ก “นายต้องมั่นใจสิว่าทำได้ ถึงแม้ว่าเราจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากเพื่อนนักแต่เราต้องทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด”

เมื่อวันศุกร์มาถึง

ครู “เริ่มเลยนะ ทุกคนปรบมือให้กับใหญ่และเล็กหน่อย”

เสียงปรบมือดังเปาะเปาะ เด็กและใหญ่ตื่นเต้นเป็นอย่างมาก

ทีออป “เริ่มได้หรือยัง”

เล็ก “เริ่มเลยนะ”

หลังจากที่เล็กและใหญ่อธิบายการปฐมพยาบาลให้เพื่อนฟังอยู่นั้น ไทด์มีเลือดกำเดาไหลออกมาเป็นอย่างมาก

เล็ก “มานี่เราช่วยได้เราเรียนมาแล้ว”

ทีออป “เธอจะทำได้หรือ”

เล็ก “ทีออปนายไปเอาผ้าห่อน้ำแข็งมาให้เราหน่อย”

ทีออป “นายจะเอามาทำอะไร”

ใหญ่ “เอามาเถอะเร็วเข้า”

เล็ก “เอาน้ำนั่นมาทับที่จมูก”

สักพักเลือดกำเดาของไทด์ก็หยุดไหล เพื่อน ๆ ในห้องปรบมือให้กับเล็กและใหญ่ เล็กและใหญ่รู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่สามารถช่วยเพื่อนและได้รับการยอมรับจากเพื่อน ทั้งสองคนต่างได้รับคำชมจากครูและเพื่อน

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดใหญ่และเล็กจึงไม่มีความมั่นใจในการสอนการปฐมพยาบาลให้เพื่อน
2. ถ้านักเรียนเป็นใหญ่และเล็กจะทำอย่างไร

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาทใหญ่และเล็กตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอของนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นเล็กและเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอของนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในการทำงานของตัวเองกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

การที่ใหญ่และเล็กสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมาสอนและช่วยเหลือเพื่อน ทำให้ทั้งสองได้รับการยอมรับจากเพื่อน และสามารถช่วยปฐมพยาบาลไทด์ จากการช่วยเหลือในครั้งนี้ทำให้เด็กและใหญ่ต่างรู้สึกภาคภูมิใจกับตนเองเป็นอย่างมาก และมีความมุ่งมั่นในการทำความดี ต่อไป

ผลเสีย

ถ้าเด็กและใหญ่ไม่สามารถนำความรู้จากการอบรมปฐมพยาบาลที่อบรมได้จะทำให้เพื่อน ๆ คงไม่ยอมรับใหญ่และเล็ก และที่อบรมต้องเล็ดออกเป็นอย่างมากต่อไป นอกจากนี้ครูอาจจะขาดความเชื่อถือและอาจจะไม่ได้รับมอบหมายให้ทำอะไรอีก นอกจากนี้ผลของการที่เพื่อนไม่ยอมรับ อาจทำให้ทั้งสองท้อถอยและเบื่อหน่าย และไม่เห็นว่าตนเองมีคุณค่าต่อคนอื่นได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ 10 เท้าเทียมกัน

ผู้แสดง

ทอง	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 1
เงิน	แสดงโดย	นักเรียนที่มีคะแนนการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำกว่าอันดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คนที่ 2
พ่อ	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 1
แม่	แสดงโดย	นักเรียนที่ร่วมแสดงคนที่ 2

บทนำ

ทองประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์เมื่อตอนเด็กทำให้ทองไม่สามารถเดินได้ตามปกติ แต่ทองไม่เคยคิดว่าตนเองมีปมด้อย ครอบครัวและเพื่อนต่างให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทองในการทำกิจกรรมที่ทองชอบอย่างเต็มที่ ทองใฝ่ฝันว่าตนเองจะเป็นนักกีฬาว่ายน้ำที่มีชื่อเสียง เงินน้องมีร่างกายที่สมบูรณ์แต่รูปร่างเล็กกว่าเพื่อน ๆ ทำให้เงินมักคิดเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่นและเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถ ไม่สามารถทำอะไรได้ประสบความสำเร็จ

บทแสดง

พ่อ	“ทอง เงิน วันนี้ไปโรงเรียนเป็นยังไงบ้าง”
ทอง	“วันนี้ครูถามว่าใครต้องการลงแข่งขันกีฬาโรงเรียนบ้าง ผมอยากลงแข่งแต่...”
พ่อ	“น่าสนใจนะ แล้วลูกต้องการเล่นกีฬาประเภทไหนล่ะ”
ทอง	“ผมอยากว่ายน้ำครับพ่อ แต่ว่า...”
พ่อ	“ก็ลงแข่งสิ ลูกต้องทำได้”
ทอง	“แต่ขาผมเป็นอย่างนี้จะไปสู้คนอื่นได้หรือครับ”
พ่อ	“เราแข่งกับตัวเองสิ ไม่ต้องกังวลว่าต้องแข่งกับคนอื่น ถ้าเราทำได้ก็แสดงว่าเราประสบความสำเร็จแล้วขั้นหนึ่ง”
ทอง	“ครับ ผมจะพยายาม”
พ่อ	“แล้วเงินล่ะลูกไม่ไปลงแข่งกีฬาอะไรบ้างหรือ”
เงิน	“ผมไม่อยากแข่งหรือครับตัวเล็กอย่างนี้จะไปแข่งชนะใครเค้า”
แม่	“ทำไมล่ะ นักกีฬาที่เก่ง ๆ แต่ตัวเล็กก็มีมากมาย”
เงิน	“มันไม่เหมือนกันหรือแม่”
พ่อ	“พ่อว่าที่ไม่เหมือนกันก็ตรงที่ความตั้งใจและความพยายามล่ะมั้ง”

- เงิน “ผมไม่ลงแข่งหรรอก แข่งให้แพ้อะไร”
- แม่ “กีฬาไม่ได้มีแค่ แพ้ ชนะ นะลูก”
- เงิน “ผมว่าให้พี่เค้าแข่งไปเถอะ ผมเอาไว้ก่อนแล้วกัน”
- ทองลงสมัครแข่งขันว่ายน้ำ ส่วนเงินไม่ลงแข่งขันกีฬาประเภทใดเลย หลังจากกลับถึงบ้าน
บนโต๊ะอาหาร
- พ่อ “ทองไปสมัครแข่งว่ายน้ำแล้วหรือยัง”
- ทอง “สมัครแล้วครับครูยังบอกให้ซ้อมมากๆ เลยครับ”
- แม่ “เหลือเวลาอีกกี่วันจะแข่งล่ะ ให้พ่อช่วยซ้อมให้นะ”
- ทอง “เหลืออีกประมาณ 2 สัปดาห์”
- พ่อ “ได้ซีพ่อก็จะช่วยซ้อมให้ เงินล่ะเปลี่ยนใจไปแข่งกีฬาเหมือนพี่เค้าไหม”
- เงิน “ยังไงผมก็ไม่เปลี่ยนใจหรอกครับ ไม่อยากเป็นตัวตลกในสนาม”
- พ่อ “ลูกน่าจะดูพี่ทองเป็นตัวอย่างนะ”
- ทองซ้อมว่ายน้ำทุกวันก่อนลงแข่งขันโดยมีพ่อคอยช่วยเหลือ
- พ่อ “ลูกทำเวลาได้ดีมาก”
- ทอง “ดีจังผมจะได้พิสูจน์ให้เห็นว่าแม้ว่าร่างกายผมจะไม่เหมือนคนอื่นแต่ผมก็สามารถทำอะไรได้เหมือนและอาจดีกว่าคนอื่น ๆ ได้”
- ในการแข่งขันว่ายน้ำทองสามารถเข้าเส้นชัยเป็นคนที่สอง ทองดีใจมากที่ได้ที่สอง
- ทอง “แม้ว่าเราจะไม่มี่ร่างกายเหมือนคนอื่นแต่เราก็ทำได้เหมือนคนอื่น”
- เงิน “ดีใจด้วยนะพี่ทอง เก่งจริงๆ ไม่เหมือนผม”
- ทอง “น้องก็ทำได้เหมือนพี่หรืออาจจะดีกว่าด้วยซ้ำ น้องพร้อมกว่าพี่ตั้งเยอะมีร่างกายที่สมบูรณ์”
- เงิน “พี่ว่าผมทำได้เหรอ ผมถูกเพื่อน ๆ ล้อมาตลอดเลยว่าเป็นคนตัวเล็กคงทำอะไรไม่ได้”
- ทอง “ถ้าเราคิดตามที่คนอื่นพูดเสียหมดก็แย่ซี เราต้องดูว่าเรามีข้อดีและข้อด้อยอะไรบ้างแล้วเราทำในสิ่งที่ถูกต้อง นั่นแหละความภาคภูมิใจของเงินก็จะมีเหมือนที่พี่ประสบความสำเร็จในวันนี้”

เมื่อแสดงจบ จะให้นักเรียนตอบคำถามและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

คำถาม

1. เพราะเหตุใดทองจึงชนะการแข่งขันว่ายน้ำแม้ว่าจะมีร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ และเพราะเหตุใดเงินถึงไม่ต้องการแข่งขันกีฬาประเภทใดเลย
2. ถ้านักเรียนเป็นทองและเงิน นักเรียนจะอย่างไร

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนที่สวมบทบาททองและเงินตอบคำถามและให้นำไปเขียนคำตอบไว้บนกระดาน
2. ให้นักเรียนในชั้นเรียนร่วมอภิปรายข้อเสนอนักเรียนที่สวมบทบาทเป็นทองและเงินเสนอข้อเสน่อื่น ๆ
3. สรุปข้อเสนอนักเรียนในชั้นเรียน แล้วนำข้อเสนอแต่ละข้อมาอภิปรายร่วมกัน
4. นำข้อเสนอที่ได้จากการอภิปรายมาแสดงเพิ่มเติม
5. ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในทำนองเดียวกับเรื่องให้เพื่อนในห้องฟัง

แนวคำตอบ

ผลดี

การที่ทองไม่คิดท้อถอย ไม่รู้สึกลัวความผิดปกติของร่างกายเป็นปมด้อยของตนเอง แต่กลับมีความคิดที่ดีต่อตนเอง และพยายามในการแสดงให้ทุกคนเห็นความสามารถของตนเอง นับว่าเป็นการกระทำที่น่ายกย่อง ผลของการกระทำของทองทำให้ทองสามารถเข้าเส้นชัยได้ และทำให้ทองมีความสุขกับความสำเร็จที่ได้รับ มีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดกำลังใจในการดำรงชีวิตและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อไป

ผลเสีย

การที่เงินคิดว่าร่างกายที่มีขนาดเล็กกว่าคนอื่นแสดงว่าตนเองไม่สามารถทำอะไรได้ ประสบผลสำเร็จ ตามคำพูดของเพื่อน ทำให้เงินไม่กล้าที่จะทำอะไรเพื่อแสดงความสามารถของตนเอง เนื่องจากกลัวว่าจะไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งทำให้เงินเป็นคนที่ไม่มั่นใจในตนเอง ถูกดูถูกตนเอง ประเมินตนเองว่าไม่มีความสามารถ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวทำให้เงินกลายเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในที่สุด

ภาคผนวก จ

แสดงค่าความเที่ยงของแบบสำรวจการสื่อสารระหว่างบุคคล

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
CLAR1	104.0938	118.3874	.3079*	.7305
LIS2	104.0750	120.7113	.0919	.7390
CLAR3	104.1313	113.2468	.4514*	.7213
SC4	104.3813	121.5707	.0497	.7407
CLAR5	104.3063	115.5723	.3294*	.7275
SC6	104.2438	115.9968	.3008*	.7289
LIS7	104.1250	110.9403	.4761*	.7179
SD8	104.0813	114.1380	.3637*	.7252
LIS9	104.2250	118.5277	.1943	.7343
SC10	104.4750	122.2635	.0067	.7433
CLAR11	104.3063	120.3144	.1014	.7389
COP12	104.7063	121.5295	.0248	.7440
SC13	104.1938	119.7169	.1246	.7379
LIS14	104.1375	115.5281	.3254*	.7277
CLAR15	103.7625	118.8489	.1906	.7345
SC16	104.1125	114.3646	.4149*	.7236
COP17	104.3750	119.1038	.1719	.7354
COP18	104.3563	123.4383	-.0535	.7470
COP19	104.3500	120.1660	.1186	.7378
CLAR20	104.0688	117.1085	.3194*	.7290
COP21	104.3813	117.0298	.2649*	.7309
CLAR22	104.2563	119.1981	.2042	.7339
SC23	104.1688	116.4179	.2860*	.7297
SC24	104.5438	121.1176	.0684	.7401
SD25	104.0750	113.2522	.4425*	.7215
SD26	104.2188	116.9267	.2976	.7296
SD27	104.3125	121.8640	.0169	.7437
COP28	104.1813	118.7154	.1653	.7360
LIS29	104.1688	117.0971	.2754*	.7305
LIS30	104.1813	111.5078	.4742*	.7186
LIS31	104.0188	117.3141	.2923*	.7300
SC32	104.1500	119.0843	.1930	.7343
LIS33	104.2125	114.1558	.3820*	.7245
LIS34	104.0750	111.0384	.4529*	.7190
LIS35	104.5313	121.7600	.0282	.7425
CLAR36	104.3750	118.0472	.2093	.7336
SC37	104.2875	122.0803	.0099	.7437
SC38	104.4125	119.6653	.1342	.7373
SC39	104.1875	118.6942	.1882	.7346
SD40	103.8563	121.0547	.0987	.7381

Reliability Coefficients

N of Cases = 160.0

N of Items = 40

Alpha = .7380

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปิยะรัตน์ เรืองแสง เกิดวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2517 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2539 และเข้ารับราชการตำแหน่งนักวิชาการวัฒนธรรม ปี 2540 และ ศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตร หลักสูตรการวิจัย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2542 และในปี 2543 ลาออกจากราชการเพื่อศึกษาต่อระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย